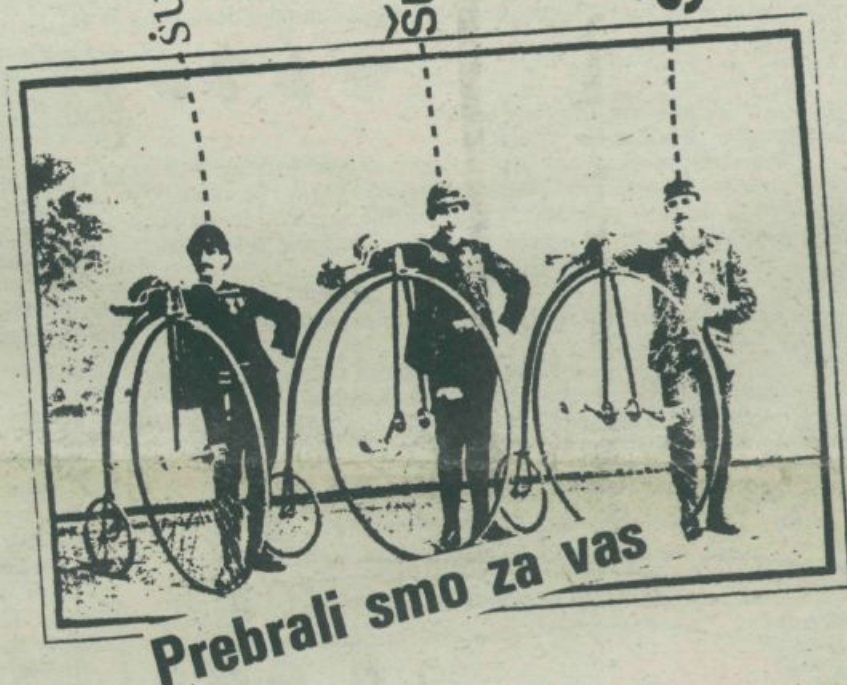

OVOM BROJU NALAZI SE JEDAN OD
NAJBOLJIH STRIPOVA
KOLIKO JIH JA
POZNAJEM
VAŽI I ZA ŽENE

šund kvari ljudi, njih dela surove, nevzgojene.

šund dela ljudi nepoštene, bedaste in neprebujene.

šund je treba ostro obsoditi.

a una tribuna

študentski časopis ljubljana leto xxxi 10din
14.12.1981 štev. 10,11

Čeprav Zlatko sam pravi, da noče solzave reportaže, pa sam uporablja njene elemente: »za njimi prihajajo tisoči malčkov, ki jih bodo čakale iste čeri, če nas ti grozljivi primeri ne bodo streznili«. Seveda poišče vzroke tudi v družbi, toda na že standarden način.

Tako. Grozljive primere poznamo, izveč iz delovnega programa »Ljubljanskih nacistov« tudi, komentarje gospodinj na avtobusu tudi, zvedeli smo tudi, kje lahko iščemo vzroke — film, TV glasba, družba, šola, ulica, družina. Zdaj pa družbena akcija.

Zlatko je prepričan, da je odgovoril na vprašanje, kdo riše kljukaste križe, in na vprašanje v podnaslovu s tem, ko je izvothane podatke interpretiral tako, da se nikomur ne zameri in vse obtoži, glavno pa je, da ljudem posreduje kost za gledanje. Večina jo bo glodala po njegovo, ker jo večina po navadi gleda tako. Dela se dobrega, očetovskega, razumevajočega za »probleme mladega rodu«. Zlatko se je poleg vsega naredil tudi pogumnega, ko si je dovolil spregovoriti o tem. Vendar pa mu nihče ni dal kompetence, da se dela veleumnega, razumevajočega, da obsoja in analizira.

Vse te mlade ljudi, zmetane na en kup, globoko pametno obravnava kot objekt; analizira zunanje vplive na ta objekt. Ponavadi jih ljudje, polni razumevanja, nekje nad njimi, izkušeni in več vredni, vedno obravnavamo tako. Da bi jih Nedeljski obravnaval enkrat drugače, kot subjekte, tega res ni pričakovati.

Tako kot so Zlatko posredovalci informacij povedali, kaj o kljukastih križih lahko pove in česa ne, tako kot skriva tisto! (ali pa sploh ne skriva, ker niti ne ve), tako skriva tudi svoj odnos do punka in anarhizma, ki se ga ne boji toliko časa, dokler ne postane nevaren. Ko pa postanejo posamezni primeri nevarni, vse skupaj začne pri Zlatku smrdeti po senzaciji. Še posebej zato, ker zastopa le eno samo stran.

V očeh javnosti bodo eni krivci bolj krivi kot drugi, zaradi gole asociacije, če ne zaradi drugega.

Tako se kost zdaj gloda. Ljudje pričenjajo reagirati, Nedeljski se še bolj prodaja, organi UJV pa so kljub vsemu nakladanju v časopisih z veliko naklado še naprej najboljši »strokovnjaki« za take deviantne primere

136. člen Kazenskega zakonika SFRJ
Združevanje za sovražno delovanje

(1) Kdor ustanavlja zaro, tolpo, skupino ali kakšno drugo družbo oseb za izvrševanje kaznivih dejanj iz členov: 114 do 119, drugi odstavek, 120 do 123, 125, do 127, 131 in 132 tega zakona ali kdor ustanavlja skupino, da bi spravljal ali pošiljal državljane SFRJ v tujino za sovražno delovanje proti SFRJ,

se kaznuje z zaporom najmanj 5 let.

(2) Kdor postane član takšne družbe iz prvega odstavka tega člena,

se kaznuje z zaporom najmanj enega leta.

(3) Član družbe iz prvega odstavka tega člena, ki izda družbo, preden stori v njeni sestavi ali zanjo kakšno kaznivo dejanje iz tega poglavja, se kaznuje z zaporom do 3 let, sme pa se mu tudi odpustiti kazni.

L. P.: »Res je lepo biti mlad, če nisi tak bedak kot jaz.«

L. P.: »Upam, da bomo šli danes za pol ure na sprehod.«

114. člen Kazenskega zakonika SFRJ
kontrarevolucionarno ogrožanje družbene ureditve

Kdor stori dejanje, ki meri na to, da bi se omejila ali zrušila oblast delavskega razreda in delovnih ljudi, da bi se izpodkopala z ustavo določena družbenoekonomska ureditev, družbenopolitični ali samoupravni sistem; da bi se protustavno strmoglavili organi družbene samouprave in oblasti, njihovi izvršilni organi ali predstavniki najvišjih državnih organov; da bi se izpodkopala gospodarski temelji države; da bi se razbila skupnost naših narodov in narodnosti ali da bi se protustavno spremenila federativna ureditev države,

se kaznuje z zaporom najmanj enega leta.

L. P.: »Kar strah me je, ko pomislim, kako bo, ko bom prišel ven; ne bom dobil službe...«

L. P.: »... itak se me bodo vsi izogibali...«

Zlatko Šetinc v Nedeljskem pravi: »Nič novega ne bomo povedali, če zapišemo, da se, zlasti v Veliki Britaniji, na punk lepijo tudi najrazličnejše fašistične ideje in organizacije. Nekateri skupine niti ne skrivajo svoje izrazito anarhistične in pronacistične usmerjenosti in njihovi koncerti velikokrat spominjajo na Goebbelsove shode nacistične mladine.«

Ne upošteva pa, da v Veliki Britaniji obstaja tudi (in predvsem!) gibanje Rock proti rasizmu (Rock against racism), da so profašisti v veliki manjšini in da večina angleških bendov (tudi punk) deluje v okviru tega gibanja in se poleg ostalega bori tudi proti brezposelnosti, denarni izkupiček njihovih koncertov pa gre za socialno podporo nezaposlenim delavcem. Večina oz. skoraj vsi naši punkerji so za to gibanje in tudi pri nas punkerji in novovalovci pojejo za delavce (... od šestih do dveh delam v tovarni... Grupa 92). Kljub temu, da se je razvil v kapitalističnih državah, ima punk tudi pri nas osnovo — vedno večja je brezposelnost, vedno manj dela, delavci tudi pri nas težko živijo. Zatorej punk ne more biti muha enodnevnica; je napredno gibanje (Jugoslavija pa podpira vsa napredna gibanja v svetu).

Od treh priprtih »fantalinov« je bil SAMO EDEN član skupine 4R.

Zlatko Šetinc trdi, »da si mladi danes obešajo verige okoli vratu, trgajo rokave na suknjičih ter jih nato spenjajo z varnostnimi sponkami«, kar pa že nekaj časa ne velja več. Prav tako Zlatko v Ljubljani še nikoli ni zasledil punkerja v »paradni« uniformi, kot ga kaže slika v Nedeljskem, in ga tudi ne bo (vsaj punkerja ne!).

Biafra: »Kdor je nacist, ni punker; kdor je punker, ni nacist.«

Kljukasti križi so se pojavili na belih fasadah ljubljanskih hiš. Kdo jih je videl? Samo tovariši iz UJV? Kje so jih videli? Vse to bi Zlatko Šetinc v svojem članku moral pojasniti, če že govori o tem. Vidimo samo PUNK, SKA, imena bendov, citate iz pesmi...

Zlatko obtožuje, preden je obsodilo sodišče (preiskava je še v teku in je tajna?). Posledice članka se že kažejo v reakcijah vesoljnega bralstva prijatelja Nedeljskega. Nekateri od osemnajstih mladotnikov imajo težave v šoli in v službi, čeprav se niso niti malo resno ukvarjali s tem.

Punka naša mladina ne posluša zaradi »pomaknjilive vzgoje in nezanimanja staršev do problemov otrok«, ampak predvsem iz lastnega prepričanja in interesa.

Glede preiskave in ravnanja z omenjenimi osemnajstimi mladotniki zastavljamo nekaj vprašanj:

1. Zakaj je preiskava tajna?
2. Kakšen priporni razlog je podan za tri še vedno priprte fante?
3. Pripor je obvezen samo, če je nekdo osumljen uboja, oziroma mu grozi smrtna kazen, lahko pa se odredi tudi, če obstaja nevarnost, da bo osumljenec pobegnil, vplival na priče, zbrisal sledove...)

L. P.: »Dobil sem podaljšanje pripora do konca meseca in verjetno se bom tudi novega leta veselil tukaj.«

3. Zakaj so po osemnajst mladotnikov prišli v šole, čeprav bi po zakonu morali poslati vabilo in obvestiti starše?

4. Kako so ravnali z njimi? (grožnje in fizično obračunavanje) Kako je z nasiljem policije nad mladino?

P. s.: »Zakaj se tvoje izjave med zasliševanjem in zdaj na sodišču tako razlikujejo?«

P.: »Kaj bi pa storili vi, če bi za vami stal nekdo in vas mlatil s pendrekom pa če bi na steni videli odtis okrvavljenih rok prejšnjega zaslišanca?«

P. s.: »Oh, krvavih rok se bojiš. Pišite v zapisnik, da je bila pod psihičnim pritiskom.«

5. Kakšne so posledice dejanja osumljencev?

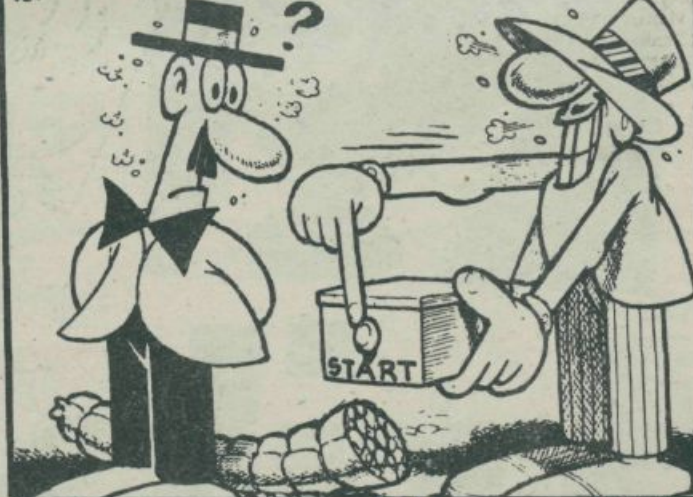
6. Zakaj niso prišli na sodišču opozorili na njihove pravice in in so nekatere obravnavali kot obtožence?

228. člen Zakona o kazenskem postopku SFRJ
Priča ni dolžna odgovarjati na posamezna vprašanja, če je verjetno, da bi s tem spravila sebe ali svojega bližnjega sorodnika v hudo sramoto, znatno materialno škodo ali v kazenski pregon.

BARBARA ZUPANČ
META STANOVNIK

PUBLISHED BY TRIBUNA

2.

Zaradi agrokemikalnih pripravkov je na poljih
čedalje manj jerebica, tik pred izumrtjem pa
je poljska kokoška, nazadnje številni poljskih
prepelic, izumrli ljudje divji petelin. V plan-
taznih nasadih poginjajo ptice pevke. Na naj-
bolj ogroženih področjih beže iz gozdov srne
in lisice. Gamsi bežijo pred smučarskimi žic-
nicami.

IZRAČUN IZPADA PRIHODKA PRI 22%-NEM POVEČANJU STANARIN

DOMOVI	Štev. ležišč	Sedanja cena	Skupaj stanarine	Predvidena cena	Skupaj stanarina
I., II., IV., III., V., VI., VII., VIII., II., IV., V., IX., X.,	733 314 532 38 362	654,00 684,00 714,00 706,00 729,00	479.382,00 214.776,00 379.848,00 26.828,00 263.898,00	798,00 834,50 871,00 801,50 889,50	584.934,00 262.033,00 463.372,00 32.737,00 321.001,00
SKUPAJ I.—X.	1979	686,60	1.364.732,00	841,35	1.665.067,00
Gerbičeva	166	691,00	144.706,00	843,00	139.938,00
Ilirska	246	721,00	177.366,00	879,50	216.357,00
AK	272	714,00	194.208,00	871,00	236.912,00
VŠZD	219	927,00	203.013,00	927,00	203.013,00
A, B, C, D,	980	860,00	842.800,00	1.049,00	1.028.020,00
SKUPAJ:	3862	750,00	2.896.825,00	903,50	3.489.307,00
97% zasedenost:	3746	750,00	2.809.500,00	903,50	3.384.511,00
4 mes. (sept.-dec.)	14984	750,00	11.238.000,00	903,50	13.538.044,00

Izpad prihodka po kalkulacijah za obdobje sept., dec. — 986,65 din (pov. stanarina) × 14.984 (št. ležišč) — 14.783.963,00 — 13.538.044,00 (skupaj stanarine z 22%-nim povečanjem) — 1.245.919,00 din.
Še enkrat poudarjamo, da so stroški električne energije, mrzle in tople vode in stroški ogrevanja izračunani na podlagi sedanjih cen in porabe kot je bila v enakem obdobju leta 1980. Vsako povečanje cen in porabe bo tako povečalo planiran izpad prihodka iz naslova stanarin, zmanjšanje porabe pa bo zmanjšalo izpad prihodka, zato apeliramo na študente, da se resnično vključijo v stabilizacijska prizadevanja v smislu zmanjšanja stroškov. Sigurno je, da ta možnost obstaja, ne da bi se s tem poslabšali pogoji bivanja v domovih.

Referent za analize:
Stane MAVRIN I. r.

IZRAČUN IZPADA PRIHODKA PRI 22% — nem povečanju stanarin

Stanarine gredo na rovaš izgube, ki jo doživlja DE Dom. Ker kratko in malo primanjkuje denarja za temeljite posege, ki bi med drugim tudi znižali stroške celotnega ŠC, s tem pa tudi relativno pocenili življenje študentom in olajšali delo delavcem v ŠC, se v ŠC zatekajo k začasnim rešitvam. Povedati pa je tudi treba, da Izobraževalna skupnost Slovenije iz leta v leto daje do pare enako vsoto, ne glede na bistveno večje in tudi argumentirane potrebe.
Po kalkulacijah naj bi bil izpad dohodka pri 22% nem povečanju stanarin manjši, še vedno pa bi bila izguba 1.245.919,00 din. Stroški električne energije, mrzle in tople vode in stroški ogrevanja so bili izračunani na podlagi sedanjih cen in porabe, kot je bila v enakem obdobju leta 1980. Vsako povečanje cen in porabe bo tako povečalo planiran izpad prihodka iz stanarin, zmanjšanje porabe pa naj bi zmanjšalo izpad prihodka. Tako trdijo analitiki v ŠC, hkrati pa apelirajo na študente, da se resnično vključijo v stabilizacijska prizadevanja v smislu zmanjševanja stroškov!!!!

Ker stanarine same niso dovolj za stroške, ki jih ima uprava z domom, so potrebni še drugi viri sredstev, poleg premajhnih sredstev ISS, ki naj bi krili stroške amortizacije, opreme, nepremičnin idr., je prisiljen ŠC ustvarjati lastni dohodek tudi s turizmom (sobe za ekskurzije, oddajanje sob čez poletje), priprava toplih obrokov za delovne organizacije. Že vrsto let ima ŠC velike težave z izvajanjem investicijskega vzdrževanja objektov in naprav. Komplikacije se začnejo že pri sprejetju plana, ki se ponavadi sprejme v drugi polovici tekočega leta, tedaj pa se zelo težko zagotovi izvajalec; tako se dela nemalokrat prenašajo v naslednje leto. Plan investicij je okvirno dan s srednjeročnim planom 1981-1985. Za 1. 1981 so v ŠC predvidevali investicije v vrednosti 35.673.680,00 din, od tega 7,7% sredstev za nabavo in izdelavo osnovnih sredstev, 92,3% sredstev pa za gradnjo novih kapacitet (rest. in ŠTA) oz. druge tekoče investicije.

Študentski domovi v ŠC poslujejo po čisto ekonomskem principu, kar pomeni, da plača študent s stanarino vse, razen amortizacije in dela investicij. V stanarino so tako všteti stroški za kurjavo, popravilo inventarja, odvoz smeti, vode, elektrike, osebni dohodki zaposlenih idr. ŠC ni neposredna proizvodna delovna organizacija, zato se sredstva, ki vanj pritečejo, v njem tudi porabijo, kako to pa je zopet vprašanje.

Ugotoviti moramo, da nismo »odkrili Amerike«, ko tudi v tem primeru (pri povišanju stanarin) ugotavljamo, da je vprašanje balansiranja med višino štipendije in stanarino tako reševanje družbenih protislovij, ki ni nikakršno reševanje, saj vprašanje vedno znova le postavlja. Vedno znova zaradi tega, ker so štipendije, ki so osnova za določanje višine stanarine, del cene delovne sile, ki se svobodno formira na trgu in je odvisna od življenjskih stroškov. Vsekakor obstaja protislovje med ekonomskim poslovanjem ŠC, štipendijsko politiko in študijskim procesom.

Problematika financiranja domov za študente je področje, ki zadeva hrati socialno-ekonomski položaj študentov in je v direktnem razmerju z ukrepi na področju štipendijske politike. Razmerje med povprečno višino stanarin in povprečnimi štipendijami ni sprejemljivo, saj procentualni anak ali približno enak dvig stanarin in štipendij dejansko pomeni nižanje vrednosti štipendij in zmanjševanje tistega dela stanarine, ki ga študent lahko pokrije s štipendijo. Študentski center v Ljubljani opravlja pripravo hrane za restavracijo v Nase-lju in bifeje na nekaterih fakultetah v Ljubljani, v centralni kuhinji v Študent-skem naselju.

Že leta 1978 in 1979 sta veterinarska in sanitarna inšpekcijska služba ugo-tovili, da obrat že po projektu ni primeren za brezhibno opravljanje tega dela. Tako sta v svojih poročilih navedli pomanjkljivosti:

- čisti in nečisti del kuhinje med seboj nista ločena, groba priprava hrane se ne opravlja v posebnem prostoru,
- slaba ventilacija pogojuje kopičenje vodnih par na strojih in stenah,
- slaba je razporeditev delovnih površin in grelnih naprav,
- število hladilnih komor je premajhno v primerjavi s kapaciteto kuhinje,
- manjkajo spremljajoči posebni prostori, ki jih narekuje »Pravilnik o mini-malnih tehničnih pogojih poslovnih prostorov za gostinsko dejavnost in storit-vah v gostinskih obratih«, ne izpolnjuje vseh pogojev, ki jih določa Zakon o zdravstvenem nadzoru nad živil.

Zaradi omenjenih pomanjkljivosti so v ŠC pristopili k adaptaciji obrata. S projekti za rekonstrukcijo je predvidena odstavitev vseh pomanjkljivosti, ki jih je imel obrat do sedaj. V novi kuhinji bodo lahko pripravili 4.400 vseh obrokov dnevno (predvideno po projektu). V dosedanjih kuhinji bi lahko dnevno pripravili do 4000 vseh obrokov, in sicer: 1500 kosil, 500 večerj, 2000 toplih malic. Prav tako pa naj bi bilo možno pripraviti 1400 kosil, 1400 večerj, toplih malic pa 1600. Po potrebi naj bi se ta razmerja lahko spreminjala v korist enega od obrokov. Zaradi premajhnega interesa študentov in ostalih, da bi se prehra-njevali v obratih ŠC pa je bilo dejansko število pripravljenih obrokov dnevno:

do 31. 5. 19981	
-kosil 622	327
-večerj 108	49
-malic 1787	1551

v letu 1980 od 1. 1. 1981

EKONOMSKO POSLOVANJE 3 ŠTUDENTSKEGA CENTRA

EKONOMSKO POSLOVANJE ŠTUDENTSKEGA CENTRA IN ŠE KAJ...

O nastanku in razvoju Študentskega Centra (ŠC) smo govorili že v 1. številki Tribune, današnje seznanjanje s trenutno situacijo in ekonomskim poslova-njem ŠC pa je samo nadajevanje obravnave sklopa vprašanj in problemov, ki se navezujejo na ŠC.

Vsi vemo, da pomeni stanovati v študentskem domu privilegij, da se pri tem plačujejo bolj ali manj ekonomske cene, ki so popravljene s strani »družbe«. Po drugi strani pa študentje, ki stanujejo kot podnajemniki, plačujejo veliko višje cene, kot so ekonomske, kljub ugodnostim, ki so jih imeli posamezniki in lastniki pri nakupu ali najemu stanovanja s strani družbe. Da pa tudi v študent-skem domu ni več rožnato, vsaj kar se tiče bivalnih prostorov, plačevanja stan-arin, hrane idr., bomo poskušali prikazati z ekonomskim položajem ŠC v prvih devetih mesecih. Da bo poslovanje ŠC čimbolj nazorno prikazano, se bomo vseskozi igrali s številkami, uradnimi seveda.

V periodičnem obračunu za prvih devet mesecev letošnjega leta se je ce-lotni prihodek povečal za 42%, porabljena sredstva so večja za 41%, osebni dohodki pa so višji za 28%, in sicer zaradi povečanja osebnega dohodka v novembru 1980 za 22%, delno tudi zaradi povečanja osebnega dohodka v le-tošnjem letu za 10% (s 1. 6. 1981), vendar to predstavlja povišanje OD le za 4,45% letno. Razlika pri povišanju gre tudi na račun večjega števila zaposle-nih delavcev s priključitvijo doma VŠZD s 1. 1. 1981, uporaba novega pravil-nika o delitvi sredstev za osebne dohodke pa v tem obdobju predstavlja le 2%. Center kot celota je posloval zadovoljivo z ozirom na njegove ekonomske možnosti, saj je ostanek čistega dohodka za delitev na sklade 4.605.692,59 din, vendar je pri tem največja zasluga DE Študentski servis, medtem ko so ostale enote v centru poslovale v tem obdobju negativno.

Poslovanje DE Dom je negativno v višini 2.178.832,31 din zaradi dejstva, da so stanarine ostale enake kot v letu 1980. Stanovalci na račun neplačane stan-arine dolgujejo še 932.762,90 din, kar bi v kolikor bi to bilo pokrito, zmanjšalo izgubo. Vendar sedaj ne bi analizirali vzrokov, zakaj stanarine niso plačane.

DE Restavracija ima 2.748.654,10 din izgube. V DE Servisu so se materialni troški povečali za 71% glede na isto obdobje v letu 1980, Študentski tabor An-kanan ima prav tako izgubo v vrednosti 1.434.229,90 din, vendar pa je prika-zana izguba nerealna, saj računovodstvo ni razpolagalo z dokumenti, ki bi jih morali vzeti v obzir za obračun celotnega prihodka. Dejanski rezultat ŠTA bo znan ob koncu leta, ko bomo točno videli ekonomsko upravičenost, saj Anka-ran še ni zaključil svoje dejavnosti, ker so v septembru in oktobru še imeli goste (obiralce grozdja). Pri vsem tem pa se postavlja vprašanje ekonom-skeupravičenosti ob izgubah in ugodnostih študentov: »Ali je boljše investira-nje v objekt na obali ali v središču univerzitetnega dogajanja?»

Prihodek uprave se je povečal za 91%, to pa zato, ker so se v letošnjem letu povečali izredni izdatki oz. stroški preteklih let, saj so v letošnjem letu morali plačati odločbo za mestno zemljišče iz leta 1980.

DE Obštudijske dejavnosti izkazujejo izgubo v višini 258.606,75 din. Pri enoti obštudijske dejavnosti, ki so financirane delno iz izobraževalne skupnos-ti Slovenije za program in zaposlene, moramo povedati to, da se prenašajo akontacije za program in osebne odhodke samo v taki višini, kot dejansko ti stroški nastajajo. Znano je dejstvo, da enota, ki je v glavnem financirana, ne more ustvarjati dohodka oz. čistega dohodka za delitev v taki višini kot ostale enote. Kot vsa leta nazaj, je tudi letos najboljše poslovala DE Študentski servis, saj ostanek čistega dohodka za delitev znaša 11.226.015,65 din kljub temu, da ima enota še vedno 6.388.089,25 din neplačane realizacije. V letošnjem letu je prešla DE ŠS tudi del nakazil še iz leta 1980, za katere pa so s stroški bili že obremenjeni v lanskem letu.

Kot smo omenjali že v predhodnih Tribuneh, je ŠS tista molzna krava, ki je prišla kot rešitev z neba. Vendar je ta vir ŠC začasen. Ostanek dohodka DE ŠS, ki ga ustvarjajo študentje (ne vsi) univerze Edvard Kardelj, tudi tisti, ki ne prebivajo v študentskih domovih, ne more biti vir kritja izgube glavne dejavno-s-ti ŠC. Kot je bilo povedano, se mora večji del teh sredstev, v nasprotju s se-danjo ekonomsko politiko ŠC, uporabljati v druge namene, to je za obštudijske dejavnosti na Univerzi E. K., ki so namenjene vsem študentom. Pri vseh teh kalkulacijah nas študente zanimajo vsekakor najbolj stanarine in cene obro-kov. Vsako leto je vse dražje, s tem smo sami dobro seznanjeni, saj to obču-timo na lastni koži vsak dan. Tako se temperatura v ŠC vedno znova dvigne takrat, ko se dvignejo stanarine, cene KV obrokov. Svet ŠC je sprejel sklep, da naj bi se za obdobje od 1. 9. do 31. 12. 1981 stanarine povečale za 22%. Pov-prečna stanarina naj bi tako bila 986,65 dni, sicer pa pogledajmo, kakšne so sta-narine po posameznih domovih.

Obstaja 7 bifejev, in sicer: Bife na Gerbičevi, bife Elektronabava, bife FSPN Strojna fakulteta, Elektro fakulteta, SAE, Biotehnična fakulteta.

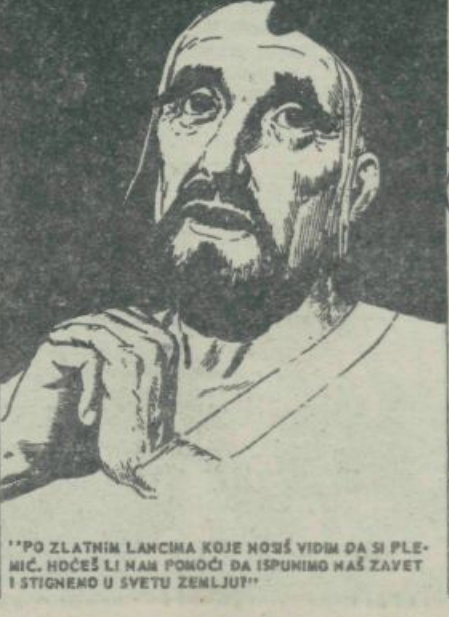
Skupno zaposlenih delavcev Študentskega centra v enoti »družbena pre-hrana« je 51, vendar pa je tu glavni problem odgovarjajoča kvalifikacija sku-pine KV delavcev (kuharji, natakarji), saj pri 54,5% (v prvih 5 mesecih) izobra-zba ne dosega zahteve. 70,6% delavcev nima rešenega stanovanjskega problema, od tega je kar 36% mater samohranilk z več kot enim otrokom. Gre vsekakor za socialno ogroženo skupino.

Iz podatkov je opaziti, da je v l. 1981 v primerjavi z letom 1980 padlo število obrokov za polovico, le poraba malic je neke enaka, čeprav manjša. Vzrokov za to je več: lahko je slaba kvaliteta pripravljene hrane, lahko pa je decentrali-zacija domov in fakultet. Kuhinja in restavracija sta bili izgrajeni v obsegu te-danjega števila študentov. Študij je tedaj kolikor toliko omogočal, da so štu-dentje hodili na kosilo in večerjo v Študentsko naselje, ker so bile cene takrat dokaj ugodne. Danes pa fakulteta študenta dobesedno veže nase. Fakultete, kljub dogovorom, niso grajene skupaj, ampak so grajene po vseh obrobjih, domovi prav tako, tako da je skupno nudenje prehrane zelo težko; v planih ni bilo predvidenih bifejev (izjeme glej zgoraj), kamor naj bi se vozila in razdelje-vala hrana, pripravljena v ŠC. Ker je študent vezan na faks, se hrani v njegovi bližini. Število KV obrokov pada, stroški za pripravo hrane v ŠC pa so vse večji, to je tudi pogojevalo 22% zvišanje KV obrokov.

Obrat prehrane v ŠC so adaptirali, sprašujem pa se, če je bilo renoviranje potrebno v taki obliki, v povečanju kapacitet, ko pa vidimo, da je razlika med zmogljivostmi in dejansko porabo velika. Čeprav ne gre prezreti higienskih okoliščin, pa je jasno, da bo DE restavracija in kuhinja še naprej imela velik izpad dohodka, kljub sedanjemu povečanju cen za KV obroke. Umestneje bi bilo težiti po izgradnji več bifejev na fakultetah, v bližini le-teh, kjer bi DE resta-vracija prinašala pripravljeno hrano. Pogledajmo še, kako je izdelana kalkulacija cene kosila in večerje. Na podlagi sedaj veljavnih cen in normativov porabe živil za posamezne menuje so izračunali povprečno vrednost živil enega me-nuja. Da bi dobili ekonomsko ceno KV obroka (brez amortizacije in investicijs-kega vzdrževanja, kar krije ISS), bi morali izračunati, koliko odpade stalnih materialnih stroškov in vkalkuliranega dohodka na KV obrok. To pa je prak-tično nemogoče, ker dosedanja in predvidena realizacija od KV obrokov v letu 1981 predstavlja zelo majhen odstotek od celotne realizacije DE Družbena prehana. Po izračunih ŠC bi morali na nabavno ceno KV obroka upoštevati 80% pribitek, da bi dosegli tak celotni prihodek DE Restavracije, da bi pokrili vse stroške. Tako izračunana ekonomska cena kosila znaša 74,40 dinil, ve-čerja pa 45,90 din. Na 5. seji sveta Študentskega centra je bilo predlagano in sprejeto 22% povečanje cen za kosilo in večerjo. Sedanja cena je tako za ko-silo 56,00 din, za večerjo pa 40,00 din.

Kljub argumentom, da so se kazale zaradi zamrznitve cen izgube oz. nega-tiven uspeh v poslovanju restavracije in kuhinje, ni bila najboljša rešitev ada-patacija v takem obsegu. Po podatkih vidimo, da so stroški za rekonstrukcijo restavracije, poleg tega pa še nabava vikend hiše! in razširitev bifeja ŠTA tako veliki, da drugih, mogoče še bolj pomembnih investicij ne bo mogoče realizira-ti. Ta gre tudi na račun ISS, ki že več let nazaj daje enake zneske (1646000 din) za stroške investicijskega vzdrževanja, poleg tega pa še kasnije s financiranjem, saj dobi ŠC sredstva šele koncem leta, tako da mora tekoče stroške ŠC pokrивati iz drugih virov sredstev, med drugim tudi iz Študentskega servisa.

IVO GULIČ

PO ZLATNIM LANCIMA KOJE NOŠE VIDIM DA SI PLE-MIĆ, HOĆEŠ LI NAM POMOĆI DA ISPUIMO NAŠ ZAVET I STIGNEMO U SVETU ZENJUT!

Dne tega in tega se je v veliki predavalnici Pravne fakultete v Ljubljani zbralo dokaj veliko število nadebnih pravnikov in pa malo manjše število članov pedagoškega kadra, ki so v okviru teme — Smeri razvoja študija na pravni fakulteti — poskušali razčleniti vse tiste težave, ki jih tarejo, oz. ki bi se jih dalo ob kompleksni reformi načina študija spremeniti in odpraviti.

Treba je poudariti, da je bila sama konferenca zamišljena bolj kot bralna, s čimer naj bi se poskušal uresničiti princip oživljanja t.i. aktivne baze (mišljenja je aktivnost študentov v posameznih letnikih), ki naj tudi aktivno s svojimi predlogi sodeluje pri reformi študija na PF. Ta AB (aktivna baza) je morala v predhodni razpravi po letnikih prebrati gradivo, ki ga je ravno v ta namen pripravila delovna skupina predsedstva OO ZSMS PF, in o njem zavzeti stališče ter ga seveda posredovati na listu papirja, ki se je na sami konferenci tudi prebral.

No, na podlagi tega in pa mnenj profesorjev naj bi dobili pisan kolaž rešitev, katere naj bi nam pokazale svetlo luč v iskanju naše bodočnosti.

To so bili bolj tehnični podatki. Mislim pa, da bi bil prikaz nepopoln, če ne bi vsaj v obrisih prikazali temeljnih opornih točk za razpravo, ki so bile po delegatskem principu poslane predhodno v bazo:

- vsebinsko dopolnjevanje študijskih programov in možnost našega vplivanja na to
- kako spremeniti obstoječe oblike predavanj na PF
- kako povečati aktivno udeležbo študentov na vajah in predavanjih
- ali naša družba želi družbeno angažirane pravnike ali družbeno neangažirane
- kako doseči boljši stik z združenim delom
- itd...

Sedaj pa k dejanskemu stanju. Kaj se je torej iz tega izcimilo. Najprej so se izjasnjevali letniki:

I. letnik — njihovo stališče ni bilo izdelano, kar je bilo logično, saj so komaj prišli na naš fakulteto in dokaj boječe gledajo v svojo izpitno bodočnost. Tudi poznavanje same problematike študijskega procesa na PF jim po dveh mesecih predavanj še ni tako blizu, da bi od njih lahko to pričakovali. Omenjeno je bilo, da je vzpodbudno, da se je tudi v prvem letniku prikazalo to problematiko, ker tako prvi letnik ni bil izključen iz celotne aktivnosti na fakulteti, kar se je v preteklih letih dogajalo. Predvsem pa je razprava o smereh študija na Pravni fakulteti trenutno vsekakor ena izmed poglavitnih aktivnosti.

II. letnik — jasno je prišlo do velike tako kvalitativne kot kvantitativne spremembe. Delegati so spregovorili o svojih pogledih na sedanj način študija in ugotovili, da takšen kot je, ne ustreza v popolnosti vzgojno izobraževalnemu procesu, ki producira dipl. pravnike. Udeležba na predavanjih sicer raste, vendar ne zaradi boljših predavanj, temveč zaradi bolj represivnih oblik izpitov na koncu leta. Želeli bi si več sodelovanja pri predavanjih in več aktivnega vključevanja aktualne problematike v vaje. Predvsem tistih vprašanj, ki so trenutno najbolj pereča (porast tlad, prestopništva in gospodarski kriminal ter problemi združenega dela v vseh možnih pojavnih oblikah). Krepitev je nujno tudi temeljna znanja, katerih poznavanje je za vsakega pravnika nujno potrebno, ker drugače ne more uspešno postaviti svoje miselne nadgradnje.

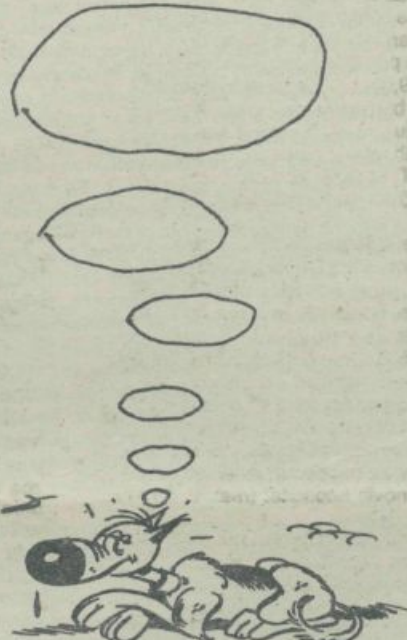
III. letnik — postavilo se je vprašanje: Zakaj študent PF šele v tretjem letniku polagoma začuti potrebo, da bi hodil na predavanja, ki naj bi mu pomagala pri premagovanju tega letnika, ki ga imajo mnogi zaradi petorčka za najtežjega (to je seveda vprašljivo). Ali je odgovor v težavnosti letnika ali v vsebinski preobrazbi študentove misli, t.i. dojetju, ki želi vedno več vedeti? Marsikdo se bo ob drugi varianti nasmešnil in mislil, da je ta samo zaradi lepšega. Toda treba je omeniti, da ta začetek pomeni po drugi strani tudi nekaj drugega. Iz leta v leto se tudi njegova aktivnost v OO ZSMS poboljšuje. Torej je naša težava v tem, da moramo celoten proces dojetja samo pospešiti za kakšno leto.

Dejstvo je, da je vsaj večina vaj, ki potekajo v tretjem letniku, kvalitativno veliko boljše kot prejšnja leta, kar je posledica tudi večje aktualizacije teh vaj in obravnavanja materije, ki nam je sistemsko opredeljevanje našega prava. Zakaj ne bi več hodili po sodiščih in po raznih organizacijah združenega dela, kjer bi spoznali tako dela in naloge kot tudi družbeno vlogo naše dejavnosti? Enkrat ali dvakrat je premalo. Torej spremenimo naš kabinetni način dela (če o njem lahko sploh govorimo, ker so pogoji na fakulteti za redno študijsko delo praktično nemogoči) in pojdemo tudi malo v prakso, kajti sama narava študija je taka, da nam omogoča spoznavanje teorije tudi doma. Moramo se pohvaliti, da nam naš kader nudi vsekakor dokaj popoln izbor literature, ki je tudi vsakomur na razpolago. Toliko o literaturi. Toda dejansko stanje se lahko spozna le v OZD, na sodiščih in seveda še drugod.

IV. letnik — da bi se izognili ponavljanju, bomo omenili le nekaj problemov, ki so jih načeli kolegi iz četrtega letnika.

Ti so pohvalili tiste predavatelje, ki na predavanje ne pridejo navadno sami, ampak v spremstvu ljudi, ki so tudi psihologi, socialni delavci, pa tudi drugih strokovnjakov. Tako je možno, da se problematika lahko osvetli iz več pogledov različnih strokovnjakov. Zato so bili mišljenja, da je potrebno v okviru ostalih predmetov tudi začeti s takim načinom dela, vendar zavedajoč se, da je fakulteta v težkem finančnem položaju, bi se bilo rečeno, da takih oblik vsaj v bližnji prihodnosti ne bo mogoče uvesti v vsej širini.

PO SLEDEH NAPREDEKA IZ PRAVNIŠKEGA PRESLEDKA.....

Izrazila se je tudi želja po vsebinski preobrazbi in kvalitativni izboljšavi in tudi naknadni uvedbi predmetov, ki obravnavajo bistvo problematike družbene lastnine kot temelja vseh družbeno-ekonomskih odnosov v našem sistemu. Ugotovljeno je bilo, da le dva predmeta, ki pa jih predava isti predavatelj, pomenita veliko premalo glede na veliko težavnost razumevanja, ne glede na to, da je trud, ki ga naš profesor v to vlogo, zelo velik. Zato je to, da premalo diplomantov naše DO to težavnost tudi pozna. Študent se v drugem letniku s to temo sicer ukvarja bolj podrobno, svojo lastno katarzo glede družbenolastniškega sistema in zasebnolastniškega sistema pa doživi šele v tretjem letniku. Dejstvo je, da je ena izmed glavnih težav v odnosih znotraj OZD in v odnosih med OZD in družbeno skupnostjo ravno v pomanjkljivem poznavanju vseh vrst upravljalških pravic na družbenih sredstvih. Tu bi moral biti pravnik bistvena oseba pri preseganju tega začaranega kroga. Toda ni, ker se dostikrat izgublja v zakulisju umazanih ekonomskih računov in drugih iger (tudi političnih), namesto da bi s svojim znanjem pravilno usmerjal zavest delavcev v smeri spoznanja, da njihova upravičenja niso izraz neke abstraktne lastniške pravice na prod. sredstvih, ampak da so izraz pravice dela z družbenimi sredstvi, ki pa se morajo uporabljati v skladu z njihovo naravo in namenom. Namen pa je tudi ščitene koristi družbe kot celote in izboljšanje materialne osnove družbe kot celote, ne pa le doseganje ekonomske koristi za posamezne TOZD.

Le s tako vlogo pravnik bomo dosegli, da bo le-ta postal družbeno angažiran in dajal od sebe tisto, kar se od njega zahteva.

Profesorji sami so dodali le nekaj vsebinskih pripomb, ki pa sam potek celotne razprave niso bistveno spremenile. Tudi tu obstaja dejstvo, da so se že izjasnili na razpravi, ki je bila na isto temo v okviru Marksističnega centra pri Pravni fakulteti v Ljubljani. O tem pa smo lahko že brali v eni izmed prejšnjih števil Tribune.

Mislim, da vsak bralec lahko na podlagi vseh teh podatkov naredi svoj zaključek, zato ga tudi jaz ne bom delal. Mogoče le še to: samo obravnavanje teme, ki je sedaj vsaj na naši fakulteti izredno aktualna, je pokazalo, da je apatičnost mladincev na PF mogoče preseči s takimi temami, ki so blizu njihovim interesom.

Bojan Makovec

INJELITITIS JE KRATICA BOLEZNI, KI JE SESTAVLJENA IZ : IN - COMPETENCE (NESPOSOBNOST) IN JEAL - OUSY (NEVOŠČLIVOST) IN LATINSKE KONČNICE ZA VSE BOLEZNI

ITIS.

PRAVNIŠKI INJELITITIS

Zveza komunistov mora kot idejna in politična avantgarda delavskega razreda in faktor socialistične zavesti samoupravnih delovnih množic vselej najti pravo usmeritev v načinu uresničevanja svoje vodilne vloge v političnem sistemu, in sicer tam, kjer poteka samoupravna in politična dejavnost delovnih ljudi in občanov.

To so uvodne določbe tistega dela statuta ZKJ, ki govori o vlogi in nalogah ZKJ v političnem sistemu socialistične samoupravne demokracije. Takšno vlogo in pomen bi ZK morali pripisovati tudi v temeljnih oblikah delovanja delovnih ljudi, zlasti pa brezkompromisno v tistih okoliščinah, v katerih poteka reprodukcija tistih potencialov naše družbe, ki jim bo v prihodnosti zaupana nadvse pomembna in odgovorna naloga, to je skrb za nadaljnjo izgradnjo našega pravnega, političnega in samoupravnega demokratičnega sistema. Med okolje takšne vrste je nedvomno mogoče uvrstiti tudi Pravno fakulteto, ki v zadnjem času doživlja prepoved pri izgradnji samoupravnih odnosov z vidika položaja študenta, uporabnika in izvajalca, zlasti v pogledu njihovih medsebojnih odnosov in prispevka posamezne skupine k tem odnosom. Zlasti pa je o prepovedi na Pravni fakulteti mogoče govoriti v tem smislu, da je opazen veter, ki piha v pravo smer in ki kaže na to, da se spreminja konzervativna miselnost pravniškega podmladka, pa tudi miselnost nekaterih, ki so bili doslej znani kot konzervativni.

Pod vplivom moči tega vetra naj se na tem mestu poudari, da bo potreben prepoved v samem delovanju in organiziranosti ZK na Pravni fakulteti, na kar nas opozarja tudi trenutna situacija na fakulteti. Situacija je v tem trenutku pač takšna, da je znatno bolj zdrava in močna mladinska organizacija, za katero je sicer res, da njeno predstvedstvo v večini sestavljajo komunisti, res pa je tudi, da komunisti v OZK niso pokazali tiste aktivnosti, ki bi jo morali, ali ki bi bila vsaj opazna navzven. Kričivo bi zvenelo če bi napisal: vsi komunisti; to še zdaleč ne, vendar pri tem lahko pritrdim mnenju, da ZK kot neke organizirane oblike, ki ima neko idejno vlogo, v danem trenutku ni moč opaziti.

Prav v OZK bi se morala kazati moč in trdnost zdravih političnih pobud in argumentov ter prispevek komunistov k krepitevi samoupravnih odnosov. Mnogo je primerov, ko bi se komunisti na Pravni fakulteti morali spustiti v konfrontacijo z ostalimi silami, iz katerih včasih niso prihajale dovolj dobre in zdrave pobude, pa tega niso storili, bodisi zaradi tega, ker niso imeli zadosti informacij, bodisi zaradi neizkušenosti voljenih organov v OZK, bodisi zaradi kateregakoli drugega vzroka; eden izmed slednjih je prav gotovo linija najmanjšega odpora, do katere komunisti na Pravni fakulteti niso indiferentni.

Pri delu v ZK na Pravni fakulteti dobi človek občutek, da gre za dve miselnosti, in sicer na eni strani miselnost pedagoških delavcev in delavcev fakultete, na drugi strani pa miselnost študentov.

V miselnosti delavcev je mogoče izpostaviti mnenje, da se vprašanja študentov njih ne tičejo, zlasti pa da imajo komuniste študente samo za predstavnike mladine, na pe za sebi enakovredne člane; pri študentih pa je mogoče izpostaviti miselnost, da so zanje bistvena samo študentska vprašanja vključno s kakšnim dobrim žurom, ostalo pa jih ne briga. Omenjeno trditve je mogoče argumentirati s spoznanjem, da je politično, kakor tudi samoupravno aktivnih zelo malo študentov, kljub dejstvu, da piha letos pravi veter. Ne le to, študentje kakor tudi vsi komunisti vključno z mladinsko organizacijo še vedno nismo sposobni pomesti z ostanki snobizma, ki se norčuje in posmehuje v brk tistim, ki delajo in poskušajo stvari postaviti na pravi tir.

Še zdaleč ni zadovoljiva partijska disciplina, udeležba na sestankih ni zadovoljiva, zlasti pa nas ne more zadovoljiti spoznanje, da nekateri člani prihajajo na sestanke le kot objekti, ne pa kot subjekti.

Ponovno, kot že velikokrat doslej, se postavlja vprašanje organiziranosti ZK na Pravni fakulteti.

Na koordinaciji sekretarjev ZK je bilo sicer zavzeto stališče, da bi kakršnokoli spreminjanje organiziranosti ZK ne imelo nobenih učinkov, če hkrati ne bi prišlo do vsebinskih sprememb v delovanju ZK na Pravni fakulteti. Takšno stališče je zlasti z vidika delovanja OZK v prvem letniku nemogoče podpreti, kajti študentje komunisti so kljub temu, da so organizirani v prvem letniku, zlasti glede na to, da so to bruci, prepuščeni sami sebi in združitev OZK prvega letnika z OZK drugega letnika bi pomenila velik pozitivni premik v organiziranosti ZK. Ob vsem tem bi hkrati veljalo razmisliti o organizaciji koordinacijskega telesa in o vsebini njegovega delovanja.

Zrtev sodobne civilizacije je tudi divjad. Na rezultat usoda je znana le redkim gozdarjem, logarjem in lovcem. Največji morilci divjadi so agrokemični pripravki, med katerimi so najhujša škropliva. Na drugem mestu so razni kemijski stroji, zatem pa spremenjanje gozdov in poljskih kultur ter zaskrbljenost voda, s katero se divjad ne pa.

Nenazadnje se delovanje komunistov na Pravni fakulteti kaže tudi v dokaj šibkem prispevku same organizacije pri razpravah o statutu PF, v katero pa se je zelo aktivno vključila mladinska organizacija.

Sama razprava, predvsem pa zaključna, je pokazala, kako majava je miselnost nekaterih na PF, ki gledajo na reformo sistema pravnega šolstva z vidika lastne prizadetosti ali pa morda koristi, ne zavedajo pa se tega, da bi morali tudi sami prispevati k tej reformi in da so sestavni del le-te. Ugotovitev, da nekatera »trupla«, ki jim sicer možgani ne funkcionirajo preveč normalno, priplavajo po reki izobraževalnega procesa, kljub vsem neurjem in čerem navkljub do morja, je sicer resnična, pa tudi žalostna. Opozoriti pa velja, da ta ugotovitev, kot nešteto drugih, ne upošteva dejstva, da najbrž ni mogoče ocenjevati enoletnega (ne) dela študenta v tistem bori kratkem času, ko poteka izpit, saj se ob vsem tem dogaja, da se najdejo tudi taki, ki jim glede študija možgani ne funkcionirajo dobro, dobro pa jim funkcionirajo glede iznajdljivosti, v tem smislu, da dobijo 40 standardnih vprašanj, se na pamet naučijo odgovore, grejo na izpit in izpit opravijo (po možnosti še z zelo dobro oceno). Na drugi strani pa je nekdo, ki mu možgani nekako povprečno funkcionirajo, pa se zato trudi ob knjigah celo leto sicer zelo prestrašen, in izpita ne opravi.

Kaj je potem taktika za pravnike pravičnejše? Skratka, če je že Pravna fakulteta institucija, ki naj bi gojila izobraževalne, vzgojne in vse ostale smotre, bi morala med iskalci in delitelji pravice obstajati misel, da je treba spremljati del študenta bolj kontinuirano od začetka njegovega študija pa do konca in neglede na to, da bi bilo morda zategadelj vpisanih na Pravno fakulteto manj študentov, kot jih je sicer.

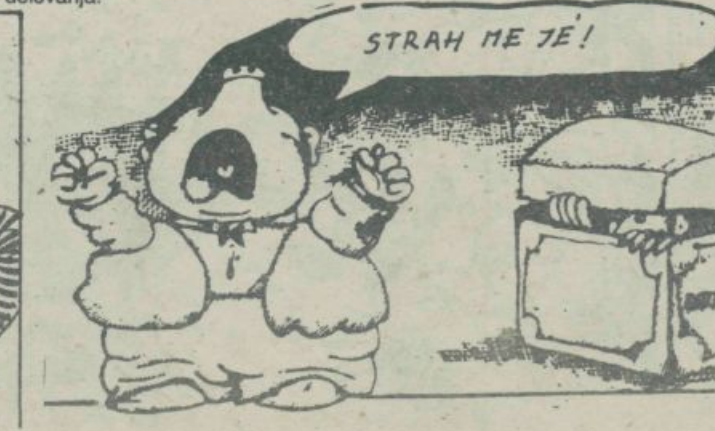
Naša družba bi ob tem imela več kvalitativnejših pravnikov, manj sodb bi bilo na prvostopenjskih sodiščih razveljavljenih ipd., pa tudi novovzgojeni pravniki bi imeli večji smisel za pravičnost, kot pa ga imajo sicer. Morda se bo kdo ob tem vprašal, ali ima to zvezo s komunisti na PF. Pravgotovo jo ima, saj so komunisti prav tako sestavni del tega vzgojnoizobraževalnega procesa in ne morejo biti nekaj zase; pa če hočete tudi glede vprašanj, ki se tičejo študija, dosedaj dela ZK na PF v tej smeri ni mogoče opaziti. Vsekakor pa je še vedno medsebojnih odnosih zapaziti, da se včasih najde kakšen posameznik, ki skuša dominirati splošno priznana, jasna in legitimna stališča ostale skupine. Bolj kot doslej bi bilo potrebno posvetiti pozornost ZK na PF, sprejemanju novih članov v vrste ZK, pa tudi veliko bolj bi bilo treba delati s tistimi člani, ki nimajo večjih ali pa sploh nobenih izkušenj pri delu ZK in ZSMS. Dejstvo je, da tudi to deloma pogojuje že večkrat omenjeni akcijsko politični pasivizem.

Pod vplivom vetra, ki sicer piha v pravo smer in ga je zadosti, da predrami zaspanec in jih po potrebi, če se še nočejo zbuditi, nagradi z ustrezno sankcijo, se je pred kratkim konstituiral tudi aktiv študentov ZK, katerega glas je bil do tega trenutka zamrt, kar 2 leti. Če OZK ne bodo sposobne reševati tistih problemov, ki so za študente življenjskega pomena, bo vendarle moral prevzeti zadnjo besedo aktiv, kljub temu, da so bili ob ustanovitvi prisotni očitki, da bi to pomenilo podvajanje. To bo deloma odpravilo že znane organizacijske hibe, če ne bo prišlo do realizacije že tolikokrat proklamiranih teženj po spremembi obstoječe organizacijske strukture.

Takšna oblika organiziranosti študentov na PF bi po mnenju nekaterih, ki gledajo na stvari preveč konzervativno, lahko predstavljala silo, ki bi bila v vsakem trenutku sposobna pomesti z ostanki »terezijanstva« v pravnem šolstvu, kar je, razumljivo, bojazni vzbujajoče. To še toliko bolj, ker je mladinska organizacija letos nad pričakovanji in so že vidni sadovi njenega dela, kar je po mnenju vsakega, ki ima v mislih napredek, pohvale vredno in predstavlja zdravo in trdno politično ozračje v omenjenem okolju.

Samo enakopravno sodelovanje v okviru samoupravnega delovanja, predvsem pa bolj aktivno vključevanje komunistov ob misli, da je pri reformi pravnega šolstva potrebno pomesti z ostanki, ki so bili prisotni že ob reformi za časa Marije Terezije, bodo rezultati tudi bolj uspešni, predvsem pa vidni. To pomeni, da bo reforma izobraževanja pravnikov na pravi poti, to je sprejema tistega, kar je s spremembami dosegla Marija Terezija. Samo v takšnem smislu je treba razumeti ta članek in vse znane in neznane težnje po radikalnejših spremembah na tem področju.

Zdravko Stare

MEDNARODNA TRGOVINA Z JEDRSKO ENERGIJO

Pogovor z dr. Milanom Osredkarjem, profesorjem fizike na elektro fakulteti v Ljubljani in predsednikom »biroja« komiteja za preskrbo članic z jadrskim gorivom pri IAEA (International Atomic Energy Agency), je pripravil in zapisal Dušan Turk.

POLOŽAJ V SVETU: RAZVITI — NERAZVITI

Prepad med razvitimi in nerazvitimi deželami ima svoje temelje v tehnološki razvitosti dežel. Eden od faktorjev tehnološke razvitosti je tudi organiziranost produkcije v posamezni deželi. Osvajanje posamezne tehnologije je lahko poenostavljeno razdelimo na pet stopenj. Prva stopnja je, da znamo neko črno škaflo s pritiskom na gumb vklopiti. Druga je, da iz te črne škatle naredimo element delovnega procesa. Tretja, da jo znamo popravljati. Četrta, da jo znamo sestavljati iz elementov, in peta, da znamo izdelati in tudi izdelamo njene sestavne elemente. Šele ko v neki deželi obvladajo vseh pet stopenj osvajanja posamezne tehnologije, obvladajo tehnologijo v celoti. Jadrski tehnologija je take vrste tehnologija, ki je ni mogoče obvladovati po stopnjah. Zaradi njene zahtevnosti je ni mogoče vpeljati v dežele z neorganizirano družbeno infrastrukturo (pojem družbene infrastruktura vključuje organiziranost proizvodnje). To je eden od razlogov, zaradi katerih je v deželah v razvoju tako malo jadrskih elektrarn.

Dežele v razvoju imajo hitrejšo rast porabe energije od rasti njihove proizvodnje. Ulomek rast proizvodnje — rast porabe energije je manjši od ena. Za industrializirane dežele z razvito infrastrukturo pa je značilno, da narašča proizvodnja hitreje od rasti porabe energije. Nerazvite dežele se zaradi tega ne morejo odpovedati nobeni investiciji v energetske objekte, in jih zato rast stroškov za povečano proizvodnjo energije toliko bolj prizadene. V Jugoslaviji še vedno nimamo elektrificiranih železnic in moderniziranega železniškega prometa. Zato promet ni porazdeljen na cestni in železniški v skladu z optimalno možno potrošnjo energije.) Vprašanje pa je, katera od investicij v energetske objekte bo dala v konkretnih pogojih optimalne rezultate. (Vztrajanje na nadaljnji izgradnji hidroenergetskih objektov v Jugoslaviji vodi k zagrajevanju rek, kot so Tara, Soča in podobne, in s tem precej spremeni pokrajino in tako »uniči« nekatere še neokrnjene naravne predele. Proizvodnja premoga je omejena. Na njeno povečanje bi morali misliti pred dobrim desetletjem, ko je bila nafta še poceni. Zelo verjetno, da v času, ko je bila zgrajena jadrski elektrarna v Krškem, ne bi bilo mogoče zgraditi po energetski moči ustreznih drugačnih energetskih objektov.)

Jadrski reaktorji se med seboj razlikujejo v tem, da se v njih uporablja različno gorivo (naravni in obogateni uran, plutonij) in temu ustrezne moderatorje (grafit, težko vodo — D₂O, lahko vodo H₂O). Moderator je snov, ki upočasni nevtrone in tako omogoči, da je jadrski reakcija v reaktorju sploh poteka. Za jadrski reakcijo v reaktorju se ne uporablja ozitopsko čistega goriva. Proces je potrebno nadzirati. Ne gre za to, da je potrebno gorivo toliko očistiti, da bi prišlo do spontanega jadrski reakcije, ki vodi do eksplozije. Jadrski reakcija mora v reaktorju potekati s kontrolirano hitrostjo. Zato se po potrebi lovi prebitne nevtrone v kadmijeve palice in ohlaja reaktor (od zunaj). Za uporabo naravnega urana so potrebni boljši moderatorji. Takšna sta grafit in težka voda. Grafit se je izkazal za neuporabnega v nadaljnjem razvoju jadrski tehnologije. Grafitni reaktorji so še v uporabi, vendar se danes ne gradi več novih. Lahkovodni jadrski reaktor, v katerem je moderator navadna voda, potrebuje za gorivo obogateni uran. Jadrski reaktorji se razlikujejo tudi po sredstvu za odvajanje sproščene toplote v reaktorju. Pri grafitnem je to plin, drugače pa je to sredstvo voda, ki vre. Pare odnašajo toploto ali pa gre za vodo pod visokim pritiskom.

Tovrstne kombinacije tehnoloških različj jadrskih reaktorjev se pojavljajo na svetovnem tržišču. Vsaka od njih ima svoje prednosti in slabosti, ki pa se spet razlikujejo glede na deželo, kjer se jadrski objekt postavlja. Elektrogospodarstvo posamezne dežele, ki se odloča za nakup jadrski reaktorja, ima možnost izbire med lahkovodnim in težkovodnim jadrskim reaktorjem. Potrebno je poudariti, da sta obe tehnologiji, tista za proizvodnjo težke vode, in tista za proizvodnjo obogatene urana, izredno zahtevni in dragi tehnologiji in da v deželi, ki nima na razpolago lastnega obrata za bogatenje urana ali pridobivanje težke vode, načelno ena od vrst jadrski reaktorja nima prednosti pred drugo.

PREDELAVA IZRABLJENEGA GORIVA

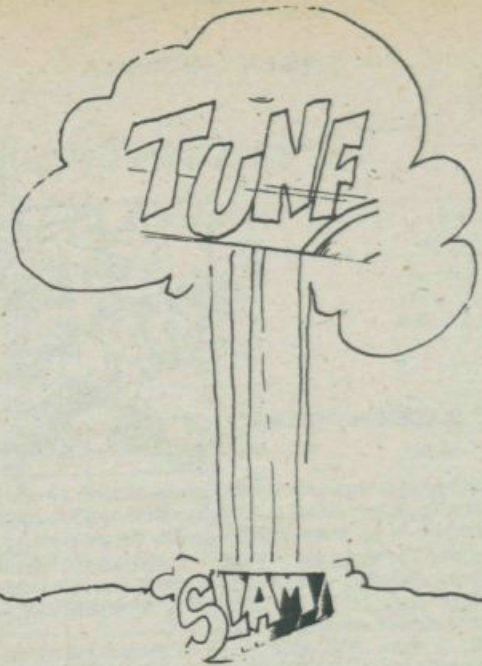
Postopek predelave izrabljenega goriva je tehnološko že rešen, vendar je v velikih industrijskih količinah zaenkrat še neuporabljeno. (Izrabljeno gorivo vsebuje določeno količino uranovih izotopov, primernih za vračanje v jadrski reaktor, hkrati pa je v njem še množica radioaktivnih razcepkov). Izrabljeno gorivo je po odstranitvi iz reaktorja še vedno visoko radioaktivno. Radioaktivni razpad jedra je različen za posamezne izotope in je neodvisen od njihove količine. Radioaktivni razpad je reakcija prvega reda. Radioaktivnost torej pada v času v obliki eksponentne krivulje z negativnim eksponentom, zato najprej pada hitro, kasneje pa se radioaktivnost spreminja precej počasneje. Predelava izrabljenega goriva je cenejša in daje boljše rezultate, če je njegova radioaktivnost nižja. Zato pa je potrebno izrabljeno gorivo uskladiščiti. Predelava izrabljenega goriva pa je v bistvu separacija še uporabljenih snovi od neuporabljenih, ki pa so še vedno radioaktivne. Te je potrebno shraniti v take sklade v zemlji, ki so geološko mirni, in torej ni nobene nevarnosti, da bi prineslo odlaganje radioaktivnih odpadkov kakršnekoli posledice. Problem shranjevanja radioaktivnih odpadkov mora človeštvo rešiti na zadovoljiv način. Pri tem gre za to, da se na žalost išče le varna odlagališča za radioaktivne odpadke iz jadrskih elektrarn, ne pa za tiste, ki so nastali pri izdelavi jadrski orožja. Količina teh odpadkov pa je 700 krat večja od količine radioaktivnih odpadkov, ki bodo nastali z obratovanjem jadrskih elektrarn do leta 2000.

Pri jadrski elektrarni Krško je urejeno skladišče, ki lahko sprejme izrabljeno gorivo iz obratovanja jadrski elektrarne v naslednjih 17 letih. V tem času naj bi bil problem predelave in shranjevanja radioaktivnih odpadkov tudi pri nas tehnološko in politično rešen. Predelava izrabljenega goriva je izredno drag postopek, ki je rentabilen le za večje količine. Take industrijske obrate imajo pripravljene v Angliji in Franciji, vendar po separaciji vrnejo ločeno radioaktivne odpadke in še uporabno gorivo. Dokončno skrb za odpadke mora prevzeti dežela, kjer so bili proizvedeni.

OBVLADOVANJE JEDRSKE TEHNOLOGIJE V SVETU

Po drugi svetovni vojni so »zahodni zavezanci« delno tudi pod pritiskom javnosti začeli razmišljati o možnosti miroljubne uporabe jadrski energije. V začetku so predvidevali vsestransko možno uporabo jadrski energije za pogon ladij, letal, raket. Kasneje se je izkazalo, da je najprimernejša oblika miroljubne uporabe jadrski energije njena pretvorba v električno. Angleži in Francozi so razvili grafični reaktor, ki se je pokazal kot neuporabnega. V ZDA pa so razvili za potrebe vojske lahkovodni jadrski reaktor za pogon podmornic in ladij. V tem projektu sta sodelovali družbi General Electric in Westinghouse. Iz tam nabranih izkušenj sta družbi nato izdelali lahkovodni jadrski reaktor, primeren za komercialno uporabo. Od ameriških družb sta kupila licenco nemška AEG in Siemens, ki sta se kasneje združili v KWU. Danes sta sposobni izdelati kakršnekoli tip reaktorja. Japonska družba Mutsubishi je kupila Westinghouseovo licenco in izdeluje posamezne dele za jadrski reaktor. Francoski Framatom je prenehal z izgradnjo grafičnih jadrskih reaktorjev, kupil Westinghouseovo licenco in jo naprej razvijal do lastnega tipa reaktorja. Kanadčani so razvili svoj tip težkovodnega jadrski reaktorja, ki so ga uspešno prodali v Južni Ameriki, ker Brazilci in Argentinci menijo, da so na ta način lahko neodvisni od drugih. Italijanski Fiat razvija svojo lastno produkcijo delov in opreme za težkovodni jadrski reaktor.

V vzhodnoevropskih deželah, na čelu s Sovjetsko zvezo, so razvili svoj tip lahkovodnega jadrski reaktorja z močjo okoli 450 MW. Druhi uradni podatkov o razvijanju jadrski tehnologije v vzhodnem bloku mednarodna javnost nima. Znano pa je, da so v Sovjetski zvezi za separacijo plutonija pri izdelavi jadrski bombe v začetku uporabljali preveč preprost postopek, ki je imel za posledico na tisoče invalidov med delavci, ki so separacijo izvajali povsem nezaščiteno, malone z golemi rokami.

VLOGA IAEA

Mednarodna agencija za atomsko energijo je bila ustanovljena z namenom, da zagotovi mednarodni nadzor nad uporabo jadrski energije. Predvsem gre za politične interese tistih, ki jadrski bombo že imajo, da ohranijo svoj monopol. Prvi poskus, s tako imenovanim Baruhovim planom, takoj po drugi svetovni vojni za ustanovitev take mednarodne organizacije ni uspel. Šele ko so tudi v Sovjetski zvezi izdelali jadrski bombo, so pristali na takšno obliko mednarodnega nadzora nad uporabo jadrski energije. Nastala je IAEA s sedežem na Dunaju.

IAEA naj bi omogočala širjenje miroljubne uporabe jadrski tehnologije in onemogočala njeno izrabo v vojne namene in s tem preprečevala širjenje kroga držav z jadrskim orožjem. IAEA ima svoj svet guvernerjev, ki bolj ali manj neposredno vodi delo agencije. Svet je sestavljen iz 34 članov. Od tega je 12 stalnih in jih imenuje svet, ostali pa so voljeni na dve leti. Včasih je bilo v svetu 24 članov, tako da so jadrski »razvite« dežele zlahka uveljavljale svoj monopolni položaj.

Komite za preskrbo članic IAEA z jadrskim gorivom naj bi služil svojem imenu. Komite je odprt za vse članice IAEA. Njegov »biro«, oziroma bliže našemu izrazoslovju sekretariat, je sestavljen iz 4 članov, enega predsednika in treh podpredsednikov. Doslej se je komite sestel dvakrat. Na sejah so zaenkrat razpravljali o principih delovanja tega telesa IAEA.

S poglobljanjem energetske krize je rasel tudi interes za uporabo jadrski tehnologije. Ta težnja naj bi ogrozila monopol velikih sil na področju jadrski energije. Zahodnoevropske in japonske države se se na tem področju že osamosvojile in potrebujejo trg. Posebej se je zaostriła situacija, ko so leta 1974 tudi Indiji uspešno izvedli svojo prvo jadrski eksplozijo. Pritisk na IAEA se je povečal v smeri zaostrovanja nadzora nad jadrski energijo. Ker IAEA nadaljnje širjenje jadrski tehnologije ni mogla preprečiti, so skušali njej ob rob postaviti novo organizacijo, tako imenovani »londonski klub«, ki pa je neuporabna. V tej zvezi so sprejeli zakon »Nonproliferation Act«, ki je močno zavril izvoz jadrski tehnologije v veliko škodo ameriške jadrski industrije. Na Carterjevo pobudo so organizirali mednarodno študijo gorivnega ciklusa. Ta študija naj bi poiskala možnosti za izvedbo takšnega gorivnega ciklusa, ki ne bi omogočal predelave izrabljenega goriva v jadrski bombo. Študija je potekala dve leti. Ugotovili so, da tehnično takšnega gorivnega ciklusa ni mogoče izpeljati.

V ta namen so mnogo bolj primerni manjši jadrski reaktorji z močjo nekaj deset MW. Tudi Indiji so se poslužili cenejši poti. Poleg tega je mnogo ceneje izpeljati kemijsko separacijo plutonija kot pa izotopsko za pridobivanje izotopa urana z atomsko maso 235. Izdelava atomske bombe je posledica politične odločitve in kot taka nima nikakršne zveze z miroljubno uporabo jadrski energije. Dejstvo je, da plutonij nastaja tudi v reaktorjih jadrskih elektrarn, vendar v premanjnih količinah in je predrag glede na mnogo cenejši alternativni poti pri izdelavi jadrski bombe. Zaenkrat se poti preko jadrski elektrarne ne poslužuje nobena od jadrskih vesil.

JEDRSKA ELEKTRARNA KRŠKO

Omejevanje izgradnje jadrskih elektrarn je v sklopu omejevanja investicij v energetske objekte v razvitih deželah kot posledica gospodarske krize. Posebej pa se omejujejo jadrski elektrarne še zaradi pritiska javnosti.

Kot za vsak predviden elektrogospodarski objekt, je bil tudi za jadrski elektrarno Krško objavljen razpis. Na razpis je prišlo več prijav. Najbolj ugodne pogoje sta nudila Westinghouse in KWU. Oba sta v svojo ponudbo vključila tudi možnost sodelovanja domače industrije in v sodelovanju z bankami ponudila tudi kredit. Končna odločitev je bila verjetno politična, saj razlik v kvaliteti ponudbe praktično ni bilo.

Jadrski elektrarna Krško je prva elektrarna, ki jo je Westinghouse oddal na »ključ«, vendar zato ni nič manj solidna firma od drugih. Padec delnic Westinghousea sredi 70-ih let je povzročil nenaden 10-kratni dvig cen urana. Westinghouse je bil s pogodbami obvezan z naročniki jadrskih central, ki jih je že gradil, da jim bo 30 let dobavljal po konstantni ceni gorivo za jadrski elektrarne. Ker pa firma nima lastnih rudnikov urana, jo je dvig cen prizadel in povzročil padec delnic.

mimo idole! pojcie še na str. 44

NOVA TEORETSKA PRILOGA

KRITIKI POLITIČNE EKONOMIJE

C. TEORIJE O CIRKULACIJSKEM SREDSTVU IN DENARJU

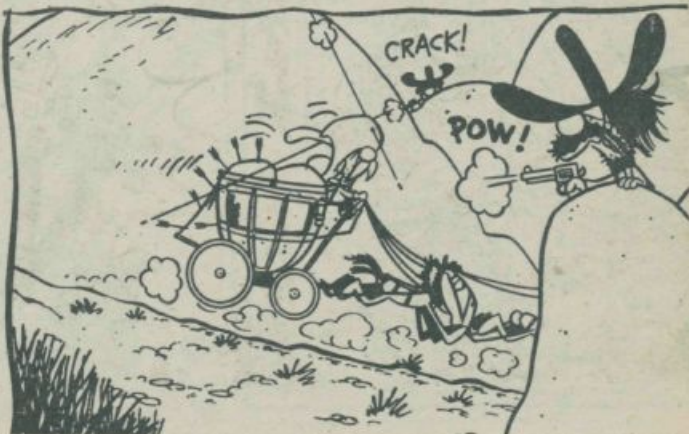
Kakor je nagnal pohlep po zlatu ljudstva in kneze v 16. in 17. stoletju, otroštvu moderne občanske družbe, v prekomorske križarske pohode za zlatim Gralom¹¹⁵, tako so prvi tolmači modernega sveta, avtorji monetarnega sistema, pri tem je merkantilni sistem samo njegova varianta, proklamirali (oklicali; prevajalka) zlato in srebro, tj., denar, za/koč edino bogastvo. Pravilno so izpovedali, da je poklic občanske družbe bogatenje /delanje denarja/, torej, s stališča enostavne blagovne cirkulacije, obrazenje večnega zaklada, ki ga ne morejo načeti ne molji ne rja. Ne odgovorimo monetarnemu sistemu s tem, da je tona železa s ceno 3 funt šterlinge prav toliko velika vrednostna velikost kot 3 funt šterlingi zlata. Tukaj sploh ne gre za velikost menjalne vrednosti, temveč za njeno adekvatno obliko. Če poudari monetarni in merkantilni sistem svetovno trgovino in posebne veje nacionalnega dela, ki se iztekajo neposredno v svetovno trgovino, kot edina prava vira bogastva ali denarja, moramo upoštevati, da se je v tisti dobi večji del nacionalne produkcije še gibal v fevdalnih oblikah in služil kot neposreden subsistenčen vir samih producentov. Večinoma se produkti niso spremenili v blaga in zato ne v denar, sploh niso vstopali v občo družbeno menjavo snovi, se niso pojavili zato kot vpredmetenje občega abstraktnega dela in niso obrazili prav res nobenega občanskega bogastva. Denar kot smoter cirkulacije je menjalna vrednost ali abstraktno bogastvo, ne katerikoli snovni element bogastva, kot določujoč smoter in pogarjajoč motiv produkcije. Kakor je ustrezalo predstopnji občanske produkcije, so se ti nepriznani profete/preroki oklepali čiste, oprijemljive in bleščeče oblike menjalne vrednosti, njene oblike kot občega blaga v nasprotju z vsemi posebnimi blagi. Prava občanska ekonomska sfera tistega časa je bila sfera blagovne cirkulacije. Z gledišča te elementarne sfere so presojali zato celoten zamotan proces občanske produkcije in zamenjevali denar s kapitalom. Nepojenljivi boj modernih ekonomov proti monetarnemu in merkantilnemu sistemu izvira večinoma iz tega, da ta sistem izbleta v brutalno-naivni obliki skrivnost občanske produkcije, njeno obvladano po menjalni vrednosti/da jo obvladuje menjalna vrednost. Ricardo pripominja nekje, čeprav v podporo napačne koristne uporabe, da je žito uvoženo celo v časih lakote ne zaradi narodove lačnosti, temveč, ker služi trgovec z zrnjem denar. V njihovi kritiki monetarnega in merkantilnega sistema manjka torej politična ekonomija, medtem ko podpihujejo proti njima kot goli iluziji, kot samo napačni teoriji, ne prepoznavajo v njih barbarske oblike svoje lastne temeljne predpostavke /v MED 20 ta stavek napačno preveden; prevajalka/. Razen tega ne ohrani ta sistem samo historične upravičenosti, temveč znotraj določene sfere moderne ekonomije polno občansko pravico. Na vseh stopnjah občanskega produkcijskega procesa, kjer privzame bogastvo elementarno obliko blaga, privzame menjalna vrednost elementarno obliko denarja, in v vseh fazah produkcijskega procesa se bogastvo vedno znova povrne za hip v občo elementarno obliko blaga. Celotno v najbolj razviti občanski ekonomiji specifične funkcije zlata in srebra kot denarja v nasprotju z njuno funkcijo/gleda na različnost njune funkcije cirkulacijskega sredstva in v nasprotju do vseh drugih blag niso odpravljene, temveč samo omejene; monetarni in merkantilni sistem torej ohranita svojo pravico. Katoliško dejstvo, da stopata zlato in srebro pred druga profana blaga kot neposredna inkamacija bogastva, zato kot bivanje abstraktnega bogastva, seveda prizadene protestantski point d'honneur /čut za čast; znova so prevodi prevzeti iz MEW/ občanske ekonomije, in iz strahu pred predsodki monetarnega sistema je bil dolgo oškodovan za presojo/sodbo o fenomenih denarne cirkulacije, kakor bo pokazal naslednji prikaz. Glede na različnost monetarnega in merkantilnega sistema, ki poznata denar samo v njegovi oblikovni določenosti kot kristalni produkt cirkulacije, je bilo povsem v redu, da ga je klasična ekonomija najprej dojela v njegovi tekoči obliki, kot proizvedenega/zaplodenega znotraj same blagovne metamorfoze in /koč/ znova izginjajočo obliko menjalne vrednosti. Kakor je zato dojeta blagovna cirkulacija izključno v obliki B — D — B in ta znova izključno v določenosti procesirajoče enotnosti prodaje in nakupa, zagovarjajo denar v njegovi oblikovni določenosti kot cirkulacijsko sredstvo proti njegovi oblikovni določenosti kot denar. Če izoliramo samo cirkulacijsko sredstvo v njegovi funkciji kovanja, se spremeni, kakor smo videli, v vrednostno znamenje. Ker pa je sprva klasična ekonomija stala pred kovinsko cirkulacijo kot vladajočo obliko cirkulacije, dojameta ta kovinski denar kot kovance, kovinske kovance kot zgolj vrednostna znamenja. V skladu z zakonom cirkulacije vrednostnih znamenj so tako postavili trditve, da so cene blag odvisne od množine cirkulirajočega denarja, ne nasprotno množina cirkulirajočega denarja od cen blag. Ta pogled najdemo pri italijanskih ekonomistih 17. stoletja bolj ali manj nakazan, enkrat potrjen, drugič zanikan pri Locku, določno/odločno razvit v »Spectatorju« (v številki z dne 19. oktobra 1711), pri Montesquieu in Humu. Ker je Hume zdaleč najpomembnejši reprezentant te teorije v 18. stoletju, pričenjamo z njim naš obzornik.

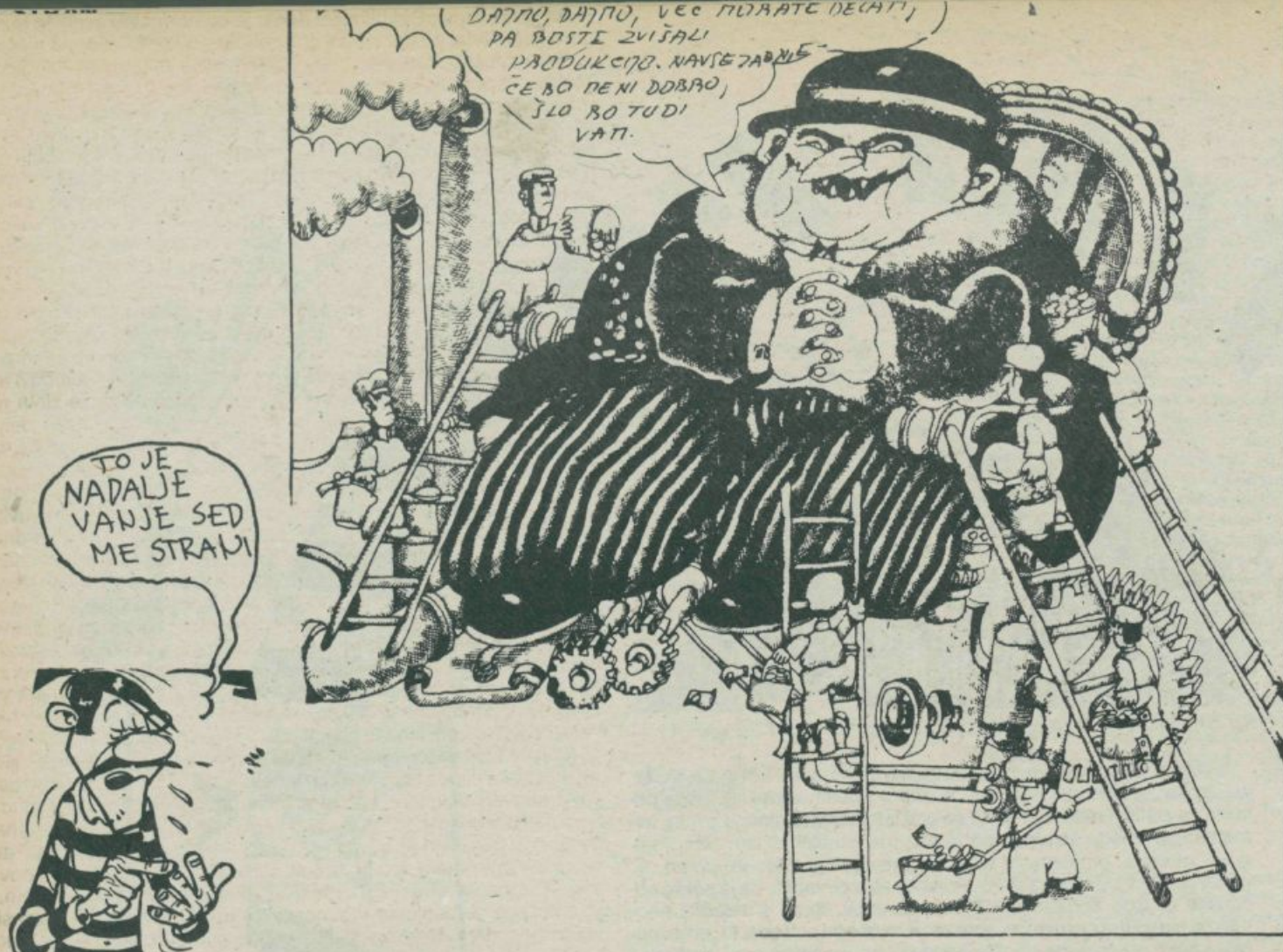
Žiujo!

Karl MARX:
H kritiki politične ekonomije
(8. nadaljevanje)

Videli smo, da zlato in srebro ne moreta izpolniti zahteve, ki jo njima postavljamo kot denar, da bi bila stalna /odločila sem se za ta izraz, čeprav vsebuje nemški izraz še naslednja pomena: ostajajoča/nepremeničljiva: gleichbleibend; prevajalka/ vrednostna velikost. Toda imata, kot je pripomnil že Aristotel, bolj permanentno vrednostno velikost kot poprečje drugih blag. Če odmislimo obči učinek apreciacije ali depreciacije plemenitih kovin, so nihanja vrednostnega razmerja med zlatom in srebrom še posebej pomembna, ker služita oba na svetovnem trgu kot materija denarja. Čisto ekonomske razloge te menjave vrednosti — osvojitve in drugi politični prevrati, ki so imeli velik vpliv na vrednost kovin v starem svetu, učinkujejo samo lokalno in mimogrede — moramo speljati na menjavo/razložiti z menjavo delovnega časa, ki ga zahteva produkcija teh kovin. Ta je znova odvisen od njihove relativne naravne redkosti kakor od večjih ali manjših težav, s katerimi se ju lahko polastimo v njenem čisto kovinskem stanju. Zlato je prav res prva kovina, ki jo odkrije človek. Po eni strani ga prikazuje sama narava v čisti kristalizirani obliki, individualizirano, kemično prosto /nevezano na druga telesa/, ali, kakor so dejali alkemisti, v nedolžnem stanju; po drugi strani prevzame sama narava delo tehnologije v velikih izpiralnicah zlata — v rekah. Zahteva zato od človeka najbolj surovo delo, najsi bo to za pridobitev rečnega zlata, najsi bo to zlato na naplavljenem zemljišču, medtem ko zahteva srebro, da se prikaže, rudniško delo in sploh predpostavlja relativno visoko razvito tehniko. Kljub svoji relativno manjši absolutni redkosti je bila zato prvotna vrednost srebra relativno večja od tiste zlata. Strahovno zatiranje, da je dalo neko arabsko plemo 10 funtov zlata za 1 funt železa in 2 funta zlata za 1 funt srebra, se nikakor ne zdi neverjetno. V razmerju pa, kakor so se razvijale produktivne sile družbenega dela in se je zato produkt enostavnega dela podražil glede na produkt kombiniranega, kakor prodirajo v zemeljsko skorjo na vseh straneh/vseposods, in usihajo prvotni površinski viri zlatega dotoka, pada vrednost srebra v razmerju do vrednosti zlata/gleda na razmerje z vrednostjo zlata. Na določeni stopnji tehnologije in komunikacijskih sredstev dobi slednjič odločilen pomen odkritje novih zlatih in srebrnih dežel. V stari Aziji je bilo razmerje med zlatom in srebrom kakor 6 proti 1 ali 8 proti 1, slednje razmerje je bilo še zmeraj takšno na Kitajskem in Japonskem na začetku 19. stoletja; 10 proti 1, razmerje iz Xenofonovega časa, lahko vzamemo za poprečno razmerje v srednjem starem veku. Izkoriščanje španskih srebrnih rudnikov — Kartagino in kasneje Rima — je učinkovalo v starem veku približno tako kot odkritje ameriških rudnikov v moderni Evropi. Za rimsko cesarsko obdobje lahko privzamemo kot surovo poprečno število 15 ali 16 proti 1, čeprav naletimo v Rimu na pogosto še večjo depreciacijo srebra. Isto gibanje, ki se začneja z relativno depreciacijo zlata in konča s padcem vrednosti srebra, se ponavlja v naslednjem obdobju, ki se razteza od srednjega veka do najnovejših časov. Kakor v Xenofovih časih je vrednost srebra tudi v srednjem veku 10 proti 1 in se preobrne zaradi odkritja ameriških rudnikov znova v 16 ali 15 proti 1. Odkritje avstralskih, kalifornijskih in kolumbijskih zlatih virov bo verjetno prineslo zopeten padec vrednosti zlata.¹¹⁴

Pod določenimi predpostavkami se zdi, da povečanje ali zmanjšanje v kvantiteti, najsi bo to cirkulirajočega kovinskega denarja, najsi bo cirkulirajočih vrednostnih znamenj, enakomerno učinkuje na cene blag. Če pade ali se dvigne vrednost zlata ali srebra, v njihju je cenjena menjalna vrednost blag, tedaj se dvigajo ali padajo cene, ker se je spremenila njihova vrednostna mera in cirkulira več ali manj zlata in srebra kot kovanci, ker so se cene dvignile ali padle. Viden fenomen pa je sprememba cen, pri stalni menjalni vrednosti blag, s povečano ali zmanjšano kvantiteto cirkulacijskega sredstva. Če po drugi strani pade ali se dvigne kvantiteta cirkulirajočih vrednostnih znamenj nad ali pod njeno nujno raven, so s silo reducirana na njo s padcem ali rastjo blagovnih cen. V obeh primerih se zdi, da je povzročitelj dosežen isti učinek z istim razlogom, in tega videnja se drži Hume.

Vsaka znanstvena raziskava o razmerju med številom cirkulacijskih sredstev in gibanjem cen blag mora predpostaviti kot dano vrednost zlatega materiala. Hume opazuje nasprotno izključno obdobja revolucije v vrednosti samih plemenitih kovin, torej revolucij v meri vrednosti. Dvig blagovnih cen hkrati z večanjem kovinskega denarja po odkritju ameriških rudnikov obrazi zgodovinsko ozadje njegove teorije, kakor je bila polemika proti monetarnemu in merkantilnemu sistemu njegov praktični motiv. Pritok plemenitih kovin lahko seveda povečamo tudi pri stalnih produkcijskih stroških zanj. Po drugi strani se zmanjšanje njihove vrednosti, t.j., delovnega časa, ki je potreben za njihovo proizvodnjo, sprva pokaže v povečanju njihovega dotoka. Torej, so rekli kasneje Humovi učenci, se zmanjšana vrednost plemenitih kovin pokaže v rastoči množini cirkulacijskih sredstev in rastoča masa cirkulacijskega sredstva v dvigu blagovnih cen. Toda prav res raste samo cena eksportiranih blag, ki se zamenjujejo z zlato in srebrom kot blagom in ne kot cirkulacijskim sredstvom. Tako se dviga cena teh blag, ki so cenjena v zlato in srebro nižanje vrednosti, proti vsem ostalim blagom, katerih menjalna vrednost je še naprej cenjena v zlato in srebro po merilu njihovih starih produkcijskih stroškov. Ta dvojna cenitev menjalnih vrednosti blag v isti deželi je lahko seveda samo začasna, in cene zlata in srebra se morajo izenčiti v proporcijah, ki so določeni s samimi menjalnimi vrednostmi, tako da so slednjič menjalne vrednosti vseh blag cenjene ustrezno novi vrednosti denarnega materiala. Razvoj tega procesa sodi prav tako malo sem kot vrsta in način, kako se sploh znotraj njihanih tržnih cen uveljavi menjalna vrednost blag. Da pa je ta izravnavna v manj razvitih obdobjih občanske produkcije zelo postopna in razdeljena na dolge periode, vsekakor ni v korak s povečanjem obtočnih gotovin, je bilo prepričljivo dokazano z novimi kritičnimi raziskavami gibanj blagovnih cen v 16. stoletju.¹¹⁶ Povsem neumestna so priljubljena navezovanja Humovih učencev na dvig cen v antičnem Rimu zaradi osvojitve Makedonije, Egipta in Male Azije. Značilen, nenaden in nasilen prenos nabranih vrednosti/denarnih zakladov iz ene dežele v drugo, začasna redukcija produkcijskih stroškov plemenitih kovin za neko deželo z enostavnim procesom ropanja, se tičejo tako malo imanentnih zakonov denarne cirkulacije, kakor se npr. brezplačno/gratis razdeljevanje egiptovskega in siciljskega žita v Rimu občega zakona, ki regulira ceno žita. Material, ki ga zahteva detaljno opazovanje denarnega obtoka, po eni strani pretresena zgodovina blagovnih cen, po drugi strani uradna in tekoča statistika o ekspanziji in kontrakciji cirkulirajočega medija, pritoku in odtoku plemenitih kovin itd., material, ki sploh šele nastane s popolnoma razvitim bančništvom, je manjkal Humu kakor vsem drugim piscem 18. stoletja. Humovo cirkulacijsko teorijo lahko povzamemo z naslednjimi stavki: 1. Cene blag v neki deželi so določene z množino denarja, ki je v njej (realnega denarja ali simboličnega). 2. Denar, ki cirkulira v neki deželi, reprezentira vsa blaga, ki so v njej. V razmerju, kakor narašča število reprezentantov, t.j., denarja, pride več ali manj reprezentirane stvari na posameznega reprezentanta. 3. Če je več blag, tedaj pada njihova cena ali se dviga vrednost denarja. Če je več denarja, tedaj raste nasprotno cena blag in pada vrednost denarja.¹¹⁷

»Draginja vseh reči«, pravi Hume, »zaradi izobilja denarja je v škodo vsaki obstoječi trgovini, s tem ko dovoljuje revnim deželam, da so konkurenčne od bogatejših na vseh tujih trgih.«¹¹⁸ Ne more izvršiti nobenega učinka, ne dobrega ne slabega, če opazujemo samo eno nacijo, če je dosti ali malo kovancev za plačilo ali reprezentantov blag na razpolago, ravno tako malo, kakor bi alternativni trgovčev bilanco, če bi on uporabil v knjigovodstvu namesto arabskega načina računanja, ki zahteva malo števil, rimskega, ki jih potrebuje večje število. Da, večja kvantiteta denarja, enako kot rimski računski znaki, je predvsem neudobna in stane več truda tako pri shranjevanju kakor transportu.¹¹⁹

Da bi sploh kaj dokazal, bi moral Hume pokazati, da v danem sistemu računskih znakov (Charakter pravi Marx, v nobenem slovarju nisem našla pametnega pojasnila, zato sem se odločila za izraz znak, ki je sicer v slovenščini preobremenjen; verjetno bi nekaterim bil ljubši izraz označevalec; prevajalka/ množina uporabljenih števil ni odvisna od velikosti številčne vrednosti, temveč velikosti številčne vrednosti nasprotno od množine uporabljenih znakov. Povsem pravilno je, da ni nobena prednost, če cenimo ali »štejem« blagovne vrednosti v zlato ali srebro nižje vrednosti, in zato je bilo za ljudstva vedno udobneje, da so pri rasti vrednostne sume cirkulirajočih blag plačevali v srebri namesto v bakru, in v zlato namesto v srebri. V meri, kakor so postajali bogatejši/si bogateli, so spreminjali manj vredne kovine v subsidiarne kovance in vrednejše v denar. Po drugi strani pozablja Hume, da za štetje vrednosti v zlato in srebro ni nujna njuna »prisotnost«. Računski denar in cirkulacijsko sredstvo zanj sovpadata in oba sta kovanec (coin). Ker povzroči vrednostna sprememba mere vrednosti ali plemenitih kovin, ki funkcionirajo kot računski denar, dvig ali padec blagovnih cen, torej tudi množine cirkulirajočega denarja pri nespremenjeni obtočni hitrosti, sklepa Hume, da sta dvig ali padec blagovnih cen odvisna od kvantitete cirkulirajočega denarja. Da pa se v 16. in 17. stoletju ni povečala samo kvantiteta zlata in srebra, temveč hkrati njuni produkcijski stroški, to je Hume lahko videl pri zapirani evropskih rudnikov. V 16. in 17. stoletju so se dvigale blagovne cene v Evropi z množino importiranega ameriškega zlata in srebra; torej so blagovne cene v vsaki deželi določene z množino zlata in srebra, ki je v njej. To je bila Humova prva »nujna posledica«.¹²⁰ V 16. in 17. stoletju se cene niso dvigale enakomerno z večanjem plemenitih kovin; preteklo je več kot pol stoletja, preden se je pokazala kakršnakoli menjava v blagovnih cenah, in še nato je dolgo trajalo, preden je bila menjalna vrednost blag vobče cenjena v skladu z nižjo vrednostjo zlata in srebra, torej preden je revolucija zajela obče blagovne cene. Torej, sklepa Hume, ki povsem v protislovju z načeli svoje filozofije enostransko opazovana dejstva spreminja nekritično v obče stavke, — torej cena blag ali vrednost denarja ni določena z absolutno množino denarja, ki je v neki deželi, temveč mnogo bolj s kvantiteto zlata in srebra, ki dejansko prihaja v cirkulacijo, toda slednjič mora cirkulacija absorbirati celotno zlato in srebro kot kovance.¹²¹ Jasno je, da lahko, če imata zlato in srebro lastno vrednost, in če odmislimo vse druge zakone obtoka, cirkulira samo določena kvantiteta zlata in srebra kot ekvivalent za dano vrednostno vsoto blag. Če mora torej vsaka kvantiteta zlata in srebra, ki je slučajno v neki deželi, priti v blagovno zamenjavo kot cirkulacijsko sredstvo brez ozira na vsoto blagovnih vrednosti, tedaj sta zlato in srebro brez imanentne vrednosti in prav res nista nobeni dejanski blagi. To je Humova tretja »nujna posledica«. Blagom brez cene in zlato in srebro brez vrednosti dopusti, da prihajata v cirkulacijski proces. Zato tudi nikdar ne govori o vrednosti blag in o vrednosti zlata, temveč samo o njihovi vzajemni kvantiteti. Že Locke je dejal, zlato in srebro naj bi imela zgolj umišljeno ali konvencionalno vrednost; prva brutalna oblika nasprotja s trditvijo monetarnega sistema, da imata zlato in srebro edina resnično vrednost. Da izvira denarno-bivanje zlata in srebra zgolj iz njune funkcije v družbenem procesu zamenjave, je razloženo tako, da se morata zahvaliti za svoji/dodano v osebnem izvodu; (1859) manjka svoji; po MEW/ lastni vrednosti in zato svoji vrednostni velikosti neki družbeni

funkciji.¹²² Zlato in srebro sta torej reči brez vrednosti, toda znotraj cirkulacijskega procesa prejmeta fiktivno vrednostno velikost kot reprezentanta blag. Nista s procesom spremenjena v denar, temveč v vrednost. Ta njuna vrednost je določena s proporcem med njuno lastno množino in množino blaga, s tem ko morata pokrivati obe množini. Medtem ko torej Hume dopusti zlato in srebro, da vstopita v svet blag kot neblagi, ju nasprotno spremeni, kakor hitro se pojavita v oblikovni določenosti kovanca, v zgolj blagi, ki se z enostavno menjalno trgovino zamenjujeta z drugimi blagi. Če bi sedaj obstajal svet blag iz enega samega blaga, npr. milijona kvarterjev žita, bi bila zelo enostavna predstava, da se kvarter zamenja za dve unči zlata, če je na razpolago 2 milijona unč zlata, cena blaga in vrednost denarja se dvigata oziroma padata torej v obratnem razmerju z razpoložljivo kvantiteto denarja.¹²³ Toda blagovni svet obstoji iz neskončno različnih uporabnih vrednosti, katerih relativna vrednost nikakor ni določena z njihovo relativno kvantiteto. Kako si torej zamišlja Hume to zamenjavo med množino blag in množino denarja? Zadovolji se z brezpojmovno megleno predstavo, da se vsako blago kot alikvoten del celotne blagovne množine zamenjuje za ustrezen alikvoten del množine zlata. Procesirajoče gibanje blag, ki izvira iz nasprotja med menjalno vrednostjo in uporabno vrednostjo, ki ga vsebujeta, in v katerem se pojavi obtok denarja in se slednji kristalizira v različnih oblikovnih določenostih, je torej izbrisana, in na njegovo mesto stopi umišljena mehanska izenačitev med utežno množino plemenitih kovin, ki so v neki deželi, in hkrati razpoložljivo blagovno množino. Sir James Stuart prične svojo raziskavo o kovancih in denarju z izčrpano kritiko Huma in Montesqueia.¹²⁴ Prav res je prvi, ki postavi vprašanje: Je kvantiteta denarja v obtoku določena z blagovnimi cenami ali so blagovne cene določene s kvantiteto denarja v obtoku? Čeprav je njegov prikaz skaljen s fantastičnim pogledom na mero vrednosti, z nihajočim prikazom menjalne vrednosti nasploh in z reminiscencami na merkantilni sistem, odkrije bistvene oblikovne določenosti denarja in obče zakone denarnega obtoka, ker ne postavi mehanskega blaga na eno stran in denar na drugo, temveč dejansko razvije iz različnih momentov same blagovne zamenjave različne funkcije.

»Uporabo denarja za tužemsko cirkulacijo lahko povzamemo v dve glavni točki, plačilo tega, kar je nekdo dolžan, kupovanje tega, kar nekdo potrebuje; oboje skupaj obrazi povpraševanje po gotovini (ready money demands). ... Stanje trgovine, manufakture, načina življenja in običajni izdatki prebivalcev, če vzamemo vse skupaj, urejajo in določajo množino povpraševanja po gotovini, t.j., množino odsvojitev. Da bi to pestro plačil opravili, je potreben določen proporc denarja. Ta proporc se lahko večja ali upada s svoje strani, glede na okoliščine, čeprav ostaja kvantiteta odsvojitev ista. ... Vsekakor lahko cirkulacija neke dežele absorbira samo določeno kvantiteto denarja.«¹²⁵ Tržno ceno blaga določajo zapletene operacije povpraševanja in konkurence (demand and competition), ki so povsem neodvisne od množine zlata in srebra, ki je v neki deželi. Kaj je potlej iz zlata in srebra, ki ju ne zahtevajo kot kovance? Nakopičena sta kot zaklad ali kot material luksuznih artiklov predelana/obdelana. Če je množina zlata in srebra padla pod raven, ki jo zahteva cirkulacija, tedaj jo nadomestijo s simboličnim denarjem ali drugimi sredstvi obvestitve. Če prinese ugoden kurz menjave izobilje zlata v deželo in odreže hkrati povpraševanje za njegovo odpošiljitev v inozemstvo, tedaj pade pogosto v kovček, kjer postane nekoristno, kakor bi ležalo v rudnikih.¹²⁶

Drugi zakon, ki ga je odkril Steuart, je refluks cirkulacije, ki temelji na kreditu, v svoje izhodišče. Slednjič razvije učinke, ki jih povzročijo različnost obrestnih stopenj v različnih deželah na internacionalno prihajanje in odhajanje plemenitih kovin. Obe slednji določitvi tukaj nikazujemo samo zaradi popolnosti, ker sta tuji naši temo o enostavnosti cirkulaciji.¹²⁷ Simboličen denar ali kreditni denar — Steuart še ne razlikuje med obema oblikama denarja — lahko nadomestita plemenite kovine kot kupno sredstvo ali plačilno sredstvo v notranji cirkulaciji, ne pa na svetovnem trgu. Papirni bankovci so zato denar družbe (money of the society), medtem ko sta zlato in srebro denar sveta (money of the world).¹²⁸

Posebnost nacij s »historičnim« razvojem v smislu historične pravne šole, da trajno pozablja svojo lastno zgodovino. Čeprav je zato sporno vprašanje o razmerju blagovnih cen do kvantitete cirkulacijskih sredstev kar naprej razgibavalo parlament tega minulega pol stoletja, in priklalo na plan tisoče pamfletov, velikih in majhnih, v Angliji, je Steuart ostal še bolj »mrtev pes«, kakor se je zdel Moses Mendelssohn Spinoza v Lessingovem času. Celo najnovejši zgodovinarji »currencya«, MacLaren, spreminjajo Adama Smitha v odkritelja Steuartove teorije, kakor Ricarda v tistega Humove.¹²⁹ Medtem ko je Ricardo izpopolnil Humovo teorijo, je registriral Adam Smith rezultate Steuartovih raziskav kot mrtva dejstva. Adam Smith je uporabil škotsko modrost, da »če si si pridobil nekaj malega, je pogosto lahko pridobil mnogo, težava je pa v tem, kako pridobiti to malo«/menavačen prevod v MED 20/444; prevajalka), tudi za duhovna bogastva in zato je za malenkostno skrbnostjo prikril vire, katerim se mora zahvaliti za to malo, iz česar naredi prav res veliko. Več kot enkrat raje odlomi vprašanju ost, kjer bi ga ostra formulacija prisilila, da obračuna s svojimi predhodniki. Tako v denarni teoriji. Molče privzame Steuartovo teorijo, ko pripoveduje, da uporabljajo zlato in srebro, ki je v neki deželi, deloma kot kovance, deloma ju nakopičijo kot rezervni fond za trgovce v deželah brez bank in kot bančno rezervo v deželah s kreditno cirkulacijo, deloma služita kot zaklad za izravnavo mednarodnih plačil, deloma ju predelajo v luksuzne artikle. Vprašanje o kvantiteti cirkulirajočih kovancev molče odstrani, s tem ko obravnava denar kot golo/zgolj blago.¹³⁰ Njegov vulgarizator, suhoparni J. B. Say, ki so ga Francozi poimenovali za prince de la science/kneza znanosti/, kakor Johann Christoph Gottschied svojega Schönaicha za Homerja in Piétró Aretino samega sebe za terror principium/trepet knezov/ in lux mundi/luč sveta/, je to povsem naivno spregledanje Adama Smitha z veliko važnosti prejezdil/presedel v dogmo.¹³¹ Polemična napetost proti iluzijam merkantilnega sistema je pa sicer Adamu Smithu preprečila to, da bi dojel fenomene kovinske cirkulacije objektivno, medtem ko so njegovi pogledi o kreditnem denarju originalni in globoki. Kakor se pretaka v okamenitvenih teorijah 18. stoletja trajno podtoku, ki izvira iz kritičnega ali apologetskega ozira na biblično tradicijo o popotju, tako se skriva v sistem denarnimi teorijami 18. stoletja tajno bojevanje z monetarnim vsesom, pošastjo, ki je varovala zibelko občanske ekonomije in še kar naprej metala svojo ostro senco na zakonodajo.

Niso vzpodbujali fenomeni kovinske cirkulacije raziskav o denar-skosti/denarstvu/Geldweserv, temveč so jih v 19. stoletju mnogo bolj neposredno fenomen cirkulacije bankovcev. K prvemu so se vrnil samo zato, da bi odkrili zakone slednjih. Suspensija gotovinskih plačil Bank of England od 1797, kasneje sledeči dvig cen mnogih blag, padec kovne cene zlata pod njegovo tržno ceno, depreciacija bankovcev zlasti po l. 1809, so ponudili neposredne praktične prilike za strankarski boj v parlamentu, teoretski turnir izven njega, oboje enako strastno. Historično ozadje debate je bila zgodovina papirnega denarja v 18. stoletju, flaska Lawove banke, depreciacija provincialnih bankovcev, ki je šla z roko v roki z rastočo kvantiteto vrednostnih znamenj, v angleških ekonomijah v Severni Ameriki od začetka do sredine 18. stoletja; kasneje nato zakonsko vsiljeni papirni denar (Continental bills), kar je storila ameriška centralna oblast med vojno za neodvisnost, slednjič eksperiment francoskih assignatov, ki so ga izvedli v še večjem obsegu. Večina tedanjih angleških piscev je zametala cirkulacijo bankovcev, ki jo določajo povsem drugi zakoni, s cirkulacijo vrednostnih znamenj ali državnih papirjev z vsiljenim tečajem, in medtem ko pravijo, da razlagajo fenomene te vsiljene cirkulacije iz zakonov kovinske cirkulacije, abstrahirajo prav res nasprotno zakone slednje iz fenomenov prve. Preskočili bomo vse številne pisce iz obdobja med 1800 in 1809 in se obrnemo nemudoma k Ricardo, tako zato, ker povzame svoje predhodnike in formuliira njihovo mišljenje ostreje, kot zato, ker je lik, ki ga je dal on denarni teoriji, tisti, ki do tega trenutka obvladuje angleško bančno zakonodajo. Ricardo, kakor njegovi predhodniki, vrže na isti kup cirkulacijo bankovcev ali kreditnega denarja in cirkulacijo golih vrednostnih znamenj. Povsem ga ima v oblasti dejstvo o depreciaciji papirnega denarja in hkraten dvig blagovnih cen. Kar so bili ameriški rudniki za Huma, to je bil tisk papirnih lističev na Threadneedle Street za Richarda in on sam identificira na nekem mestu izrecno obe agenciji /angl.; oba povzročitelja; prevajalka/. Njegovi prvi spisi, ki se ukvarjajo samo z denarnim vprašanjem, so iz časa najhujše silovitosti polemike med Bank of England, na strani katere so stali ministri in vojna stranka, in njenimi nasprotniki, okrog katerih so se grupirali parlamentarna opozicija, whigi in stranka miru. Pojavili so se kot direktni predhodniki znamenitega poročila komisije o bullionih iz l. 1810, kjer so akceptirali Ricardove poglede.¹³² Posebnost, da imenujejo Ricarda in njegove privrženice, ki iz denarja naredijo golo vrednostno znamenje, bullionisti (možje zlatih palic), ne prihaja samo od imena tega komiteja, temveč iz same vsebine njegovega nauka. V svojem delu o politični ekonomiji je Ricardo ponovil in razvil naprej iste poglede, nikjer pa ni raziskal denarstva na sebi, kot je to storil z menjalno vrednostjo, profitom, rento itd. Ricardo najprej določa vrednost zlata in srebra kakor vseh drugih blag s kvantom delovnega časa, ki je v njih vsebovan.¹³³ V njiju z njima, kot blagoma z dano vrednostjo, merijo vrednosti vseh drugih blag.¹³⁴ Kvantiteta cirkulacijskega sredstva v neki deželi je zdaj določena z vrednostjo merne enote denarja na eni strani, z vsoto menjalnih vrednosti na drugi strani. To kvantiteto modificira ekonomija v načinu plačevanja.¹³⁵ Ker tako najdemo kvantiteto, v kateri lahko cirkulira denar z dano vrednostjo, določeno in se njegova vrednost pojavi znotraj cirkulacije samo v njegovi kvantiteti, ga lahko v cirkulaciji nadomestijo gola vrednostna znamenja, če so izdana v proporciji, ki je določen z njegovo vrednostjo, in sicer;

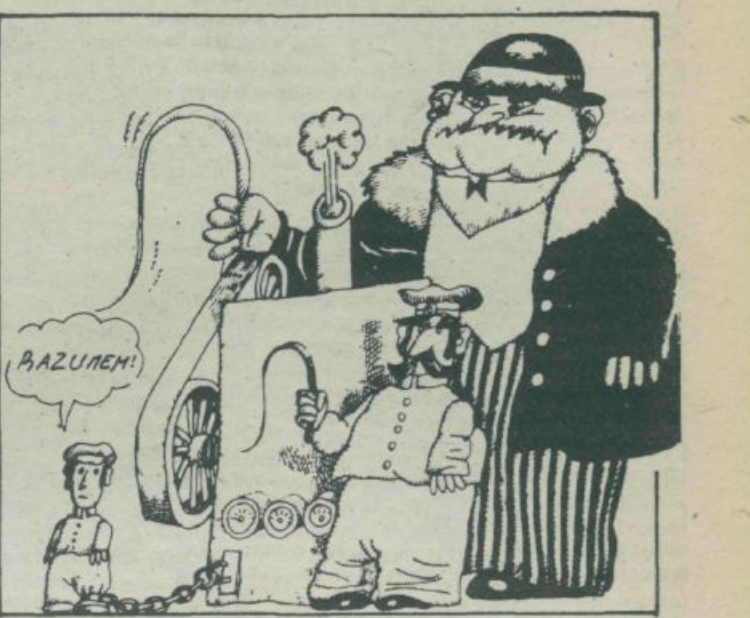
»se znajde denar v obtoku v svojem najbolj popolnem stanju če obstoji izključno iz papirja, ki je enake vrednosti kot zlato, ki naj bi ga reprezentiral.«¹³⁶

Doslej torej določa Ricardo, če je vrednost predpostavljena kot dana, kvantiteto cirkulacijskega sredstva s ceno blag, in denar kot vrednostno znamenje pomeni njemu znamenje določenega kvantuma zlata, ne, kot pri Humu, reprezentanta blag brez vrednosti. Kjer Ricardo nenadoma prekine svojo ravno pot prikaza, in se preobrne k nasprotnemu pogledu, se obrne takoj k internacionalni cirkulaciji plemenitih kovin in zmede tako problem z vpeljavo tujih gledišč. S tem ko sledimo njegovemu notranjemu govorcu misli, potisnemo vstran sprva vse umetne točke incidence in premestimo zato zlato in srebne rudnike v notranjost dežel, kjer plemenite kovine cirkulirajo kot denar. Edini stavek, ki sledi iz dosedanjega Ricardovega razvijanja, je, da je pri dani vrednosti zlata kvantiteta cirkulirajočega denarja določena z blagovnimi cenami /sich bestimmt finden/. V nekem danem momentu je torej množina zlata, ki cirkulira v neki deželi, enostavno določena z menjalno vrednostjo cirkulirajočih blag. Postavimo sedaj, vsota teh menjalnih vrednosti upada, ali zato, ker je za stare menjalne vrednosti produciranih manj blag, ali, ker je zaradi povečane delovne moči dela ista množina blag prejela zmanjšano menjalno vrednost. Ali postavimo nasprotno podmeno, da se vsota menjalnih vrednosti povečuje, ker je povečana množina blag pri stalnih produkcijskih stroških, ali, ker je vrednost, najsi bo iste, najsi bo manjše blagovne množine, narasla zaradi zmanjšane produktivne moči dela. Kaj je v obeh primerih iz dane kvantitete cirkulirajoče kovine? Če je zlato samo denar, ker je v obtoku kot cirkulacijsko sredstvo, če je prisiljeno, da vztraja v cirkulaciji, kakor papirnat denar z vsiljenim kurzom, ki ga izdaja država (in takšnega ima Ricardo v mislih), tedaj bo v prvem primeru kvantiteta cirkulirajočega denarja prekoračila svojo normalno raven v razmerju do menjalne vrednosti kovine/z menjalno vrednostjo kovine; v drugem primeru bo pod njo. Čeprav obdano z lastno vrednostjo, postane zlato v prvem primeru znamenje kovine z manjšo menjalno vrednostjo, kakor je njegova lastna, v slednjem znamenje kovine z višjo vrednostjo. V prvem primeru stoji kot vrednostno znamenje pod svojo dejansko vrednostjo, v drugem nad njo (znova abstrakcija iz papirnega denarja z vsiljenim kurzom). V prvem primeru bi bilo isto, če bi bila blaga cenjena v kovini z nižjo vrednostjo, v drugem, če bi bila v kovini z višjo vrednostjo, kakor /o ima/ zlato. V prvem primeru bi se zato cene dvigale, v drugem bi se nižale. V obeh primerih bi bilo gibanje blagovnih cen, njihov dvig ali padec, učinek relativne /dodano v osebem izvodu/; (1859) manjka: relativne/ekspanzije ali kontrakcije množine cirkulirajočega zlata nad njegovi lastni vrednosti ustrezno raven ali pod njo, tj., normalno kvantiteto, ki je določena z razmerjem med njegovo lastno vrednostjo in vrednostjo blag, ki naj bi cirkulirala.

Isti proces bi se zgodil, če bi ostala vsota cen cirkulirajočih blag nespremenjena, toda bi se množina cirkulirajočega zlata pojavila pod ali nad pravilno ravni, prvo, če bi zlati kovanci, ki so se obrabili v cirkulaciji, ne bili nadomeščeni z ustrezno novo produkcijo rudnikov, drugo, če bi novi dotok iz rudnikov prehitel potrebe cirkulacije. V obeh primerih je predpostavljeno, da ostanejo produkcijski stroški zlata ali njegova vrednost nespremenjeni.

Da rezimiramo: Cirkulirajoči denar je na normalni ravni, če je njegova kvantiteta, pri dani menjalni vrednosti blag, določena z njegovo lastno kovinsko vrednostjo. Če prekopi, pade zlato pod svojo lastno kovinsko vrednost in cene blag se dvigajo, ker je zmanjšana vsota menjalnih vrednosti blagovne množine ali povečan dotok zlata iz rudnikov. Kontrahira pod svojo pravilno raven, raste zlato nad svojo lastno kovinsko vrednost in blagovne cene padajo, ker je vsota menjalnih vrednosti blagovne množine pomnožena ali dotok iz rudnikov ne nadomesti množine obrabljenega zlata. V obeh primerih je cirkulirajoče zlato vrednostno znamenje večje ali manjše vrednosti, kakor jo dejansko vsebuje. Lahko postane apreciirano ali depreciirano znamenje samega sebe. Kakor hitro bi bila blaga cenjena v tej novi vrednosti denarja in bi se obče blagovne cene ustrezno dvignile ali padle, bi kvantiteta cirkulirajočega zlata znova ustrezala potrebam cirkulacije (konsekvenca, ki jo Ricardo poudari s posebnim zadovoljstvom), toda nasprotovale produkcijskim stroškom plemenitih kovin in zato njihovem razmerju kot blago do drugih blag. Ustrezno Ricardovi teoriji o menjalni vrednosti nasploh bi vzpodbudilo dviganje zlata nad njegovo menjalno vrednost, tj., nad vrednost, ki je določena z delovnim časom, ki je v njem vsebovan, pomnožitev produkcije zlata, dokler ga ne bi njegov pomnožen/povečani/prvotno sem uporabljala za izraz »vermehrten« slovenski izraz »pomnožiti«, ki sem ga nadomestila s »povečati«; prevajalka/ dotok znova znižal na njegovo pravilno vrednostno velikost. Nasprotno bi padec zlata pod njegovo vrednost vzpodbudil zmanjšanje njegove produkcije, dokler ne bi znova narasel na svojo pravilno vrednostno velikost. S temi nasprotnimi gibanji bi bilo izravnavano protislovje med kovinsko vrednostjo zlata in njegovo vrednostjo kot cirkulacijsko sredstvo, vzpostavila bi se pravilna raven cirkulirajočega zlata množine in višina blagovnih cen bi znova ustrezala meri vrednosti. Te fluktuacije v vrednosti cirkulirajočega zlata bi zajele prav tako zlato v obliki palic, ker po predpostavki cirkulira vso zlato, ki ni porabljeno za luksuzne artikle. Ker je samo zlato lahko, najsi bo kot kovanci, najsi bo kot palice, vrednostno znamenje večje ali manjše kovinske vrednosti, kakor je njegova lastna, je razumljivo, da doleti ista usoda tako tudi konvertibilne bankovce. Čeprav so bankovci konvertibilni, torej ustreza njihovi realni vrednosti tudi njihova nominalna vrednost, je lahko celotna množina cirkulirajočega denarja, zlato in bankovci (the aggregate currency consisting of metal and of convertible notes) apreciirana ali depreciirana, glede na to, v povezavi s prej razvitimi razlogi, ali se dvignejo ali padejo nad/pod raven, ki je določena z menjalno vrednostjo cirkulirajočih blag in kovinsko vrednostjo zlata. Nekonvertibilni papirnat denar ima, s tega gledišča, samo to prednost, da je lahko dvakrat depreciiran. Morda pade pod vrednost kovine, ki naj bi jo reprezentiral, ker je izdan v prevelikem številu, ali morda pade, ker je padla kovina, ki jo reprezentira, pod svojo vrednost. Ta depreciacija, ne papirja glede na zlato, temveč zlata in papirja skupaj ali celotne množine cirkulacijskega sredstva neke dežele, je eno glavnih Ricardovih odkritij, ki so ga Lord Overstone et Co. izrabili v svojo korist/izkoristili zase in naredili za fundamentalno načelo bančnih zakonov Sira Roberta Peela v letih 1844 in 1845.

Kar naj bi bilo dokazano, je bilo, da je cena blag ali vrednost zlata odvisna od množine cirkulirajočega zlata. Dokaz je v predpostavki dokazanega, da mora biti vsaka kvantiteta kovine, ki služi kot denar, naj bo v kakršnemkoli že razmerju do svoje notranje vrednosti, cirkulacijsko sredstvo, kovanci, in tako vrednostno znamenje za cirkulirajoča blaga, ki je zmeraj celokupna vsota njihovih vrednosti. Z drugimi besedami, dokaz je v tem, da abstrahiramo od vseh drugih funkcij, ki jih denar /opravlja/izvršuje; popravljeno v osebem izvodu/; (1859) od vseh drugih oblikovnih določenosti, ki so lastne denarju, razen njegove oblike kot cirkulacijskega sredstva; po MEW). Če je v veliki stiski, kakor npr. v njegovi polemiki z Bosanquetom, se Ricardo zateče, povsem v oblasti fenomena vrednostnih znamenj, ki jih depreciira njihova kvantiteta, k dogmatičnemu zagotavljanju.¹³⁷ Če bi Ricardo postavil teorijo te vrste, kakor smo to storili mi, abstraktno, brez vnašanja konkretnih razmer in incidenčnih točk, ki odvrčajo od samega vprašanja, bi tako opazno izstopila njena praznost/puhlost. Toda on obarva celotno razvijanje z internacionalnostjo. Zlahka se bo dalo dokazati, da navidezna veličina merila nič ne spremeni majhnosti temeljnih idej.

(konec 8. nadaljevanja)
prevaja D. Jovan; november 1981

v /poševnih oklepajih/ so prevajalkina dopolnila in pojasnila, kadar je /poševna črta/ med dvema besedama/izrazoma, pomeni dvojnico ali miselni obrat

A. *historična pravna šola* — smer v vedi o zgodovini in pravu, ki se je v Nemčiji pojavila ob koncu 18. stoletja. Šola je nastopila proti občansko-demokratskim idejam francoske revolucije. Oznako te šole najdemo v dveh Marxovih spisih: »Das philosophische Manifest der historischen Rechtsschule« in »Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie. Einleitung.« (Oboje v MEW 1, str. 78—85 in 378—391. Drugi spis tudi v MEID.)

B. *fasko Lawove banke* — Angleški bančnik in ekonomist John Law je poizkušal udeležiti absurdno idejo, da bo povečal bogastvo države, če bo izdaljal poljubne količine nepokritih papirnih bankovcev. V Parizu je ustanovil i. 1716 privatno banko, ki je konec i. 1718 postala državna banka. S svojo politiko je vzbudil nebrzdano borzno spekulacijo, ko je odvezal trgu plenitve kovine in izdajal nepokrite bankovce. Banka je slednjič bankrotirala i. 1720. Law je pobegnil v tujino.

C. *Threadneedle Street* — ulica v Londonu, kjer je sedež Bank of England.

D. *Strabo(n)* — (nekako 63 pr. n. št. do nekako 20 n. št.) grški geograf in zgodovinar.

leto	marec	julij	november
1852	60 1/8 penija	60 1/4 penija	61 7/8 penija
1853	61 3/8 penija	61 1/2 penija	61 7/8 penija
1854	61 7/8 penija	61 3/4 penija	61 1/2 penija
1855	60 7/8 penija	61 1/2 penija	60 7/8 penija
1856	60 penijev	61 1/4 penija	62 1/8 penija
1857	61 3/4 penija	61 5/8 penija	61 1/2 penija
1858	61 5/8 penija		

Zlatom nam lahko uspe spraviti duše v paradiz.» (Kolumb v pismu z Jarmajke, 1503) /*Opomba* v osebnem izvodu; po MEW/
To postopnost Hume sicer prizna, čeprav bolj malo ustreza njegovemu načelu. Glej David Hume, »Essays and treatises on several subjects«, ed. London 1777, zv. I, str. 300.
Prim. Steuart, n.n.m. zv. I, str. 304—400.
David Hume, n.n.m. str. 300.
David Hume, n.n.m. str. 303.
David Hume, n.n.m. str. 303.
Jasno je, da cene niso toliko odvisne od absolutne množine blaga, in tiste denarja, ki je na razpolago v neki deželi, kakor so od množine blag, ki pridejo na trg ali lahko pridejo, in od denarja, ki cirkulira. Če je kovan denar zaklenjen v skrinje, je to za ceno isto, kakor da bi bil uničen; če so blaga nakopičena v magacinih in žitnih kaškah, je učinek enak. Ker se denar in blaga v takšnih primerih nikdar ne srečajo, tudi ne morejo drug na drugega učinkovati. Celota (cen) doseže slednjič pravilno razmerje z novo količino kovinskega denarja, ki je v deželi.» (n.n.m. str. 303, 307, 308.)
Glej pri Lawu in Franklinu o surplusvrednosti, ki naj bi jo prejela zlato in srebro s svojo funkcijo denarja. Tudi *Forbonnais*. *Opomba* v osebnem izvodu; po MEW/
Na to fikcijo naletimo dobesedno pri Montesquieu. *Opomba* v osebnem izvodu; po MEW/
James Stuart, n.n.m. zv. I, str. 394 in naprej.
Steuart, n.n.m. zv. II, str. 377—379 in drugje.
Steuart, n.n.m., str. 379—380 in drugje.
Dodatne kovance bodo zaprili, ali spremenili v srebrno posodo... Kar se tiče papirnatega denarja, bo vrmlen, kakor hitro bo izpolnil prvi smoter, dazadosti potrebe tistega, ki si ga je izposodil, kl dolžniku in bo realiziran... Pusti, da je zato kovinski denar neke dežele povečan ali pomanišan v tako velikem proporciju, blaga se bodo dvigala ali padala v skladu z našim lom o povpraševanju in konkurencij, in to dvoje bo trajno odvisno od narjanerj tistihi, ki morejo dati lastništvo ali kakršnokoli vrsto protivrednosti, ni dar pa ne od količine kovancev, ki jo imajo v posesti.... Pusti, da je« (nmreč količina kovinskega denarja v neki deželi) »se tako majhna, dokler v dežel kaj dejanske lastnine katerekoli vrste in konkurenca v konzumirju med tistimi, ki jo imajo v posesti, tako dolgo bode cene visoke s posrdovaje menjalnega trgovanja, simboličnega denarja, vzajemniha naciarin tisoco drugih iznajdb... Ce ima ta dežela promet z drugimi naciarjedaj mora biti obstojati proporc med cenami marsikaterih blag tukajdrugie, in nenadno povecanje ali zmanjšanje kovinskega denarja, privzrimo, da bi lahko samo to povzročilo dvig ali znižanje cen, bi bilo omejeloz inozemsko konkurencio v svojem učinku.« *Steuart*, n.n.m. zv. I, 400—401. »Cirkulacija vsake dezele mora biti prilagojena panožnimost prebivalcev, ki producirajo na trg prihajajoča blaga... Ce upadekovinski denar /njegova količina: prevajalka/ pod proporc glede na ctovinski denar, kar je ponujena v prodajo, tedaj se bomo zatekli innajdbam, kakor simboličen denar, da bi ustvarili ekvivalent za to. Ce siizkaže, da je kovinski denar nad proporc glede na panožno dejavnostnebo učinkoval na dvig cen, nitl ne vstopil v cirkulacijo: nakopičen bokladiah... Kakorkoli velika je že količina denarja v neki deželi, v razmestostalim svetom, tako ne more nikdar preostati v cirkulaciji kaj drugegakoličina, ki je skoraj proporционаlna s konsumpcijo bogatih in delom ično dejavnostjo revnih prebivalcev», in ta proporc ni določen »skodenarja, ki je dejansko v deželi« (n.n.m. 407—408 in drugje). »Vse desbodo potrudile, da bi vrgle denar, ki ga ne potrebujejo za lastnicicjo, v tisto deželo, kjer je denarna obrest visoka v primerjav z lasN.n.m. zv. II, str. 5. »Napogatejša dežela Evrope je lahko najbolj reekirculirajočin kovinskima denariem.« N.n.m. zv. II, str. 6. — Glej polranje Arthura Younga proti Steurtaru. /Dostavek v osebnem izvodu
Steuart, n.n.m. zv. II, str. 370. Louis Blanc spremeni »money of thciety«, kar ne pomeni nič drugega kot tuzemski, nacionalni denar, vlistični denar, kar ne pomeni prav ničesar, in naredi v skladu s temLawa za socialista. (Glej njegov prvi zvezek Zgodovine francoske rcije.)
Maclaren, n.n.m., str. 43 in naprej. Patriotizem je zapeljal prekmallega nemškega pisca (Gustava Juliusa), da je postavil nasproti Risholi starega Büscha kot avtoriteto. Častiti Büsch je Steuartovo geangleščino prevedel v hamburško doljno nemščino in povečil /spilanjem pokvari/, kjer je mogel, njegovo izvirnost.
To ni egzaktno. Izrazi zakon celo pravilno na nekaterih mestih. /Oposebnem izvodu./
Razlike med »currency« in »money«, tj., med cirkulacijskim sreddenarjem, ne najdemo zato v »Wealth of Nations«. Zapeljano nanaivnostjo Adama Smitha, ki je zelo dobro poznal svojega hSteartha, pripominja odkriti Maclaren: »Teorija o odvsnosti centine cirkulacijskega sredstva doslej še ni pritegnila pozornosti doktor Adam Smith gleda na/opazuje kovinski denar kot /na/nličkakor neko blago, enako kot gospod Locke« (Locke menjuje sgleda na to). (*Maclaren*, n.n.m., str. 44.)
Ricardo, »The high price of Bullion, a proof of the depreciation Banknotes«, 4. izdaja, London 1811. (Prva izdaja je izšla 1809. »Reply to Mr. Bosanquet's practical observations on the report of lion committee«, London 1811.
Ricardo, »On the principles of political economy etc.«
»Vrednot pllemenitih kovin je slednjič odvisna od totalne kvantki je nujno, da bi jih prejeli/prišli do njih in prinесли na trg — tudi vblag.«
N.n.m., str. 77, 180, 181.
N.Ricardo, n.n.m., str. 421. »Kvantiteta denarja, ki ga lahko upneki deželi, je odvisna od njegove vrednosti. Če bi cirkuliralo saoga zadostovalo petnajstkrat manj, kakor če bi bilo uporabljandbro.« Glej tudi Ricardo, »Proposals for an economical and rency«, London 1816, str. 8, kjer pravi: »Kvantiteta cirkulirajoceve je odvisna od zneska, ki ga potrebuje cirkulacija dežele, innavnan tega uravnava z zneskom/zneskem plačil in ekonomije realizacije.«
Ricardo, »Principles of political economy«, str. 432, 433.
Ricardo, »Replay to Mr. Bosanquet's practical observstr. 49. »Da bi blaga padla ali se dvignila v ceni v razmerju spozmanjšanjem denarja, predpostavjam kot nesporno dejstvo

margina prevajalke

Končuje se prevajanje Marxove knjige »H kritiki politične ekonomije«. Prevajala sem nekoliko več kot pol leta, v tem času sem si nabrala precej izkušenj, izgubljala pa so se tudi vprašanja, na katera še ne gine prispevek Dragiša Đukića v reviji »kulturni radnik« 4/1981, ki je naslovljen »Prevodilac «Kapitala» i logika prvih glava «Kapitala». Avtor Đukić opozarja na posebnosti Marxove rabe jezika in s tem na posebnosti, ki jih mora ohraniti prevajalec. Zame so bila to vprašanja, kako vsebino/smisel prenesti z ustreznimi izrazi in skladenskimi vzorci iz nemščine v slovenščino. Navedla bom troje stvari.

Kako uporabljati pasiv in kje? Najustreznejše se mi zdi na mestih, kjer je potrebno poudariti, da gre za analizo odnosov med reči oz. blagi, kjer postane relativno samostojen osebek reč, medtem ko je človek samo potreben člen za potekanje razmerij med blagi. Počlovek samo potreben člen za potekanje razmerij med blagi. Pomembno se mi zdi, da ormejimo uporabo oblike »glagol + se« na primeremeno se mi zdi, da ormejimo uporabo oblike »glagol + se« na primere, ki so tako zgrajeni že v nemščini (npr. Die Sachen werden ausgetauscht — austauschen sich; Der Käufer und Verkäufer tauschen sie aus.) Maksimalno pa je edino smiselno prevajanje, če nemški pasiv slovenimo s popolnim (osebnim, vendar nevtraliziranim) aktivom. Ker je razširjeno mnenje, da v slovenski pasivi ni preveč uporaben, predlagam moj predlog možnost, da z rabo passiva še posebej označimo delujoča mesta Marxove analize blaga.

Druge področje na ravni skladnje je razlikovanje med nedovršnikom in dovršnikom. V primerih, ko je slovenski glagol izrazilo označen kot dovršen ali nedovršen, je nujno iskanje ekvivalentov za izražanje nasprotnega smisla. Kadar sta obe obliki enakovredno mogoči, pa predlagam, da prevajamo z nedovršnikom stavke, ki v analizi označujejo proces, trajanje, ponavljanje; z dovršnikom pa tiste elemente analize blaga, ko gre za modele in enkratnost: to so primeri, ko mentale analize blaga, ko gre za denar, ki ni nič drugega kot že prej prodajalec zamenja blago za denar, ki ni nič drugega kot že prej prodano blago — dva lastnika blag se srečata in zamenjata blago v dveh njegovih oblikah. Na to opozarja tudi Đukić v svojem prispevku. Pri tem je pomembno še naslednje: Marx v tukaj prevedeni knjigi šele nastavi misel za analizo kapitala.

tem je pomembno se naslovi
nastavi misel za analizo kapitala.
Tretjič. Še zmeraj moramo orati ledino za različna poimenovanja.
Božo Vodušek je že v tridesetih letih pisal, da je nujen prehod od gla-
golskega k samostalniškemu stroju slovenskega jezika (prim. delno
objavo njegovega eseja v Slovenskem berilu za razčanje šole /4. let-
njak). Tokrat sem si razvila besedno skupino za označevanje naraš-
čanja in padanja, spuščanja in dvigovanja/dviganja cen. Preden na-
vedem besedno skupino, bi rada opozorila na nevarnosti in skuš-
njave pri prevajanju:
ko si oblikujem besedne skupine, iščem zmeraj opozicije med izrazi,
ki jih lahko navežem na določen smisel (idejo, bi rekel Roget). Seveda
je iluzorno pričakovanje, da bom našla popolno ekvivalenco med be-
sednima skupinama v obeh jezikih; za najdenje ustreznega izraza je
nujen prehod z ravni izrazov na raven skladnje; vendar je koristno
predtem vztrajati pri iskanju ekvivalentov. Iskanje ustreznih izrazov in
jezikosloven posel, temveč je koristnejše poznavanje različnih strok
in načinov izražanja v njih. Tomaž Mastnak je opozoril npr. na Mar-
xovo zanimanje za naravoslovne vede in na pomen izraza naravo-
slovni ved v 19. stoletju tudi na drugih področjih. Opozorilo, ki ni ne-
pomembno za analizo pojmov »Kraft« in »Macht«.

Besedna skupina:
 vermehren — vermindern = množi/povečuje — manjša
 steigen — fallen = dviguje — pada
 wachsen — sinken = raste — niža
 zunehmen — abnehmen = veča — upada
 Zufuhr — Zufluss = dotok — pritok

Vsi ti izrazi so uporabljeni v tem nadaljevanju v zvezi z različnimi oblikami denarja in njegovim obtokom. Mimogrede omenjam na tem mestu, da je v tem nadaljevanju zapisano precej ugotovitev o obtoku in cirkulaciji denarja, ki lahko pomagajo analizirati predlog o carinski taksi, ki je letos poleti vznemiril jugoslovansko javnost, vznemirjenje pa se upravičeno še ni pogoje. Že v nekaj prejšnjih nadaljevanjih je Marx zapisal vrsto pomembnih analitičnih ugotovitev o cirkulacijskem sredstvu, kupnem sredstvu, računskem denarju itd., tokrat pa najdemo misli, ki jih lahko povežemo s podatki, ki so jih objavili v tem letu jugoslovanski časopisi o rasti primarne emisije, o zadolženosti, o deviznem primanjkljaju in deviznih varčevalcih, o odnosa denarja čez mejo ipd. Sklep, ki sledi iz tega povezovanja, je, da je predlog o carinski taksi najbolj škodljiva oblika zapiranja nacionalne ekonomije. "Skratka, ukrep, ki prinaša samo škodo, ničče pa ne more z nobeno analizo ugotoviti, da bi kakorkoli koristil ekonomskim tokovom. Morda prvi hip. Toda, Marx je zapisal v znanem pismu iz časa, ko je pisal knjigo »H kritiki politične ekonomije«, tik pred izbruhom krize tečejo stvari najlepše.

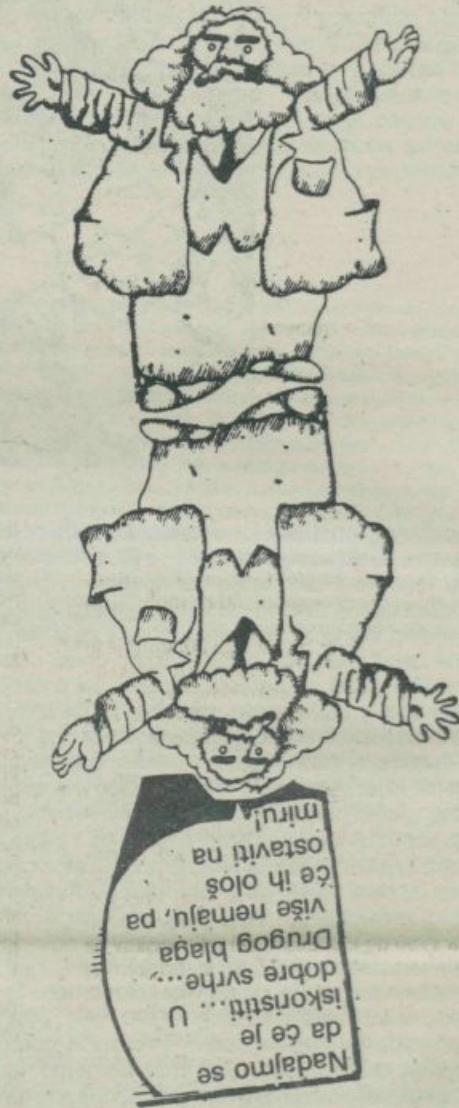
[illegible]

Opozorila bi še na dve knjigi, ki sta letos izšli v Beogradu. Pozoren bralec prevedenega Marxovega teksta bo opazil, da Marx analizira samo določene elemente kapitalističnega sistema. V »Kapitalu I« sledijo temu delu pomembna poglavja, ki pojasnijo, kako sploh lahko delujejo elementi v takšni povezanosti, kakršna je opisana v prvem delu. Že v tukaj prevedeni knjigi pa se Marx loteva vprašanja o razliki med menjalno vrednostjo in ceno, pripravlja elemente za teorijo transformacije. O tem govori prva od knjig, na kateri opozarjam:

Druga je knjiga prav tako marksistično usmerjene ekonomistke Džon Robinson (Joan Robinson), Ekonomska filozofija. Obe knjigi je izdal izdavačko-istraživački centar SSO Srbije u Beogradu (Ho Ši Minova 27).

Za slovo omenjam čudovito knjigo, ki analizira zgodovino človekovih delovnih sposobnosti in ki z analizo prvobitne akumulacije na področju Nemčije daje vzorec, kako naj bi izvedli podobno analizo za slovensko ozemlje. Gre za obsežno knjigo (skoraj 1300 strani), ki je opremljena z več kot 500 slikami. Avtorja sta si jo zamislila kot priročnik, ki ga uporabljamo po svoji potrebi, zato sta knjigo razdelila na drobne dele: komentarje, dodatke, pojasnila, poglavja, dele, odporte teze za razpravo — in kjer ni več mogoče diskurzivno izpeljevanje misli, se pojavijo slike. Knjiga predstavlja gradivo h knjigi »Oeffentlichkeit und Erfahrung. Zur Organisationsanalyse von bürgerlicher und proletarischer Oeffentlichkeit« — omenjam knjigo, ki sta jo napisala Alexander Kluge in Oskar Negt in jo nasloviła »Geschichte und Eigensinn«.

Knjiga stane sicer samo 20 DM; ker pa je izšla — marca letos — pri založbi »Zweitausendeins«, jo je nekoliko težje dobiti v Slovenijo.

REAGANOVEGA NEOKONSERVATIZMA

Ob vsakih novih predsedniških volitvah se zdi, kakor da se v ZDA javno govori o globokih družbenih razlikah, ki obstoje v mnenjih o pomenu lastnih moralnih in ideoloških predstav, o vlogi ZDA v svetu, o pomenu njenih političnih zvez in predvsem o naravi in dimenzijah sil, ki jo resnično ali v domišljiji ogrožajo. Med volilnim bojem je bil diskurz Ronald Reagana nedvoumno zaznamovan s tradicionalno konservativnimi in neokonservativnimi stališči. Malo pred njegovo izvolitvijo se je zdelo, da je „literarna desnica“ (Calleo 1981, str. 800) – tj. neokonservativci – v Reaganovem taboru dosežena, kar dobro pojasni odsotnost tako pomembnih osebnosti v Reaganovem kabinetu, kot sta William Simon in Henry Kissinger. Za severnoameriške konservativce je pomenil Carterjev poraz konec obdobja, v katerem je propadala „ameriška moč“. Carterja so obtoževali naslednjih grehov:

- nadaljeval naj bi s procesom slabitve ameriškega gospodarstva, s tem da je še bolj omejil privatno iniciativo in zanemaril ekonomske interese ZDA v tujini;
- severnoameriške nacije ni v potrebi meri zaviral pred nevarnostjo komunizma, ideološko jo je razorožil in dovolil širjenje občutka nemoči nasproti drugim silam;
- enostransko je oviral vzdrževanje in razvoj severnoameriške vojaške sile;
- konfliktu „Sever–Jug“ je dajal prednost pred konfliktom „Vzhod–Zahod“ in ga postavil v središče svoje zunanje politike;
- severnoameriško politiko v tretjem svetu je prilagodil „silam spremembe“.

Carter, tako piše izdajatelj neokonservativnega časopisa „Commentary“ Norman Podhoretz, naj bi „od ameriškega ljudstva zahteval, da prizna impotentnost ZDA in se vda v neizbežnost svoje dekadence“ (Podhoretz 1981, str. 24/25). Nasprotno pa naj bi z Reaganom prišel na oblast mož, ki ni samo pri volji zadržati to „dekadenco“, ampak tudi obnoviti „ameriško moč“. Neokonservativni program se zdi Podhoretzu dovolj dober za uresničitev tega cilja.

I. NEOLIBERALIZEM IN NEOKONSERVATIZEM V REAGANOVEM GOSPODARSKEM PROGRAMU

Ideologija reaganizma je mešanica doktrinskih principov neoliberalizma, neokonservativizma, militarizma in imperializma. Predstava o „boljši prihodnosti“, za katero naj bi bila značilna globalna prevlada „ameriških vrednot“ in ki naj bi bila dosegljiva samo z zmago nad mogočimi sovražniki, izraža prastaro imperialistično vero „Manifesta usode“ (Manifest Destiny) iz preteklega stoletja. Toda za razliko od izvorne verzije Manifesta usode – po njej naj bi bila božja volja, da ZDA evangelizirajo svet s svojimi dozdnevno osvobojujočimi vrednotami – se sestoji današnja „prihodnost“ deloma iz povratka v preteklost, v situacijo, v kateri podobno kakor po drugi svetovni vojni severnoameriška hegemonija ni bila niti vprašljiva niti resno ogrožena. Danes torej ne zadostuje več zgolj ustvariti moč, da bi „ameriškim vrednotam“ priskrbeli univerzalno veljavo. Naloga reaganizma je po njegovem lastnem razumevanju samega sebe tudi v tem, da zavre erozijo tej vrednoti znotraj ameriške družbe. Kot družbeni koncept izraža reaganizem kritiko kapitalističnega konsenza, ki je bil v zadnjih desetletjih prisoten v razvitih kapitalističnih deželah. Ta konsenz se je po mnenju J.K. Galbraitha opiral na naslednje prepričanje:

- da naj država izvaja globalno gospodarsko upravljanje ter kroti inflacijo, zaposlovanje na črno in izravna konjunkturalne krize;
- da naj država daje na razpolago službe, ki jih privatna iniciativa navadno zanemara ali jih sploh ne opravlja, to so npr. gradnja socialnih stanovanj, zdravstvo, javna prometna sredstva itd.;
- da je za slabotne in uboge člane družbe majna javna podpora. (Galbraith 1981, str. 26)

Neokonservativni – reaganovski – napad na ta konsenz dopolnjuje neoliberalna doktrina Friedmana, Hayeka in drugih (primerjaj članek Elmarja Altwaterja v tem zvezku). Neoliberalni gospodarski in „neonacionalistični“ zunanje-politični program, ki naj bi vodila k ponovni vzpostavitvi „ameriške moči“, dosledno izhajata iz naslednjih postavk. Za nacionalno področje velja:

- da je inflacija omejila lastnino in privatno bogastvo ter podminirala zaupanje državljanov ZDA v prihodnost;
- da so ZDA izgubile svojo industrijsko premoč in mednarodno konkurenčno sposobnost;
- da se je vlada spremenila v birokratsko, nesposobno, drago in nadležno pošast, ki se vsepovsod vmešava v privatno področje;
- da sedanja demokracija v ZDA povzroča samo povprečnost in stagnacijo, ker ovira svobodno osebni razvoj in podreja ljudi absurdnemu redu (tako npr. zakoniti rasni integraciji).

Na zunanje-političnem področju veljajo naslednje premise: ni več sprejemljivo:

- da zavezništvo, ki so jih ZDA rešile iz ruševin druge svetovne vojne, danes izzivajo severnoameriško moč;
- da nekdanji sovražniki, ki so jih ZDA premagale, danes prekašajo to deželo v produktivnosti in trgovski moči;
- da bi „ameriško moč“ spodkopale rastoče ambicije ZSSR;
- da bi ZDA postale žrtev permanentnega izsiljevanja s strani držav OPEC;
- da ZDA stojijo nasproti kaotičnemu in sovražno razpoloženemu tretjemu svetu, ki je zainteresiran bolj za konfrontacijo kot za sodelovanje.

Sprito take situacije naj bi znova premislili in ponovno formulirali same temelje demokracije in „ameriške moči“. Novo strukturiranje demokracije naj bi se izvršilo na podlagi „depolitizacije“ vlade in države, „racionalizacije“ gospodarstva ter odstranitve vseh preprek za svobodno razcvet „privatne iniciative“. Te neokonservativne predstave so bistveno razlikujejo od receptov trilateralizma. Čeprav je le-ta populariziral

vero v „neupravljanjo demokracijo“, in potemtakem tudi zahteval omejeno udeležbo množice pri političnih odločitvah države – kar naj bi dosegli z omejitvijo naraščajočih pričakovanj in zahtev –, je hkrati priporočal razširitev državne uprave v gospodarstvu.

Po Huntigtonu in drugih zahteva sedanja kriza močnejšo udeležbo države v kapitalistični akumulaciji, čeprav hkrati opozarja na nujnost omejitve socialnih storitev države (Wolfe 1980, str. 298 in nasl.; Freiden 1980, str. 61 in nasl.). S tem se ujemajo predstave Brzezinskega o potrebi po novi mednarodni instituciji, ki bi nadomestila stari – porušeni – sistem Brettona Woodsa in ki bi lahko elito s surovinami bogatih držav tretjega sveta harmonično integrirala v „trilateralni sistem“ (primerjaj Brzezinski 1970; Cooper 1977). Neokonservativna ofenziva pa nasprotno ne da nič na takšne nove institucije. Obramba se k drugemu cilju, namreč k drastični omejitvi državne udeležbe pri delitvi družbenega bogastva. Milton Friedman pobelesno ponavlja, da država bogastva ne razdeljuje, temveč „uzurpiri“, da svojega dela ne opravlja, ampak ga zavira. Vzrok za to naj bi bil pritisk na demokracijo vlade, naj se množično legitimirajo; ta pritisk izvajajo politični predstavniki nevednih množic, saj jim sama dolžnost nalaga, da zahtevajo preusmeritev vedno več sredstev s produktivnega, tj. privatnega področja na neproduktivna (torej javna) področja, kjer se potrjuje. Tako se pojavi „depolitizacija“ države – tj. njena „racionalizacija“ v smislu „svobodnega tržnega gospodarstva“ – kot bistven predpogoj za stopnjevanje gospodarske učinkovitosti in mednarodne konkurenčne sposobnosti.

V Reaganov gospodarski program je ta ideologija našla vstop v obliki „supply-side-economics“. Po tej teoriji je mogoče vzporedno s krotitvijo inflacije (z uporabo monetarnih receptov) pospeševati rast gospodarstva. Monetarni ukrepi naj bi zavirali rast cen, znižanje davkov naj bi pospešilo gospodarsko aktivnost. Zaželeni cilji so torej v znižanju inflacije na 8,3 % v letu 1982, na 7 % v letu 1983 in na samo 6 % v letu 1984. Za naslednja leta so napovedi v zvezi z inflacijo pičle. Realna gospodarska rast naj bi se razvijala takole: 4,2 % (1982), 5 % (1983) in 4,5 % (1984).

Za doseg te ciljev predvideva proračunski osmtek, ki ga je predložil Reagan – parlament ga lahko še preoblikuje, a sprito dosedanjih diskusij gotovo le ne bistveno –, za leto 1981/82 globalno znižanje državnih izdatkov v višini približno 50 milijard dolarjev, pri skupnem obsegu 654 milijard dolarjev. Zaradi istočasnega padca direktnih davkov v višini približno 10 % (30 % v treh letih) je za 1982 državni deficit kljub temu ocenjen na 54 milijard dolarjev. Baje naj bi se ta primanjkljaj v naslednjih letih še naprej manjšal, do leta 1984, ko naj bi bil popolnoma odpravljen in zamenjan s presežkom. Podjetja in prejemniki višjih dohodkov naj bi plačali 6,3 milijard (1981), 44,2 milijard (1982) in 16,3 milijard (1986) manj davkov, kar bo po teoriji „supply-side-economics“ baje v enakem obsegu povečalo prihranke in investicije. Zmanjšanje državnega proračuna naj bi dosegli s parcialnim ali globalnim manjšanjem davkov za množico socialnih programov npr. za subvencije pri hrani, podpore za brezposelne, subvencije za prepise iz šole v šolo, za štipendije, bolniške oskrbe itd.

Razen tega naj bi ukinili vrsto industrijskih subvencij, napr. na področju sintetičnih goriv, železnice itd., medtem ko bo samofinanciranje vrste državnih uslužnostnih podjetij (z višjimi pristojbinami) postalo pravilo. Vojaški izdatki pa naj bi se namesto tega povzpeli na astronomsko višino, in sicer s 159 milijard dolarjev (1981) na 250 milijard (1984) in 336 milijard v proračunskem letu 1986. To zvišanje daleč presega povečanje „obrambnih“ izdatkov, ki je bilo potrebno za uničenje Vietnama. Zato ugotavlja The Economist: „Tudi če upoštevamo inflacijo, je načrtovani dvig (vojaških izdatkov, op. avtorja) bistveno večji kot med vietnamsko vojno v 60-ih letih. V spominu mnogih Američanov so to nesrečna leta, ker se je takrat začela velika inflacija“ (Economist, 16. 5. 81, str. 55). Po mnenju Murraya Weidenbauma, predsednika Reaganovih gospodarskih svetovalec, tako ogromna razširitev vojaških izdatkov danes vendarle ne dopušča nobenih inflacijskih bojazni. Po eni strani bo kljub temu zvišanje delež vojaških izdatkov v družbenem produktu 1986. še vedno manjši kot 1967. (6,7 namesto 8,9 %). Drugič so sprito le 80 % obremenitve industrijskih kapacitet in zaradi visoke brezposelnosti (7 %) na razpolago še zadovoljive rezerve delovne sile. Sledečji bodo izravnavali proračuna, zmanjšanje nevojaških izdatkov in natančna kontrola denarne cirkulacije ustvarili okvirne pogoje za ne-inflacijski dvig vojaških izdatkov ZDA (Economist, 16. 5. 81).

Teh Weidenbaumovih optimističnih ocen se postavljajo v ZDA pod vprašaj samo radikali. Tako se Leonitf boji, da bodo ogromni vojaški izdatki in z njimi povezan primanjkljaj v državnem proračunu, kakor tudi zmanjšanje direktnih davkov, sprožili dodatni inflacijski pritisk. Razen tega gre upoštevati, da prav cene nove vojaške opreme nadpovprečno rastejo, kar se danes že dogaja. „Stroški 47 oborožitvenih sistemov, ki jih nakupuje Pentagon, so se samo 1980. povzpeli za več kot 20 %“ (Economist, str. 57). Proračunski primanjkljaj bi se odgovarjajoče povečal. Tudi Lester Thurow živo svari pred posledicami načrtovane povečanja vojaških izdatkov. „Reaganove napovedi izhajajo iz letnega porasta produktivnosti za 3 % od 1982. dalje, toda mi smo petnajst let doživljali padec produktivnosti. Torej je nemogoče, da bi nastopil pričakovani razvoj“ (Newsweek, 8. 6. 81, str. 22). Zato meni Thurow, da vodi Reaganova politika „topov in masla“ („maslo“ je znižanje davkov) v proračunski primanjkljaj najmanj 86 milijard dolarjev letno in bo okrepila rast inflacije, tako da bodo vojaški stroški absorbirali stalno rastoči del družbenega produkta. Če nastopi tak razvoj, bo obstajala ena sama alternativa: ali bodo vojaški izdatki spet zmanjšani ali pa – in to je sprito Reaganove politike verjetneje – bodo zavezništvo ZDA primorani financirati to oboroževalno politiko.

David Calleo pa je v izčrpnem prispevku v „Foreign Affairs“ prikazal tesno odvisnost med rastočim omejevanjem mednarodne tržne sposobnosti ZDA in gospodarsko politiko ameriških vlad, ki so ignorirale spreminjajočo svetovno ekonomsko stvarnost in naprile mednarodni skupnosti stroške svojih prizadevanj po svetovni moči. Sicer izhaja tudi Calleo iz tega, da je treba dohiteti oboroževalne napore ZSSR in da so zato

potrebni večji oboroževalni napor ZDA. Kljub temu opozarja na potrebo po tem, da je ob oslabilenem geopolitičnem položaju ZDA treba upoštevati odgovarjajočo gospodarsko politiko, medtem ko je svetovni položaj ZDA REDUCIRAN NA EKONOMSKO RAZUMNO KOLIČINO (Calleo 1980, str. 808 in nasl.). Ustrezna transformacija NATO naj bi privedla do razširitve ekonomske vloge Zahodne Evrope, do samostojnega razpolaganja z atomskim orožjem in do samostojnega oblikovanja obrambne politike. Kajti „preteklo desetletje je pravzaprav moralo jasno pokazati, da ravnotežja v našem gospodarstvu ni mogoče ponovno vzpostaviti brez realističnega ravnotežja sil v tujini.“ (str. 812)

Reaganov politični in gospodarski program pa nedvomno kaže, da si ZDA nikakor ne prizadevajo za „realistično ravnotežje sil“ znotraj zahodne zveze in še celo ne za realistično svetovno ravnotežje. ZDA naj torej svojega hegemonističnega položaja ne bi vzdrževale v soglasju s „priateljskimi“ vladami, temveč veliko bolj na njihove stroške – in sicer s pomočjo primerne pritiska ali pa z vsiljevanjem takih svetovnih gospodarskih pogojev, ki pozitivno učinkujejo na kapitalistično akumulacijo v ZDA. Glede na okoliščine so ti pozitivni učinki seveda lahko samo kratkoročne narave, razen če bi se – ostali kapitalistični svet dejansko nemo podredil tej neodgovorni politiki ZDA, kar je komaj verjeti.

Ce je kljub tej mračni perspektivi Reaganov gospodarski program v kongresu dobil podporo, kljub temu da imajo v predstavniki doma večino demokrate, je vzrok za to verjetno v njegovi – neonacionalističnem „prebujanju“ prebivalstva ZDA – pritrjujoči usmeritvi. Kajti ravno ta program ali „nekaj zelo podobnega so volilci močno podprli“ (Rohatyn 1981, str. 14). Kakor se zdi, tudi med demokrate prevladuje mnenje, da gospodarskemu programu sicer ni mogoče napovedati uspeha, vendar tudi ne neuspeha. „Njegovi izgledi so v veliki meri odvisni od psihologije, in morda – samo morda – je tako psihologijo mogoče ustvariti, in sicer zahvaljujoč danes prevladujočemu mnenju v deželi“ (ibid.). Reagan naj torej dobi „šanso“, med drugim prav zato, ker obseg krize v ZDA – pred vsem drugim – ne dopušča nobenega alternativnega programa, ki bi ga podprla večina.

Zaradi tega bi bilo tudi čisto napak verjeti, da bi neuspeh Reaganovega gospodarskega programa avtomatično imel za posledico tudi polom reaganizma kot političnega programa. Podhoretz ima zagotovilo prav, ko ugotavlja, da „dokler obstaja vtis, da se znova vzpostavlja ameriška moč, in to v velikem obsegu, bo obstajala tudi Nova večina (Reaganovega konservativizma, A. S.), pa četudi v naslednjih dveh ali treh letih Reaganova gospodarska politika ne bo povsem uspešna“ (Podhoretz 1981, str. 62). Razen tega lahko poskušamo Reaganovo vlado tako vplivati na javno mnenje v ZDA, da bo nastal vtis, kot da zavezništvo nočejo „sodelovati“ in nositi svojega pravičnega deleža pri ponovni okrepitvi ameriškega gospodarstva in ameriške moči.

Pod geslom „kar je dobro za Ameriko, je dobro tudi za ameriške prijatelje“ je že v minulih mesecih propaganda tekla v tej smeri. Stalni poziv k povečanju vojaških izdatkov na področju NATO je dopolnilo poskusu, da bi doma pridobili javno mnenje za oboroževalni program. Razen tega lahko ZDA praktično zahtevajo od tretjega sveta, da prevzame velik del stroškov neoliberalne politike, s tem da dosledno bojkotirajo razne zahteve teh dežel v pogledu nove gospodarske ureditve. Dežele OPEC so že pred leti postale glavna tarča takih bojkotov – čeprav so v primerjavi z mnogimi drugimi deželami v boljšem položaju. Končno mora Reaganovi vladi še uspeti obdržati prevlado dolara v mednarodnem finančnem sistemu, prepričati mednarodne dogovore, ki bi v mednarodnem kreditnem sistemu oškodovali ameriške banke, doseči od najpomembnejših trgovskih partnerjev ZDA „prostovoljno“ izvozne omejitve (kakor v primeru japonskega avtomobilskega izvoza), izposlovati popolno stagnacijo dialoga Sever–Jug, podrediti rešitev mednarodnih energetskega problemov ameriškim interesom in dejansko doseči močnejšo udeležbo zavezništva iz NATO pri celotnem oboroževalnem programu ZDA.

Toda že preprost pregled najpomembnejših mednarodnih gospodarskih problemov, za katerih rešitev Reaganova vlada doslej še ni predložila koherentnega programa (to kažejo tudi negativni izidi „gospodarske vrha“ v Otavi), kaže, da segajo pogoji za uspeh gospodarskega programa ameriške vlade daleč preko nacionalnega območja in da so odvisni od ponovne vzpostavitve globalne ameriške hegemonije v svetu. Kajti samo tako je mogoče ustvariti mednarodne „okvirne pogoje“ za bodočo akumulacijo ameriškega kapitala. Na mednarodnem nivoju morajo obstajati pogoji, ki ne bodo samo finančni krepilec „ameriške moči“, temveč bodo to krepilec tudi prikazali kot nujno. Gospodarski in zunanje-politični program sta zato v neposredni medsebojni odvisnosti. Neokonservativizem in „neonacionalizem“ se potemtakem kažejo kot različna obraza ene same, cel svet zadevajoče militaristične grožnje.

nadaljevanje prihodnjic
prevod Mojca Dobnikar
PROKLA 1981 – št. 3

AH, KAKVO UŽIVANJE! DAO SAM
OBEĆANJE KAPETANU PRINSU DA
ČU MU SE JEDNOG DANA OSVETITI!
SADA ČE OSEITI POSLEDICE NE-
POŠTOVANJA JEDNOG VANG-HOOA...
A GLAVNO TEK DOLAZI!...

ŠTA?...

OVO SU DESNIČARI! NJIHOVA ŽEST
DA UTIČE NA IZBORE U SKUPŠTINI
TU JE SLUŽBA REDA, KOJA
PAZI!

KORAK NAZAJ, DVA KORAKA NAPREJ

PIRJEVEC: STRUKTURALNA POETIKA
ŽIZEK: HEGEL IN OZNAČEVALEC
ZBORNIK: KULTURA IN PSIHOANALIZA

Gospodarjevo komaj uračunljivo najdijelstvo je v šepajočem naporu, da bi 'smisel' zadržal v nek kulturni imaginarij 'označencev', ki pač zahteva spekulativno simetrijo, ravnotežno matrico, koherenco in homogenost: prostor je le za eno paradigmo. Že lahko slutimo, da je Gospodarjeva želja priti označevalcu za hrbet — zadržati metaforizacijo, enoznačno (dobesedno) zaustaviti nekega »transcendentalnega označence«, oz. z drugačno drugimi besedami — z znakom skuša preigrati označevalca v gesti, v kateri bi znak vase posrkal/pogolatal vse delo označevalca, ob čemer bi označevalec reprezentiral subjekta natanko za drugega subjekta. Ni niti znamenje nedoslednosti ali morda cinizma, niti znamenje nepredvidnega sožitja, da se na to mesto »zadnje opore (referenta)« (ki naj bi zaustavila drsenje označevalca) vpiše »transcendentalni označevalec«, konstitutivno brezoporen (pa zato nič manj 'čist'), radikalno, arbitren, 'diferencialen', zato pa toliko bolj 'presežen' (vedno se kot višek-presežek dodaja zaključeni označevalni bateriji). Nastavljeno je polje, v katerem je govornica že sama v sebi praksa; in le hrana, ki zdrkne po grlu označevalca, nas vodi; bleščanju označevalčevega obraza se že vedno prikloni tudi Gospodarjeva želja, zato se njegova smešna deviza umiri šele za označevalčevim hrbtom.

Le nek varuh diskurza lahko obenem hvali gostoljubnost označevalca in ljubezen metagovorice. Čisto stvar okusa je potem guba Razlike, ki se izmika drsenju diferenciacije in v svojem ubežnem podvetju kot obod preči krog te afazične ekonomije na samem robu pozicije, za katero je osredinjanje dobesednosti le še znak pozornosti oz. vprašanje, 'stila'... označevalec pač ni ljubitelj demokratičnih nastavkov (konceptualni utrošek se nikakor ne vpisuje kot »šum v komunikacijskem kanalu«).

Metonimično odlaganje želje potem ni več dobrohotna invetiva; zvijača in vagabundstvo se umestita v samega označevalca; 'neprimernost' označevalne artikulacije naredi, da 'pade skrivnost'. Želje ni mogoče ukiniti; urezuje na neobvladljiv-neodpravljen način: nezasišeno (precizacijo je treba tu ujeti, 'dobesedno': prav točka odskoka od 'dobesednega' nas vrže v srce, 'dobesednega', kar pomeni, da je že, 'dobesedno' sama v sebi svoj lastni odskok). Želja ne more biti niti revolucionarna niti reakcionarna, ker pač preprosto »ni možna zakonodaja želje«. (Verdiglione) Želja je potrebna prav skozi ovinek zahteve, skozi neskončno predelavo označevalca; varne-nevtralne oporne distance ni, tudi v Drugem je želja metonimizirana, podprta z Zakonom (ki ji je seveda, 'notranji', vedno ji nalagajo užitek), z govornico, ki je edino, 'pravo mesto užitka'; vijugast je torej užitek v označevalcu, saj prav za užitek označevalca gre.

Preboj označevalca je zato le začasen alibi, bedasta investicija, saj za njim nahajamo le ekstatično sitnarjenje Realnega (kot nemožnega) in nadvse ljubko subjektivno naglico, ki nalaga uporabo novih in novih označevalcev.

Imenitna pustolovščina strukturalizma se je kot taka vrtoglavo vpisala v spektakularno »transformacijo védenja humanističnih znanosti« in še dodatno specifičirala svojo strastno konotacijo s tem, da je ostalo precej nejasno, kdo sploh participira na strukturalističnem podjetju. Althusser, Foucault, Genette... so se odrekli 'strukturalizmu', Lacanu se je zdela etika 'strukturalizma' preveč 'ohlapna', Barthes je bil neprimerno bolj počasen s semiotologijo ('hifologijo'), verjetno je najbolj deklarativno izstavil »strukturalno analizo« prav Levi-Strauss, Piaget je diskretno govoril raje o »strukturaliznih«, Deleuze pa v svojem prispevku o strukturalizmu v Chateletovi »Zgodovini filozofije« navaja sedem znamenitih kriterijev za prepoznanje strukturalizma (simbolno; lokalno ali poziciionalno; diferencialno in posamezno; diferenciacije-diferenciacija; serijsko; prazno polje; od subjekta k praksi). S tem dobi dispozitiv vpraševanja po 'strukturalizmu' pomembno težo (zunanost sestopa je vedno že posredovana z notranjostjo vstopa, za katerega pa je bolje, da je, 'težak'), včasih pa je pri tem zgornjem vpisovanju diskontinuitete poskrbljeno le za zmagovalce in pri tem se ni čuditi, če je prav manko tisti, ki skandira paradigmatike izključitve elementov, ki se povrnejo vedno ob nepravem času.

Toliko indiskretnejša gošča se zato sesede v zastavek »strukturalne poetike«: njen vpad je vedno nepravilen, neustrezen, neprimeren. 'Izvirno' se zasnavlja oz. izpostavlja na ekstatični meji premalo-preveč, topološko je instavirana nekam med zamudo in prednost: vmeša se izrazito označevalno-strukturalno. Za mnoge je še vedno težava v »groteskni« zamudi med tem, da pač »strukturalna poetika« le nekaj očitno je, in med tem, kaj ta »strukturalna poetika« je (čeprav ontološka interpelacija prav gotovo ni najbolj umestna). Ta travmatični utrošek, nevzdržni konceptualni nesklad pa je treba potem zapolniti-zamašiti z nelegitimnim (pa zato nič manj, 'transcendentalističnim') združevanjem povsem divergentnih referentov; tako je v tej tihi fantazmi »strukturalna poetika« poistovetena s semiotiko, informacijsko teorijo, numerično estetiko... v zadnji instanci pa je cepljena celo na kibernetiko. Ta diskurz seveda predpostavlja ideologem znaka v svoji konceptualni ireducibilnosti, ki se vpisuje v teroristični red metagovorice (zadrega je konvulzivna, a nič neprijetna, tam, kjer »znak znači«). Znak naj bo totalen.

Ce je že potrebno omenjati označevalca, naj ima natančno določenega, dobesednega označence: označence je treba zaustaviti, saj gre za »količino informacije«. Kibernetika ima v tej fantazmi inavgurialno pozicijo: s sabo (shranjeno ne samo v etimologiji) prinaša krmarjenje... vodenje... upravljanje... vladanje... nadzorovanje... obvladovanje... Česa? Ne subjekta, (niti svojega predsaussurjevskega cogita), temveč govornice... označevalca... označevalca, ki ga nič ne ovira, da ne bi stopil na subjektivno »transcendentalno mesto« kot »evokacija manka«.

PROFESORJE KLUPAJ, GOTOVO JE, PLAN NAM JE PRIPAD, FRIGANI SMO!

TVA MOGLA BI ALI SREČOM

HAJU!!!
KOK FAJN!
ŽE SPET EN ORNK ČLANK
NAŠGA JUNIORJA!

V diskurzivnem (leksikonskem) horizontu zelo NEKE »strukturalne poetike« ostane nepojasnjena oz. zamašena sama inavguracija 'strukture'. Tvegano je tudi enačenje 'strukture' (oz. 'sistema') s platoniskim eidosom; eidos pač nima tistega radikalno diferencialnega 'strukturalnega' značaja kot struktura, saj le za 'strukturalno' strukturo lahko gre. »Če hočemo opredeliti pojem strukture nasploh, moramo najprej opredeliti strukturo na poseben strukturalističen način, ob tem pa paradoksalno vračunati, da splošna definicija strukture samo sebe predpostavlja«. (Močnik)

Sledimo topiki, zastavljeni v diskurzu J. — A. Millerja, kot ga je le-ta razvil v svojem nezaobidljivem tekstu »Dejavnost strukture«. Koncept strukture inavgurialno opredeljuje dve funkciji: strukturalizacija-dejavnost strukture in subjektivnost, ki se vpiše kot podvržena. Prvo funkcijo kvalificirata dve ravni: strukturalizacija (virtualna) in strukturalizirana (aktualna) struktura. Odnos med obema ravnema je kontinuiran, dokler...

... se nek element ne obrne k polju realnosti in ga zaznava, reflektira, pomeni, podvaja: spekulativna homogenost simetrije oz. celota strukturne ekonomije se pod vplivom splošne distorzije razprši in znova sestavi po novih zakonih. Njena aktualnost poslej fungira kot izkustvo, virtualnost strukturalizirajočega se sprejme v odsotnost, ki se proizvede na realni ravni strukture; odslej dejavnost strukture temelji na manku.

Razgrne se imaginarna ureditev: subjekt figurira kot refleksiven v imaginarnem, kot ne-refleksiven v strukturalizirajočem; subjektov odnos do strukture je krožen, razsredičen, nesimetričen, brezoporen, neuravnotežen. Imaginarna funkcija 'spregleda' vzpostavlja realnost v svoji kontinuiranosti, tako da proizvaja zastopstva, ki ustrezajo odsotnosti strukturalizirajočega in kompenzirajo produkcijo manka. Zastopstva obstajajo zgolj zato, da prikrijeva razlog svojega obstoja; manko jih od znotraj obvladuje. Nadomestovalec manka je hkrati element imaginarne 'pomenske' celote in element strukturalizirajočega (potlačene) scene: v notranjosti 'površinskega', aktualnega, 'doživitega' naletimo na element, ki v tej notranjosti drži mesto zunanosti strukture (ki v notranjosti označence drži mesto izrinjenega označevalca), to je točka, v kateri se sam označevalni nesmisel zareže v red smisla, oz., kjer je zunanost označevalca reprezentirana v notranjosti smisla, pomenske kontinuitete.

Strukturalizirajoče določanje (neenakomerno-razsredičeno glede na svoje učinke, vptujoče na razmerje artikulacij, permutacij, premestitev, zgostitev...) se umešča po ovinku čez imaginarno, paradigma se vedno prenaša neuravnoteženo, asimetrično... in koncept te 'navzkrizne', avtonomne, simbolne določenosti, ki prekoračuje »klasifikatorični red hierarhije od občega do posamičnega«, so imenovali naddoločnost. Na kraju, kjer se manko vzi... proizvede v prostoru njegovih učinkov, se postavi vmes nek element, ki ta prostor zašije.

Nadomestnik manka je točka, ki se trese, ki le navidezno pripada aktualni ravnini, oz. samo daje videz homogenosti, koherence: vanjo se zbije vsa teža in zadrega virtualnega, strukturalizirajočega prostora. Element znotraj imaginarne scene reprezentira odsotno-razsredičeno mesto, ki determinira celoto te scene: resnico definira izboklina-detajl, ki se ne ujame v kontinuiteto imaginarne ravnine; ta nepravilni, izjemni, paradoksalni, marginalni moment pa ni le 'integralni', temveč celo, integrirajoči del sistema. Ta kraj se izda s svojim nenačrtnim, nepravilnim, protislovnim vedenjem, ki se ne uravnovesi z ravnino, na kateri se prikazuje, kajti njegova prisotnost tam je neupravičena. Na tej točki se stikata-sekata razgrnjeni prostor strukturalizirane in, 'transcendentalni' prostor strukturalizirajočega (ustrezni topološki model bi bil prostor, ki se v središču stika z zunanostjo oboda v punktualni konvergenci; njena periferna zunanost je njena središčna zunanost; zunanost prehaja v notranjost).

»Strukturalizem na ravni izjave mora biti le moment v branju, ki skuša prek njegovega nadomestnika priti do specifičnega manka, ki nosi strukturalizirajočo funkcijo... to transgresivno branje gre od izjave k izjavljanju.« Manko ni zamočena beseda, niti nemoč besedičenja, niti avtorjeva zvijača, pač pa molk-pomanjkljivost, ki strukturalizira red izrečenega, to je točka v nenehnem odlaganju, odtegotanju, izmikanju, to je kraj, ki je vedno v pobočnem odlugu in vertikalnem begu; tekst kot tak je bil mogoče le zato, ker je izhajal iz njegove odsotnosti — le iz nje so se izrekli diskurzi. Tekst predpostavlja manko — tekst je strukturaliziran okrog manka: celota teksta je zgolj okolica manka kot načela dejavnosti strukture. Strukturalno artikulacijo pa zaznamuje šiv, t.j. odnos subjekta do verige lastnega diskurza (subjekt figurira kot manjka joče) — šiv je nasploh odnos manka do strukture.

Struktura pač ne more biti nekakšna preprosta, nevtralna abstraktna občost, enostaven ustroj, indiferenten do konkretizacije svoje materialne-označevalne mreže; ni »njanje-formalno načelo«, nevtralna forma, idealni tip, marveč pomeni prav »vdor konkretne vsebine v nevtralnost formalnega sistema«, samo »notranjo logično razčlenjenost«. Struktura kot red Simbolnega pomeni prav avtonomne označevalne transgresije, incidence, prekoraitve glede na red označencev; »strukturalna; strukturalna je sklop-križišče diferencialnih potez, je označevalna artikulacija, organizirana okrog manka, vedno je struktura nekega spodsrljaja, spotike, lapsusa...

Struktura je struktura ravno prek same strukturalnosti-označevalnosti, prav prek »dvojno vpisanega« elementa, ki je hkrati element očitnega, površinskega diskurza in element potlačene, virtualnega diskurza. »Dvojni vpis« se izpostavlja kot nepričakovana ničelna, nevtralna točka označevalnega nesmisla, ki v metonimičnem razreku provocira »kratek stik strukture«: le-ta se paradoksalno namesti na sečišče znotraj-zunaj. Obe ravni drži skupaj obstoj izjeme, »vsaj Enege«: to je točka, kjer polje smisla prebode razsrediščena scena, ki jo ljubkujejo označevalne instance.

Tak strukturalni-materialistični »kratek stik« je na delu tudi v nekoč perverzno škandalozni noveli »Tema stran meseca« (pred kratkim komaj jasno umrlega, pa zato toliko bolj prikupno pokopanega) E. Kocbeka (ob njegovi zbirki novel »Strah in pogum« se je v ne tako daljnem l. 1951 tazbohotala prav pretresljiva ljubezen Cenzorja).

Nekdo pripoveduje zgodbo iz svojega igrskega življenja... nekoč so gostovali v nekem preprostem krajinskem mestecu: dvorano so napolnili primitivni seljaki, od katerih je večina prvič videla gledališko igro. Z divjim presenečenjem so se zagledali v igralce... ozračje se je napolnilo z najelegantnejšo pozornostjo, napestostjo in vse bolj z glasnim negodovanjem. Igra jim je zabrisala mejo med namišljenostjo in stvarnostjo. Naivna publika se je grozeče vznemirila, napadla igralce s pištolami in zahtevala, da naj Turki vrnejo hčerko, ki so jo ugrabili... v spazmatičnem deliriju in travmatičnem streljanju se je publika umirila šele potem, ko je ravnatelj pripeljal na oder ugrabljeno hčer in sporočil, da so jo Turki vrnili. V čem je materialistični zasuk?

Ireduktibilni preostanek se izloči prav na samem robu križišča-sečišča podvojene scene: tam, kjer mislimo, da bi morali biti v najbolj nevtralnem-posredovanju zunanosti (kjer nasledamo iluzijo: saj to ni res, je le igra, predstava, literarna inscenacija...), smo vedno že pogoltnjeni v nori-grozljivi notranjosti (ravnatelj ne reče, da je bila ugrabitev hčerke le inscenirana, pač pa, da so ugrabljeno hčer Turki vrnili). Kocbeku pa beseda še ni tukaj zastala, temveč je zdrnila še naprej in pozicijo je še podvojil-pervetiral, oz. jo zrcalno spreobrnil: ko mislimo, da smo v najbolj elementarni, neposredni, specifični notranjosti, že vedno izpademo iz same neposrednosti v čisto periferno distanco zunanosti (l. 1951 se je prav Kocbekov tekst vpisal v neko nekultivirano, primitivno, naivno sceno kot stravitizirana turkistična invetiva, ki je ogrozila in pvertirala kanoniziran horizont razumevanja, ponovila-podvojila se je nasilna in naivno realistična scena iz Kocbekovega teksta; tudi tukaj so prvič v neki zgodovini videli pravi literarni tekst in tudi tukaj se je zbrisala meja—razlika med realnostjo in namišljenostjo literarnega posega; »kratek stik« je instavirana natanko v točki, kjer se sekata-stikata zgodovinski in literarni čas).

Dvojno vpisana scena nas udeležuje v »kratkem stiku« med obema ravnema, oz. nas drži na zgostitvenem sečišču Zunaj-Znotraj. V tem označevalnem mehanizmu-neskladu je nedvomno shranjen zalog Kocbekovega materialističnega zasuka: zato se ni čuditi, če je umestitev tega obrata prav strukturalno glede na čas konstitutivno nepravilna.

MARCEL ŠTEFANČIČ, junior

FESTIVAL NOVOLETNJA RAZPRODAJA
V skladu s konceptom finančne pol-
tike šlanc letos ni mogel organizi-
rati ROCK IN OPPOSITION festivala.
Kot nadomestek se je škv odločil
predstavi bi domaćo alternativno
muzično produkcijo. Taka bo v ceti-
teli 17. decembra v festivalni dro-
nom glasbena manifestacija
NOVOLETNJA RAZPRODAJA. Nastopa-
jo: BEGNAGRAD, SRP, PRAVDA,
ISTRANOVA, + gosti.

Filmi, bife
Torej 17. XII. ob 18h do 23h
CENA 100 din karte pa v SKVCU

ALFREDO LOCOSEGLIAR
BAND
TRIESTE

MLADIM UPORNIKOM (anarhistom, punkerjem, „nacistom“, pretepačem, ...)

Gre za to, kam naj mladi uporniki usmerjajo ener-
gijo, da bo to njihovo ODVAJANJE imelo tudi posledice,
ki bodo odpravljale potrebo po „uporniških“
načinih odvajanja energije iz organizma.

Tisti, ki trdijo, da so mladi posebna družbena
kategorija, in tisti, ki trdijo, da mladi niso posebna
družbena kategorija, ker so problemi mladih izključno
vezani na probleme obstoječih družbenih razredov iz
katerih izhajajo, se motijo. Mladi namreč niso posebna
družbena kategorija, preprosto zato, ker so NEDRUŽ-
BENA kategorija.

V čem se mladi razlikujejo od družbenih oseb?
(To, da mladi niso družbena oseba, onemogoča tudi
njihovo uvrstitev v katerikoli od družbenih kategorij.)
Mladi niso družbena oseba, ker ničesar ne posedujejo,
razen igračk. Posedovanje nečesa, to je privatno-
lastninski odnos do tega predmeta, pa je merilo
današnje družbe po katerem posameznik lahko razpo-
laga s predmetom in s tem postane družbena oseba.
Mladi vključeni v vzgojno-izobraževalni proces ne
morejo prodajati trošenja delovne sile v tem delovnem
procesu kapitala, ker je kapital ne kupuje. Ker za to
trošenje svoje delovne sile niso plačani, tudi ne morejo
ničesar samostojno kupiti. Denar lahko dobijo od
staršev ali pa ne. Pri tem je povsem nebitveno, če je
kateri od staršev rentnik, pensionist ali delavni človek.
Delo mladih je učenje. Učenje oziroma širše usposab-
ljanje posameznika pa je pogoj, da se ta posameznik
sploh lahko vključi v družbeno produkcijo kot delovna
sila. Učenje je torej družbeno potrebno delo, torej je
družbeno produktivno delo.

Ne glede na to ali je učenje družbeno potrebno
delo ali ne, s tem, ko ni plačano, priznано kot druž-
beno delo. Mladi so torej odvisni od družbeno prizna-
nih oseb. (Nekateri si tudi sami služijo denar s prodajo
delovne sile, vendar tega pri osnovnošolskih praktično
ni, pri srednješolskih je tega nekoliko več, med študenti
pa še več. O štipendijah pa še kasneje.) Taka družbena
priznana oseba so njihovi starši oziroma skrbniki. Zato,
da bi jih družba priznala kot osebe, so nekateri mladi
pripravljeni početi marsikaj. Dokler bo njihovo delo
(učenje) ostalo družbeno nepriznано, se bodo med
temi mladimi pojavljali uporniki, ki se bodo poskušali
potrditi kot družbene osebe, čeprav z bolj ali manj
neposrednim napadom na posamezne družbene osebe.
Zaradi te specifične nedružbene pozicije mladi uporni-
ki niso vezani na posamezni družbeni sloj in tudi njihova
„revolucionarnost“ jih kaj kmalu zapusti, ko se
lahko potrdijo kot družbena oseba, ko je oseba, ki si
lahko kupuje dobrine.

Družina se torej pojavlja kot temelj institucije
privatne lastnine. Razmerje v meščanski družini je
razmerje med lastniki in nelastniki. To razmerje še ni
samo po sebi odnos med izkoriščevalci in izkorišča-
nimi, iz privatno lastninskega razmerja pa se izkorišče-
valsko lahko razvije. Boj za emancipacijo ženska v
meščanski družini je prvi korak v rušenju te meščanske
institucije. Naslednji korak je emancipacija otrok. Boj
za materialno družbeno priznanje učenja kot družbe-
nega dela je ta korak. Izgovor, češ da mladi niso spo-
sobni odločati o svojem delu in njegovih rezultatih (o
naložbi svojega denarja), je iz trte izvit. Enako vpra-
šanje, koliko so odrasli delovni ljudje sposobni odloča-
ti o rezultatih, pogojih in namenu svojega družbenega
dela, dobimo povsem enak odgovor. Čim ožje je njho-
vo obzorje, tem manj so sposobni prevzeti nase to —
samoupravljalno-družbeno funkcijo. Tem lažje dopu-
stijo in se niti ne borijo proti temu, da o njihovem delu
odločajo drugi. Pri tem ne gre le za samo delo, temveč
tudi za individualno potrošnjo. Nesposobni kličejo na
pomoč sposobne, da družbeno to funkcijo opravljajo
namesto njih. Pri otrocih so potrebni starši in kasneje
učitelji, pri odraslih delovnih ljudeh pa njim odpuščena
oblast.

Socialistično usmerjene družbene subjektivne sile
in mladi, ki se želijo potrditi kot družbeni subjekti, so
torej objektivno zainteresirani za skupen boj za prizna-
nje učenja kot družbenega dela.

To je v Jugoslaviji mogoče izvesti tako, da štipen-
dije prenehajo biti „socialne“, da torej dobijo štipen-
dijo vsi, ki se učijo. Pri tem naj prestrašeni starši ne
skrbi to, da jim „bodo“ vzeli denar. V plačilo delovne
sile je vključen tudi delež za produkcijo delovne sile,
to je za odraščanje otrok. Za ta korak niti ni potrebno
zmanjševati profitne stopnje kapitala, gre le za to, da
se vsota namenjena za osebno potrošnjo nekoliko
drugače razdeli. Razdeli naj se tako, da bo delež dobil
v roke tudi študent oziroma učenec neposredno in ne
posredno preko svojih staršev. In ker bo tako izginil
vzrok mladinskemu uporništvu, bo izginilo tudi mla-
dinsko uporništvo. Problem je SAMO v tem, da je
potrebno razdeljati temeljno celico meščanske družbe,
meščansko družino. (Meščani pa tega sami ne morejo
prostovoljno sprejeti.)

Dušan Turk

Položaj A. Dürerja v zgodovini umetnosti bi lahko
označili s križiščem med severno in južno umetnostjo.
Obe sta se do tedaj razvijali v relativno samostojni, lo-
čeni pojavnosti, omejeni na določeno geografsko ob-
močje. Stiki med njima so seveda obstajali, a so se
predvsem kazali v delih posameznih umetnikov, bili so
tako rekoč omejeni na posamezne opuse. Do širših vpli-
vov ali morda celo do prelivanja ene v drugo ni prihajalo.
Vzrok temu je v določeni geografski (prostorski) zaz-
namovanosti obeh gibanj, ki sta si v osnovi, zdi se, dia-
gonačno nasprotni: namreč, renesansa na jugu, ki je tu
zavladala že pred dobrim stoletjem, ter dogajanje na se-
veru (v Nemčiji, Nizozemski ...), ki mu kljub določenim
modernejšim prvinam še vedno najbolj ustreza termin
pozna gotika. Nasprotja se jasno kažejo že v duhovitosti
obeh na prvi pogled nasprotujočih si smeri: Italija tega
časa se je v glavnem že znebila spon srednjega veka, ki
pa je še vedno zaznamoval duhovnost severnih dežel,
kljub temu, da je tudi tam že zaživelo humanistično gi-
banje. Tudi sama sočasna severna umetnost ima svoje
korenine še v gotiki: tako v pojmovanju figure, prostora,
kot tudi v težnji po podrobnemu opisovanju detajlov.
Ob tem pa se kažejo že tudi pridobitve novega časa: po-
večala se je voluminoznost figur, pomemben element je
postala svetloba, težnja po slikovitosti, po določenih ek-
spresivnostih si je utirala pot s izrazitimi svetlo-temnimi
kontrasti, figure so v divjem gibanju, draperija je zvi-
hrana, razgibana, ne moremo več govoriti o klasični got-
skih statičnosti, umirjenosti, togosti. Kot že rečeno, pa se
v oblikovanju teles še vedno kažejo disproporcije — osta-
nek tradicije, srednjeveško je oblikovanje prostora,
prav tako pa ima v tradiciji svoj izvir narativnost, ter ho-
rror vacui.

Nasproti temu živi sodobna italijanska umetnost, kjer
so plastično oblikovane figure postavljene v perspekti-
vično pravilno zastavljenem: prostoru, prizorišče ni nat-
lačeno z množico pretanjenih izdelanih detajlov, pač pa
je čisto, brez odvečnih nadrobnosti. Posebej v sočasni
beneški umetnosti pa zaživijo tudi barve, poseben
pomen dobi slikovitost, s tem pa se zmanjša vloga risbe.

Pomembno mesto v obravnavanem obdobju ima po-
sebej na severu (vendar tudi na jugu) grafika — tako le-
sorez kot tudi bakrorez, ki je omogočal finejši in na-
tanjše izdelovanje detajlov. Bakrorez je posebej
cvetel ob Renu, tradicija je tu segala od C. Witz na-
prej. V njej gotovo zavzema pomembno mesto M. Schon-
gauer, ki je bakrorez dvignil na tedaj nedosegljivo
raven.

V tej tradiciji je bila torej zakoreninjena umetnost A.
Dürerja. Ob potovanju v Benetke (1494) pa se mu je
odprl nov svet, svet italijanskega renesančnega slikar-
stva, od koder je povzel perspektivo, po italijanskih
mojstrih se je zgledoval tudi ob oblikovanju človeške fi-
gure, ki so postale voluminoznejše, poudarjeno plastične.
V čas potovanja datira tudi vrsta krajinskih akvare-
lov, ki kažejo, da je Dürer v Benetkah spoznal tudi
zračno perspektivo. Vendar pa lahko v njegovih delih
tudi še po vrnitvi opazimo značilnosti, ki jih je vanj vsa-
dila tradicija: na polnih, plastičnih figurah je draperija še
vedno ostro nagubana, razgibana, vihrava, sicer pravilno
postavljen prostor je nagneten s figurami, tudi sami
obrazni tip je realističen, severni, v nasprotju z italijan-
sko idealizirano lepoto. Takšno stilo sintezo lahko
odkrijemo tako v ciklu Apokalipsa, le da se zdi, da tu se-
vernjaška, mistična komponenta prevladuje. Mnogo
bolj renesančno učinkuje Marijino življenje, ki je zani-
mivo tudi po svoji ikonografski shemi, v katero je vklju-
čenih nekaj prizorov, ki se v evropski umetnosti pojav-
ljajo manj pogosto; kompozicije so tu zračnejše, prostor
je popolnoma renesančen, vendar pa so tako obrazni tipi
kot tudi draperija še vedno zaznamovani z reminiscen-
sami severa.

Takšen spoj, sintezo severa in juga, najdemo seveda
tudi v ostalih Dürerjevih delih, tako v Velikem, Malem
lesoreznem in Malem bakroreznem pasijonu, kot tudi v
raznih svetniških likih in njihovih legendah, ter tudi v
portretih.

MATEJA KOS,
Kvedrova 6, Ljubljana

Slovensko stalno gledališče Trst:
D. Maraini: Ženski na podeželju
režija: Boris Kobal

beseđa

V navidezno normalen, skoraj logičen svet gledališča prodira luč, a zanesljivo, brezvidno, a zadirčno, sarkastično, ljubeznivo, lahko poplesavajoče vonj časa žensk. Diši po erotizmu. Brez vpludnosti se naseli v nas. Oder se sesuje, igralci izgineta, pomenkujemo se s sabo o nas. Umešeni smo. To je govor o poti k bivanju.

Skozi prijateljski klepet dveh prijateljic obšpagetih in viskiju pri eni doma pronicajo besede, nič hudega nameravajoče, lepjo se v obsodbo družbenih, sicer nenapisanih pravil — a zastarelih, nesmiselnih — o dolžnostih ženske. Postanejo izzivalne v svoji koketnosti z našimi neboljimi predstavami in usihajo v vrtincu vdanosti v vsakdanj. Nemoč besede, besedna zmrzlina, in beseda je sama v sebi vedno mrtva, ne more voditi v dejanje. Hoten je biti spremenjen (a) evocira vedno prisotno krizo humanega medčloveškega odnosa, ki je v današnjem nabrušenem času krvavo prisotna v podobi odtujenosti, v zavesti, da postajamo sužnji sebe v sebi, časa, ki smo si ga sami ustvarili v želji po obvladovanju razvoja, z željo po približevanju k popolnosti. Sledi perpetuum mobilno vrtenje v začaranem krogu ponavljajoče komunikacije. Oko vsemogoče oblasti (tradicija, družbene norme, država) kaže na način odsotnosti. Nepremišljeno dejanje — in sledi izolacija, obsodba v sistemu. Toda že v neizrečenih mislih, v potrebi o drugačnosti je sprememba že vpisana. Je vseskozi prisotna, ne da bi se je mogli zavedati. Zavemo se je takrat, ko je iskanje, spreminjanje končano, ko je sprememba formirana, obrušena in oblikovana. Realiziramo približek spremembe, želja po iskanju, spreminjanju ostaja. To vsemogoče ponavljajoče dejstvo se manifestira v samih izjavah avtorice Dacie Maraini: »Feminizmu kot ideologiji sem se približala leta osemindeset. Ko sem leta tisoč devetdeset devetindeset napisala Manifest iz ječe, se je le malo odzvalo za feministice. Nihče me takrat ni upošteval, tudi tiste igralke, ki so z mano delale, so menile, da je norost ustvariti teater, v katerem bi nastopale samo ženske. Ko sem po treh letih ponovno prišla na dan s tem predlogom, sem takoj našla na izrednem sprejem. Vedno sem iskala tisti pogled na svet, ki je ženski najbližji; mogoče ga nisem dobila, iskala pa sem ga vedno.«

Ustvarjalci so se v svoji viziji uprli tendencioznosti, ki seva iz izhodiščnega avtoričinega besedila, in razširili problematiko. Tako so iz konkretnega (avtoričinega) hotenja — boj za žensko emancipacijo — ustvarili tekst z abstraktnimi, simboliziranimi elementi. Z imenitima likoma Mirande Caharije, skrbne, ljubeče, navidezno zadovoljne matere, in Lidijske Kozlovič, navidezno iz ipod pritiska tradicije osvobodene ženske, navidezno, ker zaradi nemoči prehaja v svet patološkega, ležbičnega (moški ne nudi ženski tistega, kar ji nudi ženska), je tekst nehotel zdrsel v nas tendenciozno, brezclilno in se vpisal kot še nezavedna sprememba.

Gledališka skupina AKTER iz Zagreba:

Pravijo, da je sova nekoč bila pekarnarjeva hči
Režija: R. Šerbedžija, V. Zuppa, D. Rundek

igra

O gledališču brez besed, a z besedilom, je težko pisati. Oporne točke izginjajo v kaosu asociacij, variant in te zapuste zmedenega in prestrašenega. Teksti Shakespeareja, Borgesa, Brechta... potrjujejo razdrobljenost, fragmentarnost neke ideje, ki jo občutimo, ji skušamo slediti, a se v trenutku, ko mislimo, da smo jo ujeli, razblini v novo.

Klasičen pristop k igri, gledališču je ovržen. Igralci so trop ovc (kakor se sami poimenujejo), vedno v strahu pred volkom. Bojijo se ga, volka — človeka, bojijo se, da se bo kdo izmed ovc zdaj zdaj spremenil vanj. To se dogaja in se zgodi. Smešno. Ovca se ne spremeni v človeka, je spremenjena. Sprememba je pogojena z okoljem, z Drugim. Drugi omogoča eksistenco Prvem. Že z vzpostavljanjem eksistence je Prvi obsojen na propad, kontinuiteta se pretrga, res, ustvari se Tekst. In spet. Principialno enako, le v drugi preobleki. Ljudje se odvisnosti od ovc nezavedajo, ovce jih upravljajo, ljudje so nevede vodeni (način vladanja). Kakšna banalnost. Enako je z igralci: Igralci igre ne igrajo. Igra igra njih. Igralci izhajajo iz igre. Igra je bistvena. Brez nje ne bi bilo igralcev. Ontološko je bila najprej igra (pozor!), nato igralci, najprej so bili ljudje, nato vladavina. Igralci samo navidezno obvladujejo igro (so navidezno vladarji), igra jim omogoča le določeno variiranje. Variiranje v tragičnem ne more biti adekvatno variiranje v komičnem. Za ilustracijo naj navedem primer iz predloge (iz Beležk) k igri. »Kocka se vrže. Neprestano menjava roko.« Ali: Igra se se igra. Neprestano menjava igralce. Režiser ne ustvarja igre. Igra mu omogoča le določeno variiranje. Alea iacta est. Igra je vržena. Na njenih robovih, mejah se slastimo (območje dovoljenega in prepovedanega).

V »Sovi« se igra igra z enim in v enem telesu. Deduktivno sklepanje v fenomenu igre je možno.

Drug fenomen, ki je tesno povezan s fenomenom igre, je jezik — igra z besedami, s svojo oplemenitvalno in uničevalno funkcijo. Kje je meja, kjer se semantična funkcija spremeni, v novo? Kakšna je vmesna zarez? Kolika bolečina je pri tem zadana? Delna razlaga se odpira v igri z besedami avtor Lewisa Carrolla (dvaindvajseta beležka). Ker nam zamejitev teme z naslovom Boršnikovo (tega ne dopušča, lahko o tem razmišljam samo v posebnem članku).

Prešernovo gledališče Kranj:

R. Seligo: Svadba
režija: Dušan Jovanović
Po mnenju strokovne žirije sta bila za dramsko igro na-
grajena M. Zupkovič in I. Ban.

Ena izmed obeh slovenskih gledaliških novitet — Seligova Svadba — izblesti kot resničnost, ovita v čar mitičnosti, skrivnostnosti, krhkosti. Bolj ko razklepamo omote Resničnega, bolj je približek krut. Vsi ga spoznavamo in si zatiskamo oči pred njim. S tega gledališča ostaja Seligova Svadba odmaknjena v fiktivno realnost. Gledališče je le in samo gledališče.

Brezhibno kolesje človekove nevoščljivosti, obremenjenosti s tradicijo, z večnimi grehi z nasičenostjo časa poviži preprosto, nadolžno in naivno. Skrivnost preproste, kateremu je zaupana nevsakdanja moč; roka v ognju, ogenj ne peče, prav tam izgori; zdaj v človeku ni več moči narediti noč, da bo znova dan. Je samo še večna noč. Smrt.

V vaški gostilni, v monotoni (če je to monotonost) ravnini grobe jezikovnega omota, kjer se shizofreni-koč, cigankini, narkomankini glasovi lomijo, krohočejo, nabrekli so in udarjajoči, se s prihodom dveh vaških »posebnežev« odslaka nova ravnina oddaljenega, neznanega, rahlega, pleničastega jezika, ki izživa, ki se, kot bi se hotel, oskrunjena in povsakdanja.

Nenasitno žrelo s človeškimi zobmi si je izbralo novi žrtvi. Potrebito ju je obleči, naučiti pisati, brati, delati, in vse to v videzu normalnega, boljsega, naprednejšega. To je Zakon, ki pelje v normalnost. A normalnost je ječa, zavesten projekt skupine normalnih ljudi. Ustreci njuni želji poročiti ju, zato pa se morata naučiti delati, se udinjati Zakonu, jim biti poslušna, da se lahko normalni vsakdanje normalno izživljajo. Krutost vsakdana in povprečnosti. Projekt propade. »Zakonca« sta brat in sestra. Krvostrunstvo. Ona umre, od odide, govorec drugačen jezik. Vse se zgodi prekleto namerno in normalno.

Jovanovičeva Svadba je mešanica norega delirija, sadizma, obtoževanja na eni in izvir nedolžnosti, miru, hrepenenja na drugi strani. Dvojice hrepenenja: hrepenenja po poroki, po družbenem priznanju njune zakonske zveze, njunega obstoja — moč družbe, splošno veljavnega zakonitega in hrepenenja po očiščenju, po približevanju naravnemu, nepokvarjenemu — moč posameznega, drugačnega, bolj humanega. Skozi krutost resničnega se približujemo bolj humanemu. V Svadbi pot ni realizirana, skoncem ene ravnine začne obstajati le možnost (nova ravnina v monotonosti druge). Sprememba je vršana.

Nepravilni kvader ali povzetek

Moja igra (ne) gledališču je igra o igri igre. Moja igra v konkretni, posamezni igri, le-ta pa je spet igra v igri gledališča kot institucije.

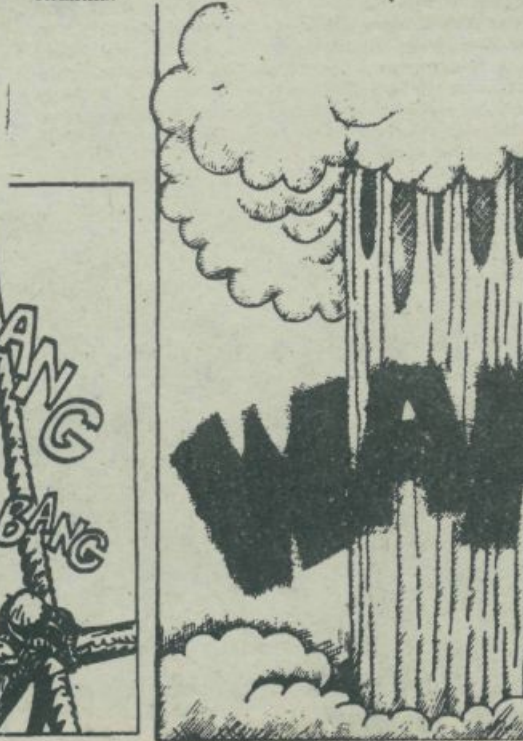
V več kot sto tridesetih prireditvah Boršnikovega (uprizoritve, gledališče ljudske vstaje, monodrame, lutkovne predstave, radijske igre, simpoziji in seminarji — vsa pohvala organizatorjem) se je igra izkazala kot nujen element despotizma koristnega — Culture, sicer v standardnih zakonitih obredih, a vendar z dokajšnjim znanjem varanja in preslepljevanja v svetu metaforike, simbolnosti, ki vodi v umetnost. Prevladala filozofičnost in uprizoritvah nakazuje v igri kot celoti varianto razmišljujočega, zahtevnega, aktualnega gledališča. Način, ki se pri tem izrisuje v kot simbole, neupovedljivo, večkrat zaradi nepoznavanja mehanizma igre izveni kot nasičen polovičarski oris, nezakovanje (a samo nakazovanje) večmerne problematike, ki se zaradi preobitnosti informacije spremeni v preobložen, neizrazen bodisi preizrazen, neboljen poskus. Toda poskus ostaja dinamičen, s tem se razmerje v igri spominja, režiser postaja njen soavtor (Hlapci, Misa in a minor).

BODITE POZORNI!

Igra je volumen nepravilnega kvadra.
Igra je nepravilni kvader z določeno gostoto.
Igra je sestavljena iz štirih temeljnih elementov, ploskev, variant.

Pod največjo, avtorjevo ploskevijo, izhodiščem, katerega robovi so najvidnejši, najostrejši, ki v sami osnovi nakazujejo možnost slastive (užitka), je postavljena režiserjeva ploskev enake velikosti s funkcijo preslikavati avtorjevo varianto. V teoretičnem primeru, ko režiser »obvlada« osnovni tekst (ploskev) z vsemi njegovimi slastivimi točkami (ga zna brati), se njegova varianta igre pokriva z izhodiščem. V praktičnem primeru se seveda obe ploskvi ne moreta (ne smeta) nikdar pokrivati — čar neponovljive, enkratne interpretacije. Obe ploskvi se privlači — želja po stiku. Konkretni stik naj bi omogočala prenosnika (igralci in gledalec), ki tvoriata vmesni ploskvi. Stik vseh štirih ploskev tvori sintezo slastivnih točk (večkrat banalno rečeno — predstava je bila dobra — zadovoljni so gledalci, igralci, režiser in avtor). Vendar tega stika ni mogoče doseči, ker bi s tem, kot že omenjeno, izgubili možnost različnih interpretacij; obstajala bi samo ena, najboljša. Stiku vseh elementov se samo približujemo; večji bo približek, bolj nas bo igra slastila. S približevanjem se prostor igre zmanjšuje, zgošča; manjši je prostor, bolj so si elementi blizu, je prisotnosti igre zavedamo. Omenjeni elementi (avtor, režiser, igralec, gledalec) tako le abstraktno zamejijo manevriranje igre ali igre. Igra je gibljava, raztegljiva gmeta. Pri velikem oddaljevanju elementov drug od drugega izgublja smisel (nas dolgočas, utrjuje).

Teoretično Igra (njeno gostoto) lahko izmerimo tako, da izračunamo volumen kvadra, vendar samo teoretično, kajti fenomen igre zaradi nemožnosti resničnega stika vedno zdrsi skozi praznino med posameznimi približevanji slastivnih točk. Prava Igra, smisel tako nista razložljiva, nista končno spoznavna — resničnost je abstraktna.

Pripomba. Pri nekoliko poenostavljeni razlagi fenomena igre in gledališča niso upoštevani vsi faktorji, ki tvorijo geometrijo drame. Več o tem glej Otienne Souriau, Les deux cent mille situations dramatiques. Paul Ginestier, Le theatre contemporain dans le monde.

Sodeč po trenutnem gledališkem stanju, v katerega je vključeno tudi Boršnikovo, je nakazana pot, varianta k (ne) analizi Teksta šele nastavek. Še vedno je v veliko institucionalnih gledališčih prisoten tradicionalen, rutiniran in že utrudljiv način obravnave Teksta. Številni poklicni razlagalci, imenujemo jih dramaturgi, se še vedno trudijo razlagati Tekst kot predmet z že vnaprej določeno problematiko in značilnostmi, pač glede na značilnosti avtorja, obdobja in podobno. Ne obravnavajo pa teksta kot suvereno, neodvisno strukturo, katere odnosi, razmerja šele vodijo k razlagi določenega avtorja in dobe, kateri pripada. Na ta način se nam napeto artikulirani deli, robovi, slastivna mesta sami ponujajo v obdelavo, mi pa jih zaradi klasičnega pristopa ne vidimo, ker jih iščemo z že vnaprej pripravljenim predalčkastim instrumentarijem.

Za branje je potreben dar, rutina, predvsem pa namerna vzgoja, ki vodi k samostojnemu razmišljanju in sklepanju.

Boršnikovo, kot zbir najboljših predstav slovenskih gledališč v preteklem letu, sestavlja v tekmovalnem delu (spet smo morali tekmovali, kar je že naravnost ponižujoče spodbujanje) več predstav s tako imenovane železnega repertoarja. Avtorji, kot so Shakespeare, Pirandello, Moliere, Cankar, so še vedno garant za dobro predstavo (tako je bilo za izredno povprečno predstavo Shakespearjevega Hamleta v izvedbi Celjskega gledališča več zanimanja kot za neprimerno boljše — če lahko v tem kontekstu govorimo o sploh o dobrem in slabem — Seligovo Svadbo).

Slovenski gledališčniki so nam predstavili le dve slovenski dramski noviteti (Seligova Svadba in Duša: Jaslice). Šele v zadnjem času prodirajo nekoliko hitreje novosti slovenske dramatike na naše odre: Zajčeva, Mlada Breda, Smoletov Krst pri Šavici v izvedbi SNG Ljubljana in Filipičeva groteska Kegel v mariborskem SNG. Ogleдали smo si lahko le eno komedijo (Shakespearjev Kar hočete, v izvedbi stalnega slovenskega gledališča iz Trsta). Kot bi se Slovenci gibal samo še v zakompleksanem, simbolnem, fiktivnem življenju. Smejati se menda ne znamo več.

Nekatere predstave (Misa, Svadba, Hlapci) ustvarjajo novo pot, igro drugačne oblike, medtem ko se druge uprizoritve izgubljajo v konvencionalnosti meščanskega, neaktualnega gledališča in tonejo v svoji povprečnosti (MGL kot celota). Tako smo se na Boršnikovem srečevali s profesionalno popolnimi predstavami, z zanimivimi eksperimenti, ki jih je ponekod spremljala nejanost, režiserjeva ali dramaturgova nerazgledanost in na drugi strani z amaterskimi tepčastimi predstavami, ki silijo na jok.

In kaj sta nam prinesli študentski gledališči?

(Anti) gledališče pred razpadom je s svojo burlesko o Beležki Japoncu v devetih slikah ustvarilo na svoj način protest proti institucionalnim gledališčem. Večkrat ne veje, kaj bi hoteli, vendar z nekaterimi zelo zanimivimi elementi in domisljicami ustvarjajo nekonformistično, neobvezujočo, svobodnejše gledališče. Žal so bili to in so ostali to le prebislki anarhičnega gledališča. Gledališče naj zabava, je njihovo vodilo. Ni važno, ali se zabava gledalec, važen je užitek samih igralcev. Gledalci so samo naivneži, ki jih po mili volji nategujejo (njihova eno in pol urna zamuda, do večernega nastopa pa sploh ni prišlo).

Drugo študentsko gledališče Teatarska rabotilnica FF iz Skopja, ustvarja organizirano gledališče z vedno prisotno potrebo po komunikaciji. Živo, dinamično, vedno spreminjajoče se gledališče brez zunanjega konflikta je nekak laboratorij lastne gledališke misli v ogroženo odločene, imaginarne ali nekak resnično obstoječe gledališke skupine, kjer se soočata dva svetova — svet določene igralske gledališke skupine, (kako bi neta igralska skupina igrala določen tekst) in njihov lastni svet (svet teatarske rabotilnice).

Povzemam nekaj podatkov o tej zanimivi gledališki skupini iz gledališkega biltena Boršnikovega srečanja: »Naziv Gledališka delavnica je plod oziroma podaljšek večletnega delovanja Estetičnega laboratorija na FF v Skopju. Skupina namreč za vsako predstavo privzame še imanentno gledališki okvir — to je ime (z njim pa tudi estetske osnove) neke imaginarne oziroma realno zgodovinsko obstoječe gledališke skupine. Tako je, na primer, za okvir uprizoritve Orwellove Živalske farme (s katero so gostovali na letošnjem Boršnikovem), izbrala skupino Modra blaza, se pravi skupino, ki je s posebnimi stilnimi in funkcionalnimi osnovami realno obstajala v Leninovi Sovjetski zvezi... Nenehno dinamično gledališko telo odlikuje estetsko in socialna utemeljenost, adaptibilnost in mobilnost... Skupina se spontano odziva tudi na določene socialne »humanitarne« akcije in momente. Tako je pred kratkim nastopala v sodelovanju z Rdečim križem Makedonije v okviru Tedna boja proti tuberkulozi z brezplačnimi predstavami po bolnicah in okrevališčih. To dejstvo priča o »sociabilnosti« gledališča, o težnji po nenehnem socialnem angažmanju.«

Boršnikovo:

— utrudljivo, skoraj prerazvejavno, a izredno pestro srečanje gledališčnikov in ljubiteljev gledališča
— se približuje načelu gledališke (kulturo) delavcem

Zakaj ni bilo pogovorov, okroglih o posameznih uprizoritvah, o gledališču danes?

— Zakaj utemeljitve žirije, ki je imela moč nagrajevati, niso bil razgrnjene pred javnostjo?
O vse mogoča Igra Kulture!

MIHA JAVORNIK

NISI POVREDJENA?

PRI OZIBISU! TO JE CIVILIZACIJA.

NISAM. ALI, STIGAO SI U POSLEDNJI ČASI!

ALI TADA?

NEE!

KO JE TO DOVRAČA?

NEE!

NEE!

NEE!

NEE!

NEE!

O LEVSTIKOVI SMRTI V CANKARJEVEM DOMU...

Predzadnji teden novembra je tri večere zapored v Cankarjevem domu gostovala novogoriško dramsko gledališče s Kmečlovo igro Levstikova smrt. Predstava je bila seveda obravnavana in vedno tudi narejena kot prispevek k proslavljanju 150. obletnice Levstikovega rojstva, na srečo pa je bila kljub temu dobra. Kar je danes pravzaprav že redkost, saj smo ob takih prilikah navajeni simplifikatorskih poneumljanj, do katerih smo postali že tako apatični, da se nam jih skorajda ne ljubi več niti opljuvati. To pot je bilo drugače, ker je stvar napisal Kmecl, ki se z Levstikovo biografijo ukvarja poklicno in znanstveno, obenem pa, kot kaže, le ni človek bolelega slovenskega patriotizma, ampak zna v nacionalistični mrizlici druge polovice 19. stoletja najti tudi precej herca in tragičnih zablod teh naših znamenitih stebrov naroda.

Hkrati je Kmečlov jezik kar dovolj sočen in iskrič, da se gledalec ne dolgočasi, scena je zelo dobro zapolnjena, k čemur prispeva kvaliteta igra luči, ki ne pušča praznih prostorov, kar je bilo, poleg vsega ostalega seveda, tako grozljivo pri bli boeme v isti dvorani. Poleg tega, da se gledalec zabava in estetsko uživa, pa se ta isti gledalec skozi predstavo tudi narodno zgodovinsko izobražuje, in to prej manj ozko enostransko, kot smo navajeni. Čas, ki je tu prikazan, je znamenit že zato, ker v marsičem še vedno ni preživet in vsaj na nivoju osnovnošolskega pouka slovenskega nikakor preraščen. Smešno, vendar se slovenski nacionalizem še vedno pojmuje kot vrednota, pri čemer se zaradi nekega čudnega instinkta po samoohranitvi, ko se govori o smrti naroda, kot da bi šlo za smrt ljudi, čeprav gre mogoče le za sprejemanje jezika in navad, spregleda zgodovinsko pogojenost tega nacionalizma, ki seveda izvira iz potreb rastoče kapitalistične družbe, in za čemer stoji mnogo umazanih spekulacij. V tej situaciji igra Levstik vloga ekstremista, pretiran jezikovni puritanec je in sovražnik vsega, kar ni naše domače slovensko. Je idealist v dobesednem pomenu, saj sovražni telesnost in v ženski vidi najnevarnejšo skušnjava. Je mazohist, ki se hoče skozi telesne muke očistiti grešnih poželenj, enako kot hoče svoj narod očistiti tujih vplivov. Obupan je, ko vidi, da naroda in sebe ne more očistiti, a ostaja trmasto prepričan v svojo prav. Proti koncu življenja je od vsega tega že zelo blazen in voditelj naroda komaj čakajo njegove smrti, ko bodo lahko s pridom porabili njegovo mrtvo legendo za krepilec narodove zavednosti.

Takoj, ko Frane stegne svoje tace, iz njegovega pogreba napravijo že prej pripravljano veliko nacionalno manifestacijo. Vsa narodova slava so v tej predstavi za današnjega gledalca dokaj zabavna in tudi ta pogrebna slovesnost je začne dovolj patetično, da ti ni dolgočas. Vendar pa se kar naenkrat zgodi tole: patos se zniža na nivo šolskih in podobnih proslav. Deklice pojejo kot vse tiste deklice, ki ob raznih prilikah skozi stare pesmi širijo narodno zavednost oziroma odpor do nje. Tako tisto, kar je bilo še trenutek poprej gledališko prikazovanje 19. stoletja, postane danes in prireditelj ob priliki Levstikovega pogreba postane prireditelj ob priliki 150-letnice rojstva tega korenjaka. Med publiko se vihota priča nacionalna zavednost in ponos biti Slovenec, se pravi človek, ki vsem zgodovinskim viharjem navkljub še vedno trdno ždi na tem koščku zemlje in se še trdneje oklepa tega svojega jezika. Predstava je torej v zadnjem trenutku skrenila s svoje tirnice in ni več sledila logiki Kmečlovega teksta, kar je bilo nekaj takšnega kot avtogol po 90 minutah dobre igre, pri čemer v gledališču stvari sicer niso tako tragične kot na nogometni tekmi, pa vendar je, še posebej zaradi svečanega in resnega priklanjanja igralcev, kot da bi resnično šlo zares, dosti gledalcev prišlo ven iz teatra okradenih za neko tevedne, ki so ga že v krepko držali za oja, pa so ga pod teže svojih podzavestnih nacionalnih čustev prestrašeno izpustili iz rok: in da ga jabeš, težko je s temi ortodoksno vzgojenimi Slovenci, težko u božjo mater!

Andrej Rozman

Pismo slovenskim psihiatrom:
(dr. Janu Kostrepu, dr. Viktoru, dr. Štrucu)

MLADEN ŠVARC:
VLOGA KRITIKE
V SOCIALISTIČNI DRUŽBI

Imenujete se psihiatr, po grobi zdravstveni duši. Toda ni spleh
ne veste, kaj je duša. Če bi vedeli, kaj je človeška duša, potem ne
bi zdravili duševnih bolnikov s kemikalijami in snovmi. Jaz ne poznam
nič enega človeka, ki bi ga ni dejansko psihotično reaktiviral.

Kajti ni ne veste, da človeku, ki ima zmešnjavo v glavi, ne pomagajo
vše drog, pomagajo mu samo topla topla beseda, ki izžareva ljubezen.

Poznam pa dva človeka, to sta moja mati in starejša sestra, ki
(delegirani o inspekciji šole)
ste jih iz različnih tabelezov zdravili pomirjavo na leta in leta.

Vi, ki se imenujete psihiatr, ali se z našimi pacienti sploh lahko
pogovorite. Vi se samo razumsko analitično izražate nad njimi in
ugotavljate njihovo shizopreno itd. elemente. Ali ne bi bilo bolje, da bi jim
namesto analize naklonili resnično človeško ljubezen.

Poleg tega zdravili samo s tabletami, ne pa poskušali s človekom, z ljubeznijo,
reaktivirati psihotično moteno ljudi, vas bom imenoval psihološke analize in
legalizirane ušipke človeških duš z zmešnjavo, toda lažna imena psihiatrov.
In naša socialistična družba vas za to plačuje!

Kakšna nevednost, kakšna prevara!

Upam, da mi boste odgovorili.

Bratko Pavel

absolvent zgodovine in humane umetnosti

Kritika, posebno še filozofska, je nujna tudi v socialistični družbi. To je ugo-
tovitev, ki je na prvi pogled povsem banalna. Toda šele prelom s stalinistično
prakso omogoči kritiki osnovne pogoje za delovanje in učinkovanje. Čeprav
gre za nekaj, kar bi se zdravorazumsko moralo predpostaviti, temu ni tako.

To da stalinistični diskurz ne dopušča samostojne kritike, je zanj konstitu-
tivno. Kritika lahko pride samo z vrha, ali pa z dobrohotnim dovoljenjem z
vrha družbeno-politične piramide oblasti. Kritika je možna samo s popolno
vključitvijo kritike v sistem, kritizirati se sme samo pojave, ki smejo biti kritizi-
rani, in to od tistega trenutka, ko politična modrost vodstva ugotovi, da dolo-
čeni pojavi morajo biti kritizirani. Kritika velja zmeraj samo:

(1) za nazaj in s tem določiti pravo naravo zgodovine; le-te dejavnosti torej ni,
saj je vedno možna kritika kritike in osvetlitev stvarnih dogodkov z vedno
novih izhodišč; politična modrost vodstva tako zgodovine ne analizira, ampak
jo producira;

(2) za posamezne lastnosti; kritika velja določenemu obnašanju, tako da
kritika birokracije ne analizira družbenoekonomskih odnosov ali pravno-poli-
tičnega sistema, ampak obnašanje birokrata, njegovo neumnost, indolentnost
in neefikasnost, torej kritizira pomanjkljivosti sistema s stališča njegovega
idealno zamišljenega načina funkcioniranja, ki pa itak ni možno že po sami na-
ravi.

Ker stalinistični diskurz predpostavlja, da progres ni posledica konflikta
realnih družbenih sil, ampak da že on sam po sebi zna določiti, kaj je napredno,
se polastiti napredka samega in biti vedno skupaj z zgodovinskim procesom ter
si tako zagotoviti obstoj vnaprej, je funkcija družbene kritike lahko samo ta, da
se povsem integrira v sistem, saj sicer nujno in objektivno postane destruktiv-
na, reakcionarna, kontrarevolucionarna. Razloga sta dva:

1) zato ker ni povsem vključena v sistem in tudi po svojih najboljših priza-
devanjih ne zmore dojeti vse potrebne politične modrosti, ki je potrebna za
pravilno vodenje družbenih gibanj, ter je zato subjektivno ne-umna ali na-
merno zlobna, objektivno pa škodljiva;

2) zato ker je vključena v sistem, toda je preveč radikalna in preveč dobro
kaže, kam pes tace moli; kot taka predstavlja »levi odklon« in lahko prestraši
tiste, ki so političnemu umu voditelja še potrebni kot zavezniki; taka kritika je
subjektivno za stalinista nezanimiva, objektivno pa škodljiva; ker pa je lahko
objektivno potrebna za potrditev pravilnosti linije centra proti levici in desnici
v lastni stranki in proti množicam navzven, se takega kritika ustvari, če ga ni.

Teza o nujnosti kritike v socializmu se lahko zazdi kot povsem teološko do-
kazovanje, vendar je taka teza revolucionarna, saj predpostavlja na neke ab-
straktne vrednote, v imenu katerih kritizira družbo in je lahko kritizirana tudi
sama, ampak predpostavlja pluralistično družbo. Monolitnost družbe je cilj
vseh utopij, ko je vse tudi idealno razrešeno in je zato lahko razrešeno samo na
en sam način; ker pa gre za miselni konstrukt, ga stvarnost vedno zanika. Mož-
nost za alternativo pa je dana samo v slučaju, ko lahko obstoji tudi kritično
mnenje. Da je kritično mnenje nevarno, kaže dejstvo, kakšen strah ima posa-
mezen birokrat pred njim, posebej še, če ne prihaja s strani predpostavljenege.
Vsaka birokratska, torej hierarhično urejena organizacija, pa lahko deluje
samo po vnaprej znanih in za vse enako veljavnih principih. Če pa je organiza-
cija kompleksna, postane toga in nesposobna reagirati. Zato je pluralizem
treba razumeti ne kot zagovor anarhije, ampak kot kritiko prenašanja modela
funkcioniranja na primer gasilske brigade na celotno družbo.

Nujnost kritike pomeni, da mora kritika imeti pogoje za delovanje in dolo-
čeno neodvisnost od dominantne politične sile v družbi. Presojati kritiko glede
njenih namenov, kar je abstraktno početje, se ogne tistemu, česar se je kritika,
ne glede na njen ideološki predznak, lotila. Tako vztrajneje na občem seveda
potlači posamično in poskuša potlačiti in ideološko zakriti svojo lastno pozicijo
izjavljanja. Ugotovitev, da ne gre na primer za eno samo kritiko birokratizma,
ampak za različne kritike birokratizma in poskus tipologije kritike na osnovi
njihovih pozicij izjavljanja ne postavi takega kritike kot sogovornika,
ampak kot sodnika, skratka izven polja kritike. Tak govor je lahko samo govor
arbitraže, razlika pa se vzpostavlja glede na pozicijo arbitra samega, ki določi,
kaj je novo, kaj je staro, kaj je dobro, kaj je slabo, kaj je treba podpreti, kaj pa
je zanj še sprejemljivo. Kritiku, ki se je lotil konkretnega problema, preostane
samo še podreditve ali konstruktivna vključitev. Kar gre v izgubo, je kritika.
Projekt konstruktivne kritike je zaključni krog, je nekaj nemogočega. S tem
ni rečeno, da je kritika nujno destruktivna. Je pa kritika zato ali razlaga sistem
ali objekta, ki se ga je lotila, ali pa ni kritika. Če pa kdo želi imeti konstruktivno
kritiko, se postavlja v položaj tistega roditelja, ki bi želel imeti vedno dobrega
otroka. Zato je konstruktivna kritika, v kolikor je kritik to zahtevo vzel zares,
lahko samo infantilne narave.

Zato lahko ponovimo Kardeljevo misel (glej Kardelj, Beleške o naši druž-
beni kritiki, Ljubljana, 1966, str. 104), da je treba »uveljaviti načela sociali-
stičnega samoupravljanja na vseh področjih družbenega življenja in hitreje
vzpostavljati ustrezne demokratične oblike boja mnenj, ki so potrebne taki, na
samoupravljanju zgrajeni družbi.«

TRIBUNA, ŠTUDENTSKI ČASOPIS
izdaje UK ZSMS Ljubljana
Trg osvoboditve 1/II, soba 88
Tel.: 214-372

UREDNIŠTVO: Mitja Maruško - glavni in jed, odgovornega urednika, Milan
Balazic - mednarodni odnosi, Marcel Štefančič junior - kultura, Dušan Turk - naravoslovje, Marjetka Sukarič
- lektoriranje, Barbara Zupanc - distribucija, Mojca Dobnikar -
tiskovništvo.
STALNI SODELAVCI: Ivo Gulič, Nada Šabec, Tomaž Krašovec, Andreja
Potokar, Darja Mihalič. stalni sodelavci so tudi Sašo Ostari - dnevni feljtoni
IZDAJATELJSKI SVET: Bojan Klenovšek, Primož Hainz, Miro Šetina,
Silvin Leunik, Srečo Hribar, Tomaž Krašovec, Jože Petrovič (predsednik),
Milan Balazic, Dušan Turk, Mitja Maruško

Uredništvo za univerzo
IVO GULIČ, MILAN BALAZIČ

CELOKUPNA CENA za dijake in študente 75,00 din, za ostale
posameznike 150,00 din. Naročnino nakazite na
UK ZSMS, Trg osvoboditve 1, žiro račun 50101 678 47303, z
obvezno priloženo »Tribuno«, na naslov uredništva pa pošljite svoj polni
naslov.
TISK: Dnevnik, tiskarske pravice v Ljubljani, priprava: IBM Dnevnik.
Oprosti, da ne damo na promet po sklepu št. 421-1/70, z dne 22.
januarja 1970.

URADNE URE vsak dan od 10. do 12. ure v prostorih uredništva.

Dežurstva uredništev: ponedeljek (ni)
torek: naravoslovje, mednarodni o.
sreda: univerza, prodaja
četrtek: prodaja, teorija, kultura
petek: univerza, za

VOŠČILCA:

K srečnim
dogodkom naprej!

zaradi agrokomercialnih
pripravkov je na
poljih čedalje manj
jezebic

Gamsi bežijo pred
smučarskimi žlicami

Nazadnje število
poljskih prepelic

hkrati pa voščimo
vsem rojstnim dnevom
na Laibach žuru
dne 12.12.1981... diani, Poloni
Miroslavi, Ivanu, Walterju, Matjažu

NEŠTO KASNIJE, BERNARD
PRINS, DJIN I BARNEJ DŽOR-
DAN, KRENULI SU KA NOVOM
HORIZONTIMA...NI U JEDNOM
TRENUTKU NISU SE OSVRNU-
LI PREMA PLANINAMA IZA
KOJIH SE PROSTIRALA VE-
LIKA MOČVARA, ČIJE SU
STRAHOTE NEDAVNO PRE-
ŽIVELI...

HEPY
END

likovna & tehnična oprema: kolenc aližja
Matjaž poželj

